

GOVOR NAŠIČKOG KRAJA

Rad je primljen za štampu na IV sjednici Odjela za filologiju 29. III 1963.

UVOD

U podnožju Krndije od Čaćinaca do Budimaca i od Orahovice do Koške nalazi se oko 40 naselja koja administrativno i ekonomski gravitiraju prema Našicama. U tom kraju postojala su neka naselja već u rimsko doba. Tako se u Antoninovu itinerariju spominje cesta Inicero–Stravianis–Mursa. Kukuljević smatra da su Stravianae Gradac kod Našica, jer se tamo nalaze prastare zidine (Bedemgrad). Našice se prvi put spominju u sredovječnim listinama g. 1229. pod imenom Nekche. One su nekoliko stoljeća pripadale raznim hrvatskim i ugarskim velikašima (templarima, banu Juli, Dimitriju od plemena Aba, Aleksandru od plemena Aba, Davidu Lackoviću, Nikoli Gorjanskom, knezovima iločkim, barunu od Kinsfelda, Katarini Caraffa, barunima Pejačević).¹ Naselje Podgorač opisano je 1407, a Donja Motičina 1469. Ostala starinska sela prvi put se spominju koncem 15. i u 16. stoljeću (Orahovica, Koška, Šaptinovci, Bokšić, Vukojevci, Zdenci, Stara Jošava, Klokočevci, Feričanči, Seona, Zoljan). Našice i Podgorač već su se u 14. st. razvili u znatna trgovačko-obrtnička naselja, a Orahovica se snažnije počela razvijati tek za turske vladavine. U 15. i 16. st. nalazila su se u tom kraju mnoga mjesta koja danas više ne postoje (Mataruge, Podgradac, Bačkovac, Predrijevo, Pritišanci, Jazvani, Ribnjak). Ta sela su kasnije napuštena ili raseljena.² Naselja su u to doba bila mala (od 6–80 kuća), a seljaci su bili kmetovi ili sluge kod vlastelina ili u samostanu. Do dolaska Turaka (poslije 1532) cijeli taj kraj je pripadao baranjskoj županiji, a u crkvenom pogledu pečujskoj biskupiji. Po dolasku Turaka u taj kraj Našice i okolica su pripale požeškom sandžakatu, a u crkvenom pogledu zagrebačkoj biskupiji.³ Starinska sela su do dolaska Turaka govorila

¹ Dr D. Pinterović: Povijest Našica (Osječki zbornik IV, 1954), str. 54–58.

² S. Pavičić: Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji (JA, 1953), str. 154–159.

³ Dr D. Pinterović: Povijest Našica (Osječki zbornik IV), str. 58–59.

ekavski i starijom akcentuacijom. S Turcima su doselili u taj kraj i Srbi (ponajviše iz Bosne), koje su Turci naselili u blizini svojih utvrda. Tada su nastala srpska sela Ostrošinci, Ceremošnjak, Gradac, Gornja Motičina, Gazije i Čačinci. Uz Srbe doselilo je i mnogo muslimana, koji su se najviše naselili u Orahovici, Gornjoj i Donjoj Pištani, Podgoraču i Našicama. Poslije protjerivanja Turaka iz tih krajeva muslimansko stanovništvo vratilo se u Bosnu i Hercegovinu, a Srbi su ostali i naselili se kasnije i u Sušine, G. i D. Pištanu, Bare i Granice. Srbi su donijeli u ovaj kraj ijekavski govor i noviju akcentuaciju.

Poslije 1730. doselilo se u taj kraj mnogo doseljenika iz Gorskog kotara (od Čabra, Broda i Gerove). Ti doseljenici su u našičkom kraju dobili zemlju i osnovali nova naselja ili su se naselili po starinskim selima uza staro stanovništvo. Tada su nastala ova sela: Razbojište, Kršinci, Stipanovci, Pribiševeci, Martin (u to selo je doselilo i mnogo Ličana), Crkvari i Nova Jošava. Gorani su se pored toga naselili u manjem broju i u neka starinska sela (Našice, St. Jošavu i Vukojevce). Doseljenici iz Gorskog kotara donijeli su u ovaj kraj kajkavski dijalekt s nešto čakavskih elemenata i ekavski govor, pomiješan donekle s ikavskim.

U 19. i početkom 20. st. opet su nastala nova naselja: Našička Breznica, Velimirovac, Jelisavac, Markovac i Đurđenovac. U prva dva sela našičko vlastelinstvo je naselilo baranjske i bačke Nijemce, u druga dva sela bačke Slovake, a Đurđenovac se razvio kao radničko naselje oko šumskih pilana. U to vrijeme su se naselili Česi, Slovaci i Nijemci u manjem broju i u neka druga mjesta (Našice, Martin, Crkvare, N. Jošavu, Zdence, Čačince, Ostrošince i dr.).

Poslije prvog svjetskog rata u taj kraj se doselilo mnogo kolonista iz Like, Dalmacije, Hrvatskog zagorja, Gorskog kotara i drugih krajeva. Ličani su osnovali nova sela Bokšički Lug, Ličko Novo Selo i Valenovac a u manjem broju su se naselili i u Đurđenovac, Klokočevce, Feričance, Martin, Ostrošince i Londžicu. Oni su donijeli u taj kraj ikavski govor i novu akcentuaciju. Dalmatinci su se naselili u Vučjak (novo selo) i Feričance. Oni su u taj kraj također donijeli ikavski govor i noviju akcentuaciju. Zagorci su se naselili u Beljevinu (novo selo) i Granice. Oni su donijeli u taj kraj kajkavski dijalekt, ekavsko-ijekavski govor i stariju akcentuaciju. Tada su doselili u taj kraj i mnogi srpski dobrovoljci iz Like, Banije i Korduna. Oni su se naselili u Ličko Novo Selo, Teodorovac, Kravlje i N. Brezik. Ti srpski doseljenici donijeli su u taj kraj ijekavski govor i noviju akcentuaciju.⁴

Poslije drugog svjetskog rata Nijemci su napustili Našičku Breznicu i Velimirovac i u ta sela su doselili kolonisti iz Dalmacije, Hrvatskog zagorja i Like. Pored tih masovnih seoba koje sam spomenuo doselilo se u taj kraj u 19. i 20. st. u manjim grupama ili pojedinačno još mnogo doseljenika iz raznih naših krajeva.

⁴ S. Pavičić: Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji (JA), str. 156-167.

U tom kraju je dakle kroz nekoliko stoljeća dolazilo do velikog mijenjanja stanovništva raznih govora i dijalekata. Posljedica toga bio je utjecaj jednih govora na druge. Mnoga starinska ekavska sela i gotovo sva goranska sela napustila su ekavski i primila ijekavski govor. Na prodiranje ijekavskog govora snažno su djelovale škole, knjige, štampa i srpska naselja. Pored toga je u mnogim starinskim i goranskim selima napuštena starija akcentuacija i primljena novija. Doseljeni Gorani su od kajkavskog dijalekta (s nešto čakavskih elemenata), kojima su nekada govorili, zadržali uglavnom one elemente koji su bliski štokavskim oblicima toga kraja.

Ja sam u svojoj radnji uglavnom obradio govor starijeg svijeta u našičkom kraju. Taj govor se dosta razlikuje od govora mlađeg stanovništva, koje nastoji u svoj govor unijeti što više elemenata književnog jezika. Veće razlike između tih dvaju govora osobito se opažaju u akcentuaciji, refleksu jata i rječniku. Tako npr. u nekim mjestima stari upotrebljavaju akut i govore ekavski, dok mlađi već napuštaju taj akcenat i unose u ekavštinu jekavske elemente. Zato se danas ne može govoriti o jedinstvenom govoru svih stanovnika nekog naselja, već samo o govoru starijeg i mlađeg stanovništva. Veće jedinstvo između tih dvaju govora očuvalo se samo u nekoliko sela koja su dosta udaljena od kulturno-administrativnih centara i komunikacionih veza.

Govor našičkog kraja nije dosada potanje obrađen. S. Pavičić je u glavnim crtama obradio migracije u taj kraj, a osvrnuo se i na akcenat i refleks jata.⁵ Ti podaci su mi dobro poslužili pri obradi razvitka govora toga kraja. Dr S. Ivšić je detaljno obradio govor Šaptinovaca i Bokšića.⁶ U tom radu, međutim, nije zabilježen slavonski akut, a od izlaska te radnje prošlo je već više od 50 godina, za koje vrijeme se govor u ta dva sela donekle i promijenio.

U radnji sam obradio govor ovih naselja: Bare (Br), Bokšić (Bš), Budimci (Bd), Ceremošnjak (Cm), Crkvari (Cv), Čačinci (Č), Donja Motičina (DM), Donja Pištana (DP), Feričanci (Fč), Gazije (Gz), Gornja Motičina (GM), Gornja Pištana (GP), Gradac (Gd), Granice (Gn), Klokočevci (Kč), Koška (K), Kršinci (Kš), Londžica (Ldž), Martin (Mt), Našice (Nš), Nova Jošava (NJ), Orahovica (Oh), Ostrošinci (Oš), Podgorač (Pg), Pribiševeci (Pb), Razbojište (Rb), Stara Jošava (SJ), Stipanovci (Sp), Sušine (Sš), Šaptinovci (Šn), Vukojevci (Vj), Zdenci (Zd), Zoljan (Zlj). Govor onih doseljenika koji su doselili u ovaj kraj poslije prvog ili drugog svjetskog rata nisam obradio, jer taj govor još nije mogao jače utjecati na govor starinskog stanovništva niti je govor starijaca jače utjecao na govor tih doseljenika.

Građu za svoju radnju sakupljao sam u vremenu od 1955–1958.

⁵ S. Pavičić: Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji (JA, 1953), str. 154–167.

⁶ S. Ivšić: Šaptinovačko narječje (Rad 163).

GOVOR POGRANIČNIH PREDJELA

Ovdie ću prikazati govor onih predjela koji graniče s našičkim krajem (Slavonska Podravina, Slavonska Posavina), zatim govor onih predjela iz kojih je u taj kraj doselilo najviše stanovništva (kajkavski dijalekt, istočnohercegovački dijalekt). Govor tih krajeva obradit ću zato da bismo dobili jasnu sliku o odnosu između govora našičkog kraja i govora tih predjela.

GOVOR SLAVONSKE PODRAVINE

Ovdje ću prikazati glavne osobine govora Slavonske Podravine od Moslavine do Osijeka, jer taj dio Podravine graniči s našičkim krajem. Podatke o tom govoru sakupljao sam posljednjih godina. J. Hamm takode je obradio govor toga kraja,⁷ ali u njegovu radu nije sistematski obrađeno nijedno područje govora, a pored toga ima i netačnih podataka, tako da se nisam mogao služiti podacima iz njegove radnje.

1. Akcenat

U slavonskoj Podravini je dobro očuvana starija akcentuacija s novim akutom i silaznim akcentima na srednjem slogu, ali se kratkosilazni akcenat pomakao prema početku riječi.

Novi akut (˘) održao se u ovim slučajevima: 1. U jednosložnim riječima tipa pûž, māl̄j, krīž, pūt (samo u enklizi). 2. U jednosložnim riječima tipa sīr, klīn, dīm (samo u enklizi). 3. U dvosložnim riječima tipa kâžem, rād̄im, māl̄i, sēdmi. 4. U infinitivu i prezentu glagola dōjti (dōjdem), pōjti (pōjdem), nājti (nājdem). 5. U dvosložnim riječima tipa sūnce, cřkva, strāža, mājstor. 6. Na srednjem slogu riječi tipa novēji, mudrēji, desēti, francūski. 7. Na srednjem slogu trosložnih i višesložnih riječi tipa opānčar, divōjka, rešetka, obōjki. 8. Na zadnjem slogu riječi tipa kovāč, pisār, ženē, vodōm (Habjanovci, Ladimirevci, Šag).

U nekim starinskih selima našičkog kraja dobro je očuvan akut gotovo u svim tim slučajevima (Bš, Šn, Pg), dok je u ostalim starinskim naseljima djelomično ili potpuno zamijenjen novijim akcentima (pûž, sīr, dōc, sūnce, nōviji, òpānčar, kōvāč).

Dugosilazni akcenat (ˆ) nalazi se: 1. U dvosložnim riječima tipa vīno, dēte, glāva, Jōzo. U tim riječima ˆ stoji mjesto predašnjeg ˘ na posljednjem slogu i dužine na slogu ispred akcenta (vīnō > vīno). U podravskom govoru nije došlo do prelaženja ˘ u ˆ (kao u književnom jeziku), vjerojatno zato što se to pomicanje vršilo još prije pojave novijih uzlaznih akcenata. 2. Na srednjem slogu u riječima tipa divōjka, obōjka, volōva, opānčar.⁸

⁷ J. Hamm: Štokavština Donje Podravine (Rad 275).

⁸ U radnji neću navoditi slučajeve gdje se akcenat slaže s književnim.

U našičkom kraju se mjesto *vino* govori *vino*, dok se akcenat drugoga tipa očuvao u nekim starinskim selima (Bš, DM).

Kratkosilazni akcenat (˘) javlja se: 1. Na prvom slogu u riječima tipa *jünāk*, *kövāč*, *sèstrē*, *öbrisāč*. U tim riječima ˘ stoji mjesto negdašnjeg ˘ na posljednjem slogu (*junāk* > *jünāk*). U nekim selima te se riječi govore bez duljine: *kövač*, *vöge*, *övaj*, *vīdim* (Moslavina, Bočkinci). Takav akcenat zabilježio sam i u nekim drugim podravskim selima od Moslavine do Vaške (Čadavica, Noskovci, Vaška). 2. Na prvom slogu u riječima tipa *jëlēn*, *kābāl*, *cřvēn*; *jēlen*, *kōtal*, *zēlen*. 3. Na prvom slogu dvosložnih riječi tipa *jēzik*, *sēstra*, *srēbro*. 4. Na srednjem slogu riječi tipa *papřika*, *kupřjem*, *bradavřca*. 5. Na prvom slogu riječi tipa *sřjeno*, *lřjen*, *brřjeg* (jekavsko područje).

U našičkom kraju nalaze se svi ti tipovi akcenata, jedino se ni u jednom selu ne može čuti akcenat tipa *kövāč*, *jëlēn*, mjesto kojega se govori *kovāč* (*kövač*) i *jelēn* (*jēlen*).

Visoki uzlazni akcenti (ˑ, ˆ)⁹ stoje mjesto književnih uzlaznih akcenata na penultimi: *vōda*, *nōga*, *dūkat*; *mlēko*, *grēda*, *nārod*. Ti akcenti se mogu čuti u nekim starinskim selima našičkog kraja, ali se u najnovije vrijeme počinju zamjenjivati književnim uzlaznim akcentima.

2. Glasovi

U slavonskoj Podravini *ě* se reflektira kao *e*, a u srpskim naseljima kao *je* ili *ije* (*mleko*, *pesma*; *mlijeko*, *pjesma*).

Suglasnici *č* i *ć* izgovaraju se kao umekšano *č* (kao u kajkavskom dijalektu): *kuča*, *gače*, *krači*.

Suglasnici *dž* i *đ* najčešće se izgovaraju kao umekšano *dž* (*medža*, *kradža*).

Skupovi *št*, *žd* izgovaraju se kao *šč*, *žd* (*ščuka*, *iščem*, *zviždukati*, *moždani*).

Suglasnik *l* se na kraju riječi i sloga dosta dobro očuvao (kod imenica i pridjeva): *del*, *kotal*, *kisel*, *vesel*.

Glas *h* iščezao je bez zamjene na početku i na kraju riječi (*oću*, *rapav*, *odma*), ili je u sredini riječi zamijenjen s *v* (*buva*, *uvo*) ili *j* (*kijati*).

Novi zijeve se ukida (*kabo*, *ukro*, *uzo*).

Sibilarizacija se najčešće ne provodi (*junaki*, *bubregi*).

Suglasnici *l* i *n* se ispred *i* često umekšavaju (*mujiraju*): *soljiti*, *podeljiti*, *naslonjiti*, *uklonjiti*.

Eksplozivni suglasnici ispadaju ispred drugog eksplozivnog suglasnika ili afrikate (*tica*, *čela*, *ći*, *di*).

⁹ Objašnjenje tih akcenata nalazi se u mojoj radnji, »Govor Hrvata u južnoj Baranji«.

Ispred glas *u* ponekad se javlja protetsko *v* (vuvo, vular, vuzda, vuzak).

U rječniku ima mnogo germanizama (kelner, ruksak, pertla, štrikati).

U govoru našičkog kraja postoje sve navedene glasovne pojave osim protetskog *v*.

3. Oblici

Imenice m. r. na *-in* govore se često bez *-in* (čoban, Arap, Osečan).

Hipokoristična imena m. r. na *-a* dekliniraju se po *a*-deklinaciji (Pavo–Pave–Pavi).

U lok. pl. imenica m. i sr. r. najčešće se govori kraći oblik na *-i* (u Marjanci, na koli).

Imenice ž. r. na suglasnik često imaju u instr. sing. nastavak *-jom* (mašćom, krvljom).

U dativu pl. još su sačuvani stariji nastavci *-om* i *-am* (pilićem, ženam).

Prema fališan govori se faličan.

U lok. pl. pridjevi često imaju nastavak *-i* mjesto *-ima* (na slabi konji, u stari koli).

Pridjevi u komparativu imaju nastavak *-eji* mjesto *-iji* (beleji, bogateji, tužneji).

U komparativu se iza suglasnika *š*, *ž*, *r* javlja restituirano *-j* (sušji, težji, širji).

Mjesto instr. zamjenica *mnom*, *tobom* govori se *menom*, *tebom*.

Mjesto *dvanaest*, *trinaest*, *četnaest* itd. govori se *dvanajst*, *trinajst*, *četnaest* itd.

Infinitivni završetak *-i* još se vrlo dobro čuva (najti, raditi, peći).

Glagoli II vrste prešli su u infinitivu u glagole IV vrste (kreniti, uveniti), ali su u prezentu zadržali nastavak *-em*.

Mjesto *prenositi*, *uvoziti*, govori se *prenašati*, *uvažati*.

Glagoli s prez. nastavkom *-em* i *-im* imaju u 3. l. pl. prezenta nastavak *-eju* mjesto *-u* (bereju, oreju, noseju, gradeju).

Glagoli na *-ivati* imaju najčešće prezent na *-ivam* (noćivam, potkivam, zarađivam).

U starinskim selima našičkog kraja sačuvani su ti oblici, jedino ne postoje oblici s dat. pl. na *-om* i *-am*, a infinitiv se govori najčešće bez krajnjeg *-i*.

4. Sintaksa

Imenice m. r. koje označuju nešto neživo imaju akuz. sing. jednak gen. sing. (donesi noža, kupi mi šešira).

Imenice kojima se označuje oruđe ili sredstvo najčešće se govore s prijedlogom *s* (ore s plugom).

Neodređeni pridjevi po obliku su se izjednačili s određenim pridjevima (u nom. sing. za m. r. je zadržana razlika: nov–novi).

Odnosna zamjenica čiji proteže se na imenice sva tri roda u jednini i u množini.

Prijedlog se ne umeće u sredinu zamjenica nitko, ništa, nikoji, ničiji, nego stoji ispred njih.

Prilog onda upotrebljava se u značenju onda i tada.

Sve te pojave nalaze se i u govoru našičkog kraja.

5. Rječnik

U rječniku govora Slavonske Podravine ima vrlo mnogo njemačkih riječi i nešto mađarskih i turskih riječi, a tako je i u govoru našičkog kraja.

Iz svega toga vidimo da je govor našičkog kraja ogranak govora Slavonske Podravine, samo što u njemu ima više novoštokavskih oblika, što se može objasniti jakim utjecajem govora okolnih naselja.

GOVOR SLAVONSKE POSAVINE

Ovaj dio sam obradio prema radu S. Ivšića: Današnji posavski govor (Rad 196, 197).

1. Akcenat

Novi akut zadržao se u ovim slučajevima: 1. Na prvom slogu u riječima tipa pūtnīk, kūtnjāk, žūpnīk. 2. Na prvom slogu u riječima tipa mēso, lāđa, cřkva, njūška. 3. Na prvom slogu u riječima tipa sāvskī, vīnskī, čūvām, pŗvī. 4. Na prvom slogu u riječima tipa nākovanj, zābava, zādruga, pūtnica. 5. Na srednjem slogu u riječima tipa rešetka, famīlija, gimnāzija. 6. Na srednjem slogu u riječima tipa sačūvām, slavōnskī, francūskī. 7. U infinitivu i prezentu glagola dōjt (dōjdem), nājt (nājdem), otīc (otīdem), unīc (unīdem). 8. Na posljednjem slogu u riječima tipa pāsā, pīcē, vesēljē, snāšīn. 9. Na posljednjem slogu u riječima tipa seljāk, gospodār, vodē (nōž).

U starinskim selima našičkog kraja nalaze se svi ti tipovi akcenata osim oblika pāsā, kōnjā, jedino se izgubila dužina iza novog akuta.

Dugosilazni akcenat se nalazi: 1. Na srednjem slogu u riječima tipa devōjka, bitānga, komānda, jedanājsti. 2. Na posljednjem slogu u riječima tipa ostō, jedān, bacām, ovāj. 3. Na posljednjem slogu u riječima tipa rūkôm, kazīvô, visīnā, vōdā.

U nekim starinskim selima našičkog kraja javljaju se svi ti tipovi akcenata osim oblika rŭkôm, kazĭvô.

Kratkosilazni akcenat javlja se: 1. U riječima tipa motĭka, nosĭli, pokrĭto, doseljĭo. 2. U riječima tipa plugôvi, klinôvi, troškôvi. 3. U riječima tipa kâzâli, râdĭli.

U našičkom kraju javlja se samo prvi tip kratkosilaznih akcenata, ali ako se " našao na kraju riječi (otâc), onda se akcenat pomakao za slog prema početku i prešao u ` (òtac).

Akcent našičkog kraja vrlo je sličan posavskom akcentu, ali između njih postoje veće razlike nego između našičkog i podravskeg akcenta.

2. Glasovi

Jat se u Posavini reflektira kao *i* i *je* (dite–djeca) i *e*.

U posavskom govoru postoji vokal *û* (sličan njemačkom *ü*).

Zijev se u posavskom govoru najčešće ukida (kopo, bro, jedanaĭsti).

Ispred vokala se javlja protetsko *j* (jular, južina, japa, jopet).

Krajnje *–i* u infinitivu najčešće otpada.

Suglasnik *l* na kraju riječi ne prelazi u *o* (sol, pepel, kisel).

Suglasnici *l* i *n* se ispred *i* mujiraju (biljit, moljit, naslonit, uklonjit).

Suglasnik *h* se izgubio (rpa, gri, stra).

Sibilarizacija se najčešće ne provodi (opanki, ruki, zadrugi).

Suglasnici *č* i *dž* se izgovaraju kao *ć* i *đ* (sjeverni dio).

Eksplozivni suglasnici se gube ispred drugih eksplozivnih suglasnika ili afrikata (tica, čela, ċi).

Većina tih glasovnih pojava postoji i u našičkom kraju. U tom kraju ne postoje ove glasovne pojave: *i* mjesto jata, vokal *û*, protetičko *j* i izgovor glasova *č* i *dž* kao *ć* i *đ*.

3. Oblaci

Gen. pl. imenica govori se bez nastavka *–a* (kolac, teret, polj, žen).

U lok. i instr. pl. imenica m. i sr. r. upotrebljava se kraći oblik na *–i* (na konji, u rukavi, po brdi, na koli).

Imenice ž. r. na suglasnik imaju u instr. sing. nastavak *–om* (krvljom, zobljom, maščom).

Imenice ž. r. imaju u dat. i lok. sing. nastavak *–e* (žene, u kuće, na ceste).

Imenice ž. r. imaju katkada dat. pl. na *–am* (snajam, ženam, kravam).

Imenice ž. r. imaju u lok. pl. nastavak *–ah* (u lađa, u novina, u novina, o poklada).

U instr. pl. imenica ž. r. nastavak je *–ami* (puškami, sabljami, svinjami)

U dat. i lok. mjesto meni, tebi, sebi govori se mene, tebe, sebe.

Gdjegdje se upotrebljavaju i stegnuti oblici posvojnih zamjenica (ma, ta, tvu).

Mjesto ovaj, onaj, ovi, oni govori se u neki mmjestima vaj, naj, vi, ni.

U komparativu pridjeva iza š, ž, r javlja se restituirano *j* (višji, težji, gorji).

Mjesto četvero, petoro itd. govori se četvero, petero, šestero itd.

U posavskom govoru ne upotrebljavaju se imperfekt i prilog prošli.

Krajnje *-i* u infinitivu obično otpada (doć, zgrnit, namirljivat).

Glagoli V vrste imaju u 3. l. pl. prezenta nastavak *-aje* (znaje, čupaje, kopaje).

Mjesto vidim, vidiš govori se viđem, viđeš.

Prezent od naliti, politi glasi naljem, poljem, uljem.

U imperativu mjesto završetka *-ij* dolazi *-i* (pi, napi se, pite).

Glagolski prilog sadašnji završava na *-ć* (iduć, metuć, šuteć).

Glagolski prilog prošli završava se na *-ša* (sretavša, sedavša, rekavša).

Mjesto iznositi, prenositi, izvoziti, prevoziti govori se iznašat, prenašat, izvažat, prevažat.

U našičkom kraju ne upotrebljavaju se ovi oblici: gen. pl. bez *-a*, nastavak *-e* u dat. i lok. pl. imenica ž. r. i ličnih zamjenica, dat. pl. na *-am*, lok. pl. na *-ami*, stegnuti oblici zamjenica (ma, tvu), oblici pokaznih zamj. vaj, naj, vi, ni, nastavak *-aje* u 3. l. pl. prezenta, glagol. prilog prošli na *-ša*. Do tih razlika je došlo zbog bržeg razvitka govora našičkog kraja u pravcu novoštokavskih oblika. Danas vjerojatno i u posavskom govoru ima više novoštokavskih oblika.

4. Sintaksa

U posavskom govoru rijetko se govori: dva djeteta, četiri ždrebeta, već se govori dvoje djece, četvero ždrebadi.

Prilog gdje (di) upotrebljava se i u značenju kamo (Di si metla? Pojde na groblje, di su dolazile srne).

Veznik neka govori se često u značenju nemoj.

U istočnom dijelu posavskog govora uzima se gen. pl. mjesto lok. pl. (oru na volova, po stanova, u novina).

Akuz. sing. im. m. r. najčešće je jednak gen. i kad znači što neživo (siko sam rasta, posolim kruva šećerim).

Uz glagol lupit mjesto *-o* govori se *-od* (lupi od zemlju).

U govoru našičkog kraja postoje sve te pojave, jedino se ne upotrebljava gen. pl. mjesto lokativa.

U radnji će prikazati u prvom redu odnos kajkavskog dijalekta prema govoru doseljenika iz Gorskog kotara, koji su po dolasku u ovaj kraj govorili kajkavskim dijalektom s nešto čakavskih elemenata.

1. Akcenat

U kajkavskom dijalektu novi akut se javlja: 1. Na prvom slogu dvosložnih riječi tipa mēso, sūša. 2. Na prvom slogu riječi tipa mlātiti. 3. Na posljednjem slogu riječi tipa leti.

Dugosilazni akcenat dolazi: 1. Na prvom slogu dvosložnih riječi tipa vīna. 2. Na srednjem slogu u riječima tipa posêkel. 3. Na posljednjem slogu u riječima tipa leti.

Kratkosilazni akcenat dolazi: 1. Na prvom slogu riječi tipa žēna. 2. Na prvom slogu riječi tipa lēti. 3. Na prvom slogu riječi tipa lõpata. 4. Na srednjem slogu riječi tipa jagõda. 5. Na srednjem slogu riječi tipa lopāta, posêkli. 6. na srednjem slogu riječi tipa mlātiti. 7. Na srednjem slogu riječi tipa mlātimo. 8. Na posljednjem slogu dvosložnih riječi tipa žēna.

Akut se u goranskim selima izgubio, ali je očuvan u nekim starosjedilačkim selima našičkog kraja (ne postoji u riječima tipa mlātiti). Cirkumfleks se čuva u riječima tipa leti, ali ne postoji u riječima tipa vīno i posêkel. Kratkosilazni akcenat održao se u riječima tipa žēna, lēti, lõpata, posêkli (Kš), dok se u ostalim slučajevima ne javlja.

2. Glasovi

Jat se razvio u *e* (rjeđe u *je*).

Mjesto nepostojanog *a* u štokavskom javlja se nepostojano *e* (otec, rekel, našel).

Glas *l* ne mijenja se u *o* na kraju sloga (išel, dignul, rekel).

Prema štokavskom *nj* dolazi često *jn* (kojn, kostajn, strajnski).

Skup *jt* i *jd* u složenicama glagola *iti* je sačuvan (najti, pojdem).

Sačuvani su stari oblici zamjenica *vsi*, *vsaki*.

Stari glasovni skup *čr* ostao je neizmijenjen (črn, črv, črleni).

Mjesto umekšanog *r* govori se *rj* (morje, zorja).

Suglasnici *č* i *ć* izgovaraju se kao *č* (noč, čela).

Mjesto *u* govori se *v* ili *vu*, a mjesto *s* i *iz* govori se *z-* (vnuk, vu njoj, zrušen, zginul).

Dugi vokali izgovaraju se zatvorenije.

Kratki vokali bez akcenta ili dobivaju otvoreniju nijansu ili se skraćuju.

Pred glasom *u* razvio se na početku riječi suglasnik *v*, a pred ostalim vokalima *j*.

Suglasnik *h* najčešće se gubi.

Mnoge od tih glasovnih pojava postoje i u govoru našičkog kraja. U govoru toga kraja ne postoje ove pojave: suglasnik *l* na kraju glagol. pridjeva radnog, *jn* mjesto *nj*, stari oblici *vsi*, *vsaki*, stari glasovni skup *čr*, *rj* mjesto *r* u riječi *zora*, *v* ili *vu* mjesto *u*, *z* mjesto *s* ili *iz*, protektivno *j* i *v*.

3. Oblici

Imenice ž. r. imaju u dat. sing. nastavak *-e*.

Imenice m. i ž. roda imaju u instr. sing. nastavak *-om* ili *-um*.

U gen. pl. imenice m. r. imaju nastavak *-ov*.

Imenice ž. r. imaju u lok. pl. nastavak *-ah*.

Pridjevi ž. r. imaju u dat. i lok. sing. nastavak *-e*.

Komparativ pridjeva tvori se nastavcima *-ši*, *-eji*, *-eši*.

U 3. l. pl. prezenta nastavak je *-eju* ili *-iju* mjesto *-u* ili *-e* (*pišeju*, *jedeju*, *misliju*, *nosiju*).

U 1. i 2. l. pl. imperativa nastavci su *-emo*, *-ete*.

Imperfekt, aorist i glagol. prilog prošli izgubili su se.

Futur I ima oblik futura egzaktnog (*budem došel*).

Od navedenih oblika u našičkom kraju sačuvani su samo ovi oblici: nastavak *-eji* u komparativu, nastavak *-eju* u 3. l. pl. prezenta, gubitak imperfekta, aorista i glagol. priloga prošlog.

4. Tvorba riječi

U kajkavskom dijalektu češće se nego u štokavskom upotrebljavaju umanjene imenice u značenju imenica od dragosti (*snežek*, *travica*, *bakica*, *striček*, *vujček*).¹⁰

U govoru našičkog kraja nisam zabilježio takvih umanjjenica.

ISTOČNOHERCEGOVAČKI DIJALEKT

1. Akcenat

U istočnohercegovačkom dijalektu postoji novoštokavska akcentuacija s četiri akcenta (*pàs*, *stàza*, *râd*, *gláva*).

Riječi s dugosilaznim akcentom u ekavskom imaju u tom dijalektu *-īje* ili *-ījē* (*vījek*, *vījēk*).

¹⁰ Kajkavski dijalekt sam obradio prema radovima S. Ivšića: *Jezik Hrvata kajkavaca* (Ljetopis JA, sv. 48) i A. Belić: *Kajkavski dijalekt* (Stanojević, Narodna enciklopedija).

Riječi s dugouzlaznim akcentom u ekavskom imaju u tom dijalektu -ijè ili -ijé (mlijèko, mlijéko).

U tipu trosložnih riječi s ` na pretposljednem slogu čuvaju se akcentatske alternacije (daljina-däljinu, däljine).

U dat., lok., instr. pl. dvosložnih imenica ž. r. dolazi do skraćivanja u ` (kúla u kúlama).

U govoru našičkog kraja (jekavsko područje) postoje svi navedeni oblici akcenta, samo rijetko dolazi do skraćivanja u ` kod dvosložnih imenica ž. r.

2. Glasovi

Jat je zamijenjen s -ije ili -je, ali u govoru ima nešto ekavizama i ikavizama.

Grupa -ao sažima se u o, a grupo -eo ponekad se sažima u o (kopo, čito, uzo, debo).

Konsonant *h* iščezao je u većini govora.

Skupovi *ps* i *pš* mijenjaju se u *vs* i *vš* (vseto, všenica, ljevši).

Finalne grupe *st*, *zd*, *žd* uprošćene su.

Sibilarizacija se najčešće provodi.

U jekavskom području govora našičkog kraja postoje sve ove glasovne pojave, jedino nema promjene *ps* i *pš* u *vs* i *vš* ni uprošćavanja finalnih grupa *st*, *zd*, *žd*.

3. Oblici

Gen. pl. imenica je bez nastavaka (goved, jabuk).

U dat. pl. imenica nastavci su -om i -am (krmkom, ribam).

Lok. pl. imenica završava na -ije, -i i -a.

U instr. sing. imenica m. i sr. često dolazi nastavak -om mjesto -em (ključom, konjom, suncom).

Hipokoristične imenice m. r. na -o dekliniraju se po o-deklinaciji (južni i jugoistočni predjeli) ili po a-deklinaciji (ostali predjeli).

Dativ i lok. sing. ličnih zamjenica ponekad glasi mene, tebe, sebe.

Pridjevi i zamjenice imaju skoro svuda u instr. sing. m. i sr. r. i u gen., dat., lok. i instr. pl. nastavke tvrdih zamjениčkih osnova (s ovijem, moije, velikijem).

Aorist je u punoj upotrebi.

Imperfekt je u upotrebi u južnim, istočnim i središnjim predjelima, dok je u sjevernima dosta rijedak.

Infinitiv se svršava na -ti ili -t (-ć).

Od spomenutih oblika u našičkom kraju upotrebljavaju se: lok. pl. na -a, deklinacija hipokorističnih imena m. r. po a-deklinaciji, djelomična je upotreba aorista i infinitiva na -ti ili -t. Ostali oblici više se ne upotrebljavaju u govoru našičkog kraja.

4. Sintaksa

Pripovjedački imperativ, futur i infinitiv imaju široku upotrebu (on im šćedni ispričati, vozimo se mi u tramvaju kad jedan čovek odjednom viknuti).

U istočnohercegovačkom dijalektu vrlo su raširene konstrukcije tipa Bogdanovića kuće.

U mnogim govorima široka je upotreba genitiva uz prijedlog za (za djece uzo hljeba).

U govoru našičkog kraja ne postoje te sintaksične pojave.

5. Rječnik

U rječniku toga dijalekta ima mnogo romanskih, turskih i njemačkih riječi.¹¹

U rječniku govora našičkog kraja ima turskih, njemačkih i nešto mađarskih riječi.

POLOŽAJ GOVORA NAŠIČKOG KRAJA MEĐU HRVATSKOSRPSKIM GOVORIMA

Kod određivanja položaja govora našičkog kraja moramo odvojiti govor hrvatskih starosjedilaca (starinski) od govora srpskih doseljenika iz područja istočnohercegovačkog dijalekta.

M. Hraste je uvrstio govor našičkog kraja u ekavski govor štokavskog dijalekta, ali nije označio da li taj govor ide u staroštokavski ili u novostokavski govor.¹² Govor našičkog kraja po svojoj strukturi ide u staroštokavski, ali, danas se u većem dijelu toga kraja govori jekavski s novijom akcentuacijom.

P. Ivić je uvrstio taj govor u slavonski ekavski govor,¹³ što je pravilno, ali danas veći dio toga kraja govori jekavski. Kasnije je uvrstio taj govor u slavonski dijalekt zajedno s posavskim ikavskim govorom.¹⁴

D. Brozović je uvrstio govor toga kraja u slavonski dijalekt,¹⁵ što je ispravno.

I. Popović je uvrstio govore istočne Slavonije i Vojvodine u sjeverno-ekavski stariji govor,¹⁶ što je pravilno.

¹¹ Ovaj dijalekt sam obradio prema knjizi P. Ivića: *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika* (MS, 1956), str. 131–142.

¹² M. Hraste: *Karta dijalekata hrvatskog ili srpskog jezika* (HDZ-I).

¹³ P. Ivić: *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika* (MS, 1956), str. 92–96.

¹⁴ P. Ivić: *Die serbokroatischen Dialekte* (Hag, 1958).

¹⁵ D. Brozović: *O Struktur. i genet. kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrp. dijalekata* (Zbornik za filol. i lingv. MS-III), str. 83.

¹⁶ I. Popović: *Istorija srpskohrvatskog jezika* (MS, 1955), str. 101.

Jekavski govor toga kraja svrstan je ovako:

M. Hraste ga je uvrstio u novoštokavski jekavski.¹⁷

P. Ivić ga je uvrstio u istočnohercegovački dijalekat.¹⁸

D. Brozović ga je uvrstio u istočno hercegovački (prema geografskom principu) ili mlađi ijekavski (prema jezičnom principu).¹⁹

I. Popović je sve migracione krajeve naseljene jekavcima uvrstio u mlađi jekavski govor.²⁰

Sve te klasifikacije jekavskog govora našičkog kraja su ispravne, samo što su neke klasifikacije izvršene prema geografskom principu, a neke prema jezičnom principu.

Sadašnja klasifikacija hrvatskosrpskih dijalekata i govora još nije ujednačena, jer još nisu proučeni mnogi naši govori. Tek kada budu proučeni svi naši govori i kada se dijalektolozi budu sporazumjeli o principima klasifikacije, moći će se hrvatskosrpski jezik pravilno klasificirati na dijalekte, poddijalekte, grupe i podgrupe. Tada će se i govor našičkog kraja moći pravilno svrstati u neki dijalekt ili govor našeg jezika.

UTJECAJ EKSOGENIH FAKTORA NA GOVOR NAŠIČKOG KRAJA

Na obroncima Krndije u pravcu od Čačinaca do Budimaca smjestilo se oko 40 sela koja gravitiraju prema Našicama kao administrativnom i kulturnom središtu. Između tih naselja nema većih brda ni rijeka koji bi ometale saobraćaj među njima. Željezničkom prugom, koja je postavljena koncem 19. st. (od 1891–1900), povezano je samo nekoliko naselja (Čačinci, Zdenci, Feričanci, Đurđenovac, Velimirovac, Našice, Jelisavac, N. Breznica, Koška, Zoljan i Londžica). Gotovo polovina tih sela su novija naselja, postala koncem 19. i početkom 20. stoljeća. U tom kraju više od polovine naselja povezano je cestom, a ostala su naselja međusobno povezana samo običnim kolskim putom. Cesta od Požege za Osijek preko Našica postojala je već u rimsko doba.²¹ Vrlo stara cesta pružala se i od Orahovice i Motičine za Osuvak, Miholjac i Moslavinu, zatim od Podgrača i Našica za Valpovo i Osijek.²² Na taj način su mnoga naselja toga kraja već od najstarijih vremena bila povezana cestom.

¹⁷ M. Hraste: Karta dijalekata hrvatskog ili srpskog jezika (HDZ-1).

¹⁸ P. Ivić: Dijalektologija srpskohrvatskog jezika (MS, 1956), str. 131.

¹⁹ D. Brozović: O strukt. i genet. kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrp. dijalekata (Zbornik za filol. i lingv. MS-III), str. 83.

²⁰ I. Popović: Istorija srpskohrvatskog jezika (MS, 1955), str. 102.

²¹ Dr D. Pinterović: Povijest Našica (Osječki zbornik IV), str. 54.

²² S. Pavičić: Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji (JA, 1953), str. 154.

Između naselja našičkog kraja nikada nije postojala državna granica koja bi ometala saobraćaj među njima. U toku stoljeća ta sela su pripadala raznim županijama (baranjskoj, požeškom sandžakatu, virovitičkoj, osječkoj), ali županijske granice nikada nisu bile neka smetnja saobraćaju između naselja. Tako ni političke granice nisu ometale saobraćaj između naselja toga kraja.

Svi ti faktori povoljno su djelovali na nivelaciju govora u tim selima. Budući da je saobraćaj između većine tih sela u toku stoljeća bio dosta živ, to je dolazilo do jačeg utjecaja govora jednih sela na govor drugih sela, posljedica čega je bila izjednačivanje tih govora. Najviše su sačuvala svoj stari govor ona sela koja su najudaljenija od željezničke pruge, cesta ili jačih kulturnih centara (Bokšić, Šaptinovci, Kršinci). U selima našičkog kraja naročito je dolazilo do nivelacije u području akcenta i refleksa jata.

U starim selima (osnovanim prije 18. st.) našičkog kraja upotrebljavala se nekada starija akcentuacija s tri akcenta (˘, ˆ, ˝). Ta akcentuacija nije se potpuno održala ni u jednom selu. Međutim, dva sela (Bokšić, Šaptinovci) dobro su očuvala stare akcente: akut, cirkumfleks i kratkosilazni akcentat. U tim selima se vrlo rijetko nađe kratkouzlazni akcentat, koji se razvio tek kasnije iz starih akcentata. U Šaptinovcima i Bokšiću najstariji svijet nešto drukčije izgovara uzlazne akcente na penultimi. Ta sela su sačuvala najviše starina u akcentuaciji, jer se ne nalaze ni uz željezničku prugu, ni uz cestu, a od jačih kulturnih centara udaljena su 10–12 km. U ta dva sela još je dobro sačuvan i ekavski govor.

U Podgoraču, Feričancima, Donjoj Motičini, Klokočevcima i Koški sačuvana je starija akcentuacija samo djelomično. Ta velika sela nalaze se uz važne ceste, u njima su se od davnina nalazile škole i administrativni uredi, a okružena su selima u kojima se govori novijom akcentuacijom i jekavskim govorom, pa su svi ti faktori morali utjecati na njihov govor. Do potpunog napuštanja starije akcentuacije, a u Podgoraču, Feričancima i Donjoj Motičini i ekavskog govora, nije došlo zbog toga što su sva ta sela dosta udaljena od jačih kulturnih centara i što su to velika sela, koja su bila ponosna na svoju veličinu i ugled, te nisu olako primala utjecaje od okolnih manjih i siromašnijih sela. U prva tri sela još je očuvan i ekavski govor, a u Klokočevcima i Koški već je gotovo posve prevladao ijekavski govor. O napuštanju starije akcentuacije rekao mi je u D. Motičini neki seljak od 76 godina: »Kod nas slabo natežu. U Šaptinovcu, Bokšiću i Klokočevcu više natežu. U Zoljanu ne natežu: ondale deca idu više u školu«.

U ostalim starinskim naseljima (Našicama, Vukojevcima, Seoni, Zoljanu, St. Jošavi, Orahovici, Zdencima) posve je nestalo starije akcentuacije, a negdašnji ekavski govor zamijenjen je jekavskim. Jedino se u St. Jošavi još održao ekavski govor. Našice su već decenijima jak kulturni (osnovna škola, građanska škola, dvogodišnja trgovačka škola,

šegrtska škola, amatersko kazalište), trgovački, obrtnički i administrativni (općina, kotar) centar. Pored toga u Našicama ima mnogo doseljenika iz G. kotara (18. st.), Like i Ogulina (19. i 20. st.) i ostalih hrvatskih krajeva. U njima je dakle već decenijima veoma jak utjecaj škola, obrtnika, inteligencije i doseljenika, koji su širili noviju akcentuaciju i jekavski govor. Pod tim utjecajem posve je nestalo starije akcentuacije, jedino je još u nekim riječima zadržan stari kratkosilazni akcent. Našice su snažno djelovale i na susjedna sela Vukojevce i Zoljan, u kojima također ima nešto štokavskih doseljenika, te je i u tim selima napuštena starija akcentuacija i ekavski govor. U Seonu su novija akcentuacija i jekavski govor prodirali s jedne strane iz Našica preko Zoljana i Martina, a s druge strane iz susjednih srpskih sela (Gornje Motičine i Graca). U Orahovici i okolnim selima se još za vrijeme turske vladavine govorilo starijom akcentuacijom i ekavskim govorom.²³ Poslije odlaska Turaka koncem 17. st. doselilo je u Orahovicu, gdje je ostalo malo stanovništva, mnogo doseljenika (Hrvata i Srba) iz Bosne, a manje iz Hrvatske i zapadne Baranje. Doseljenici iz Bosne, kojih je bilo najviše, donijeli su jekavski govor i noviju akcentuaciju.²⁴ Orahovica je već decenijima bila i jak kulturni i administrativni centar, gdje su škole i inteligencija širili književni jezik. Na taj način je s vremenom novoštokavski govor gotovo posve potisnuo starinski govor i danas se u Orahovici govori jekavski s novijom akcentuacijom. St. Jošava se nalazi pokraj novijih sela N. Jošave i Crkvara, a od Orahovice je udaljena samo 3 km, a osim toga u njoj ima i nešto naseljenih Gorana. Pod utjecajem svih tih faktora u tom selu je posve napuštena starija akcentuacija, ali je zadržan ekavski govor. Zdenci se nalaze između Orahovice (6 km) i Bara (2 km), gdje se govori jekavskim govorom i novijom akcentuacijom, a osim toga u tom selu ima i dosta doseljenika, pa su pod utjecajem svih tih faktora napustili stariju akcentuaciju i ekavski govor.

Hrvatski doseljenici iz Gorskog kotara po dolasku u ovaj kraj govorili su kajkavskim dijalektom s nešto čakavskih elemenata, ekavskim govorom pomiješanim s ikavskim i starijom kajkavskom akcentuacijom.²⁵ Naselja koja su oni osnovali u tom kraju (Razbojište, Kršinci, Stipanovci, Pribiševeci, Martin, N. Jošava, Crkvari) nalaze se u neposrednoj blizini starinskih ili novijih naselja. Zato se u toku dva stoljeća njihov govor pod jakim utjecajem štokavske sredine i književnog jezika mnogo izmijenio. Od kajkavskog dijalekta (s nešto čakavskih elemenata) napustili su u prvom redu one elemente koji su bili posve drukčiji od štokavskog oblika našičkog kraja (*kaj*, nepostojano *e*, glasovni skup *jn*, stari glasovni skup *čr*, suglasnik *l* mjesto *lj*, prijedlog *v* ili *vu*, tvorbu komparativa nastavkom *-ši*. futur egzaktni mjesto futura I, staru kaj-

²³ S. Pavičić: Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji (JA, 1953), str. 166.

²⁴ Ibid., str. 163-164

²⁵ Ibid., str. 160.

kavsku akcentuaciju itd.), a zadržali su samo one koji su po svom obliku bili bliski štokavskim oblicima. Najviše kajkavskih starina sačuvano je u Kršincima, jer je to selo najudaljenije od jačih kulturnih centara, željezničke pruge i važnijih cesta. Ostala goranska naselja nalaze se uz cestu i bliže većim naseljima, zato je u govor tih sela prodrlo mnogo štokavskih i književnih elemenata.

U najnovijim naseljima (osnovanim u 20. st.) u kojima doseljenici iz nekog kraja čine veliku većinu još je dobro sačuvan govor staroga kraja. Tako su npr. Zagorci u Granicama i Beljevini dobro očuvali kajkavski govor, ali su ipak primili i neke elemente štokavskog govora (neke jekavske riječi, doč mjesto dojt, rezo, stariji, niži i dr.). Ličani (Ličko Selo, Valenovac, Bokšićki Lug) također su sačuvali svoj stari govor, ali se već opaža prodiranje elemenata književnog jezika u njihov govor.

U ostalim hrvatskim i srpskim naseljima (Velimirovac, N. Breznica, Đurđenovac) stanovništvo je vrlo raznoliko, a kako nijedna grupa ne čini apsolutnu većinu, to nijedna grupa nije mogla u to kratko vrijeme jače utjecati na govor ostalog stanovništva, već je svaka grupa uglavnom sačuvala svoj stari govor. Tako se u tim naseljima može čuti još dosta dobro očuvan dalmatinski, zagorski, lički i bosanski govor. Jedino se kod svih grupa već opaža tendencija k usvajanju ijekavskog govora i novije akcentuacije pod utjecajem škola, knjiga, štampe, inteligencije i okolnih sela. Nisam, međutim, opazio da bi govor tih doseljenika snažnije djelovao na govor starinaca u susjednim selima.

Sela naseljena Česima, Slovacima i Madžarima (Markovac, Jelisavac, N. Breznica) usvojila su govor okolnih hrvatskih ili srpskih sela, ali se i kod njih već opaža dosta jak utjecaj književnog jezika.

AKCENAT

U starinskim selima našičkog kraja još je djelomično sačuvana starija akcentuacija, ali se u najnovije vrijeme opaža snažna tendencija za napuštanje starije akcentuacije i za pomicanjem akcenta prema početku riječi. Do napuštanja starije akcentuacije dolazi najviše pod utjecajem književnog jezika, a donekle i pod utjecajem govora okolnih sela. Pomicanje akcenta prema početku riječi u uskoj je vezi s prirodom novih akcenata (uzlaznih), koji su po jačini slabiji od akuta i silaznih akcenata te se kod izgovora malo protežu i na idući slog. Uzlazni akcenti dakle kod izgovora traže podršku još jednog sloga iza sebe. Zato ti akcenti ne mogu stajati na jednosložnim riječima i na posljednjem slogu u višesložnim riječima.

Akcenatske vrste

U nekim starinskim selima našičkog kraja (Bokšić, Šaptinovci, Klokočevci, Feričanci, D. Motičina, Podgorač, Koška) sačuvan je još posve ili djelomično metatonijski akut (~). Taj akcenat je po izgovoru vrlo sličan baranjskom akutu, samo je malo kraći. Pri izgovoru toga akcenta glas ostaje na istoj visini do pred kraj, kada se malo diže. U riječima s tim akcentom nema duljine. Taj akcenat je po izgovoru jednak podravskom akutu, koji je opisao J. Hamm.²⁶ Grafijski bismo ga mogli prikazati ovako:

$$\tilde{a} = \underline{a} a \nearrow^a$$

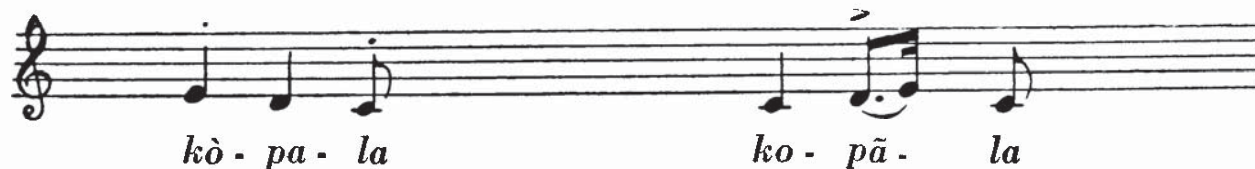
U nekim selima (Bš, Šn) akut se dosta dobro čuva na svim slogovima, a u ostalim je selima već počeo prelaziti u cirkumfleks ili ` . Da bismo dobili što potpuniju sliku toga akcenta, zabilježio sam i intervale između naglašanih i nenaglašanih slogova. Intervali su od velike važnosti za objašnjenje fiziologije akcenta i melodije govora.

Ovdje ću objasniti samo u onim riječima s novim akutom gdje u govoru južne Baranje ne stoji akut. Ostale slučajeve objasnio sam u svojom radnji »Govor Hrvata u južnoj Baranji«.

U riječima od dva sloga gdje na ultimi stoji akut mjesto kratkouzlaznog akcenta (bez dužine) na prvom slogu prvi slog se nalazi na istoj visini kao u književnom jeziku, a drugi je za kvartu niži od književnog.

U riječima od tri sloga u kojima na penultimi stoji akut mjesto kratkouzlaznog akcenta (bez dužine) na prvom slogu prvi slog se nalazi za tercu niže od prvog sloga u književnog jeziku, a drugi i treći slog se nalaze na istoj visini kao u književnom jeziku.

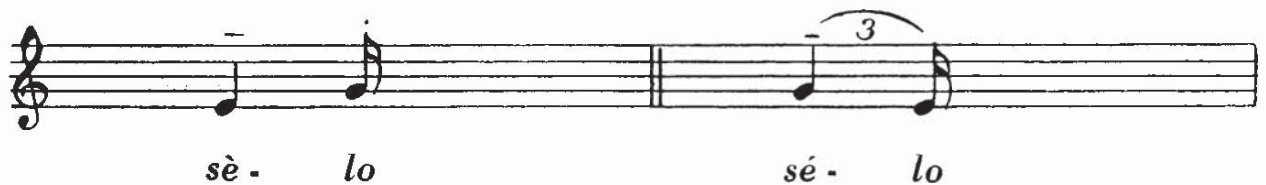

Stari cirkumfleks je vrlo sličan novom dugosilaznom akcentu. Glavna je razlika u izgovoru tih dvaju akcenata u tome što kod izgovora starog cirkumfleksa postoji veći interval između početne i dočetne visine

²⁶ J. Hamm: Štokavština Donje Podravine (Rad 275), str. 17.

u svim riječima. Takve sam akcente zabilježio u baranjskim selima Se-
martinu i Kašadu, zatim u svim podravskim naseljima od Vaške do D.
Miholjca. Ti akcenti su zapravo prijelazni oblici između starijih silaz-
nih akcenata i novijih uzlaznih akcenata.

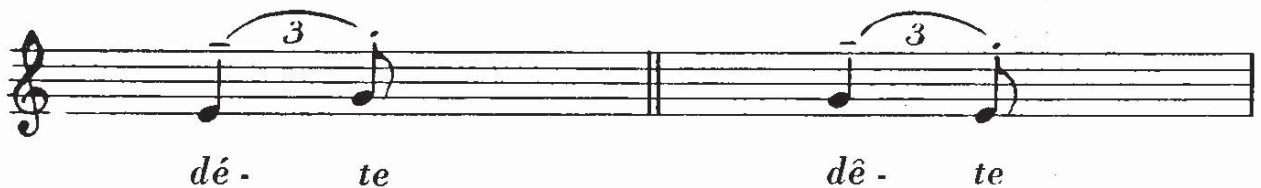
U riječima s tim akcentima drukčiji je odnos između naglašениh i
nenaglašениh slogova nego u književnom jeziku. U riječima od dva sloga
s kratkouzlaznim akcentom na prvi slog je za tercu viši nego u
književnom jeziku, a drugi za tercu niži.

U riječima o tri i više slogova s kratkouzlaznim akcentom na sred-
njem slogu prvi slog je na istoj visini kao u književnom jeziku, nagla-
šeni slog je za sekundu viši, a slog iza akcenta je na istoj visini kao u
književnom jeziku.

U dvosložnim riječima s dugouzlaznim akcentom prvi slog je za tercu
niži od književnog, a drugi za tercu viši.

U riječima s visokim uzlaznim akcentima melodija iza naglašenog
sloga je silazna, a u književnom jeziku je uzlazna. Od početka riječi do
naglašenog sloga melodija je uzlazna kao i u književnom jeziku.

U riječima s ostalim akcentima intervali naglašениh i nenaglašениh
slogova uglavnom se podudaraju s intervalima u književnom jeziku.

Akcentatske grupe

Ovdje ću pojedine vrste akcenata podijeliti u grupe prema mjestu i
porijeklu akcenta da bismo dobili potpuniju sliku o odnosu akcentua-
cije našičkog kraja prema našoj starijoj i novijoj akcentuaciji.

Novi (metatonijski) akut (~)

U nekim starinskim selima novi akut se očuvao još na svim slogovima riječi, a u drugima je već počeo prelaziti u dugosilazni ili kratkouzlazni akcenat. Novi akut nalazi se još u ovim riječima:

1. U jednosložnim riječima tipa stōl – stòla. U tim riječima je akut nastao od starog " na posljednjem slogu (stol̂b > stōl, stol̂ä > stòla). Primjeri: stōl, vōl (Šn), stōl, krōv (Bš).

2. U jednosložnim riječima tipa dīm – dīma: dīm, krūv, sīr, klīn (Šn), sīr, klīn (Bš).

3. U jednosložnim riječima tipa kōnj kōnja. U tim riječima je akut nastao od " na posljednjem slogu. Primjeri: kōnj, snōp (Šn), drūm, dōn, kōm, sōm, kōnj (Bš).

3a. U jednosložnim riječima tipa vrāč – vrāča. U tim riječima je akut nastao od kratkosilaznog akcenta na posljednjem slogu (vrač̂b > vrāč, vrāč̂ä > vrāča). Primjeri: vrāč, nōž, krāl̂j (Pg), gāj, pūt, vrāč (Šn), nōž, krāj (Bš), pūt, krīž (DM).

4. Na prvom slogu dvosložnih riječi tipa rādīm: pīta, káže, žūti, cīni, žūri se (Fč), pūtnik, kūtnjak (Pg), rādiš, pīšu, tūdi, pīvi (Šn), tūdi, dōjdem (Bš), rād̂nik, pūtnik, kážem, rādīm, stāri, dōjde, mōram (DM), pīšu, čūvam, pōjdem, gōrn̂ji, dōln̂ji, cīni (K), rād̂nik, pūtnik (Pb).

5. Na prvom slogu u dvosložnim riječima tipa lāda – lādě: lāda, cīkva, bānka (K), cīkva, grānje, lišće (Šn), grānje, lišće, cīkva, bānka (Bš), grānje, lišće (Kč), cīkva (Pg), cīkva, bānka (Pb).

6. Na prvom slogu dvosložnih riječi tipa dóci. U tim riječima akut stoji mjesto negdašnjeg " na posljednjem slogu (dōjt̂i > dójti). Primjeri: dōjt, pōjt, nāĵt (DM), dōjti, pōjti (Bš), dōjti, vrāta, nāĵti (Šn). Prema dōjti govori se i it (i).

7. Na srednjem slogu trosložnih i višesložnih riječi tipa hrvātskī: starīnski (Fč), junāčki, rvācki, francūski, četrti (Šn), englēski (Bš). Ovdje možemo uvrstiti komparative s nastavkom – iji: zelen̂ji, star̂ji (Šn), nov̂ji, čist̂ji, star̂ji (Bš).

8. Na posljednjem slogu u riječima tipa kōvāč – kovāča: kovāč, vodē, ženē, letīm, snajē, oficīr, govedār, kapetān (Šn), kovāč, trčīm, Koren̂jāk (Bš), kavē, gorī, trčī, bolī (Kč).

9. Na posljednjem slogu u riječima tipa zēlen, tj. kad je posljednji slog zatvoren kojim sonantom: zelēn, krpēlj, ovān, staklēn, poštēn, jedān, tavān, ječām, orēj, debēl (Šn).

10. Na srednjem slogu u pridjevu radnom za ž. r. tipa iskāla: kopāla, lagāla, iskāla (Šn), kopāla, iskāla, kovāla (Pg), iskāla, lagāla, čeprkāla (K). Ti oblici mogu se čuti samo kod najstarijeg svijeta, dok mlađe stanovništvo govori najčešće te oblike s kratkosilaznim akcentom (kōpala, lāgala, ĩskala).

Dugosilazni akcenat (˘)

Dugosilazni akcenat (cirkumfleks) javlja se u govoru našičkog kraja:

1. U riječima tipa òvāj: bazîk, ovāj, snopôm, opânka, kupûj, njegôv (Bš).

2. U riječima tipa zèlen: crvên, ovân, ječâm, posâl, kotâl, gospodîn, čobân, trbûv, danâs, večerâs, jesenâs (Bš), tavân, šarân (Šn), zelên, crvên (DM).

3. Na srednjem slogu u pridjevu radnom za ž. r. tipa ìskala: iskâla, lagâla, kopâla (Bš).

4. U riječima s – ije (nastalom od jata) tipa rîječ: sjêno, tjêlo, vjêk, rjêč, svjêt, ljêp, sljêp, cvjêt, ljêvi, brjêg, cjêv, vjêšt, zvjêr (Rb, Vj, Gz, Cm, Zd, Mt, Sp, NJ, Cv, Oh). Ovdje mjesto ˘ u književnom jeziku stoji ˘ (kao u ekavskom i ikavskom govoru), jer je riječ za slog kraća nego u knjiž. jeziku.

5. U infinitivu glagola tipa dóci: dôc, nâc, vûc, zâc, pôc, prêc, tûc. U tim glagolima došlo je do promjene akcenta, jer su oni u govoru nastankom krajnjeg – i postali jednosložni, a jednosložne riječi u novostokavskoj akcentuaciji ne mogu imati uzlaznih akcenata, već samo silazne.

Kratkosilazni akcenat (˘)

Kratkosilazni akcenat dolazi u govoru našičkog kraja:

1. U riječima tipa vòda. U tim riječima se ˘ pomakao za slog prema početku riječi (vodâ > vòda). Primjeri: čòban, òvuda, ònuda, òpanak, Amèrika, njègova, tr̃gujemo, sèstrin, sîrce, îspec, prèskočit, kòto, pòso, žèna, cr̃kveni, mārveni, ävlija, kâpija, bõme, vòda, tàvan, zèlen, sèlo, stàklo, žìvot, dõbro, mõgla, òstane, ràstali, savürina (Kš), jèsam, jèsmo (Bš), učitelj, jèlena (DM), mõgla, pèkla (Zd), røklo, pøklo (Fč), stàza, dàska, lònac, sèlo, stàklo, òrat (Mt), bõme (Sp), mène, mèni, tèbe, tèbi, njèga, njèga, njèmu (Oh).

2. U riječima tipa òvāj. U tim riječima ˘ stoji mjesto negdašnjeg akuta (ovāj > òvāj). Primjeri: òvaj, ònaj, òvi, òni (Nš), mèsar (Fč), òvaj, ònaj (Rb), òvo, òno (Fč), dèvojka, bõli, nògom, fèrtalj (Kš), òvaj, òtaj, ònaj (Mt), sòkak (Sp), òvaj, ònaj (Vj), zòvem (Pg).

3. Na preposljednjem slogu trosložnih i višesložnih riječi tipa pàprika. U tim riječima je ˘ zadržao svoje staro mjesto, a u književnom jeziku pomakao se za slog prema početku riječi i prešao u ˘ (paprĩka > pàprika). Primjeri: ovàko, onàko, trpèza (Fč), omàzat, posij̃at, otpùzat, govòrimo, očìstim, otpjèvat, porèzat (Kš), èuprĩja, večèra, slanina, snopòvi, trpèza, gorèti, Srbija, dotèrat, pošàljem, zasipa, koprĩva, uvàtit, poslät(i), njegòva, počesljät(i), terèta, ovnòvi, subòta, kobila (Šn), livàda, tambùra, batina, ljubenĩca, opànak, zatr̃pat, počesljät(i), sokàča, ožènjen, subòta, šaràna (Bš), uvàtila, napràvit (DM).

4. Na drugom slogu u riječima tipa pàmetna: pamètna, pamètno, slobòdna, slobòdno (Šn).

5. U riječima tipa lijen (mjesto $\hat{\text{~}}$ u ekavskom i ikavskom govoru): vījek, sījeno, bījel, brījest, lijen, cvījet, snījeg (Br, Č, K, Nš, Sn, Kč, Zlj, GM, Ldž, Oš, Pb, Bd).

Dugouzlazni akcenat (')

Dugouzlazni akcenat dolazi u ovim riječima:

1. U riječima tipa dijète (mjesto $\grave{\text{~}}$ u književnom jeziku): dijète, mlijéko, vijénac, zviјézda, vriјéme (Pb), djéte, mljéko, rjéka, vrjéme, cjéna, zvjézda, bjésan, mjénjat, procjédit, djélit, smjéšan, promjénit (Rb, Vk, Gz, Cm, Zd, Mt, Sp, NJ, Cv, Oh).

2. Kao $\hat{\text{~}}$ mjesto $\acute{\text{~}}$ na pretposljednem slogu (ako slog iza akcenta nije dug): vrême, râna, zvâlo, bîlo, nîsu, Nâco, lâger, râspust (Bš), rêka, râna, nîsu, nîsam (Šn), nârod, škrêmbó (Fč), dête, mlêko, zvêzda (DM), nârod, vrêbac, snâša, šklôca (SJ). Ovaj akcenat može se čuti samo kod najstarijeg svijeta, a mlađi svijet mjesto njega upotrebljava $\acute{\text{~}}$.

Kratkouzlazni akcenat ($\grave{\text{~}}$)

Kratkouzlazni akcenat dolazi:

1. U infinitivu složenih glagola koji u našičkom govoru imaju u prostom obliku $\hat{\text{~}}$ mjesto $\acute{\text{~}}$ u književnom jeziku: pòvūć, iznāć, nādōć, nātūć, ràzvūć, prònāć, prèsvūć (područje novije akcentuacije). U tim glagolima je došlo do prenošenja akcenta na prefiks, jer je poslije gutitka krajnjeg $-i$ glagol postao dvosložan, pa bi akcenat stajao na posljednjem slogu, što je u suprotnosti s novoštokavskom akcentuacijom. U srpskim se selima ti glagoli mogu ponekad čuti i s $\acute{\text{~}}$ (povúći, iznāći, nadóći).

2. U riječima tipa mlijèko (mjesto $\acute{\text{~}}$ u ekavskom i ikavskom govoru): mlijèko, dijète, zviјézda, cijèna, vriјéme, tijèsan, bijèsan, vijénac, mijènjat, dijèlit, promijènit, cijèdit, smijèšan (Br, Č, K, Nš, Sn, Kč, Zlj, GM, Ldž, Oš, Gd, Bd).

3. Kao $\acute{\text{~}}$ mjesto $\grave{\text{~}}$ na penultimi (ako slog iza akcenta nije dug): sīrće, lónac, dānas, óvan, čóban, zèmlja, stāza, jèzik, kóza, kósa, sèštra (Bš); živóta, dóbno, kónje, sèlo, kósa, jèzik, zèmlja, dānas, kóza (Šn), sèlo, kósa, jèzik, tóčak, sīrće, kóza, zèmlja, sèštra (DM), sèlo vóda, žèna (Fč), žèna, kukúruz (SJ). Ovaj akcenat upotrebljava samo stariji svijet, a mlađi svijet govori te riječi s kratkouzlaznim akcentom. Ja sam, međutim akcenatskim znakom $\acute{\text{~}}$ akcentuirao samo nekoliko tipičnih primjera, a u daljem tekstu iz tehničkih razloga ovaj je znak zamijenjen znakom $\grave{\text{~}}$.

Napomena. Ovdje sam zabilježio samo one akcenatske tipove koji se po vrsti ili položaju akcenta razlikuju od književnih oblika, jedino sam kod riječi s $-ije$ (od jata) zabilježio i neke oblike književnog jezika.

Kada se proklitika nađe ispred riječi sa silaznim akcentom, onda se u književnom jeziku na nju prenosi akcenat. Glavni je razlog prenošenja akcenta na proklitiku što proklitika s riječi iza sebe čini jednu akcenatsku cjelinu, pa bi prema tome silazni akcenti u toj akcenatskoj cjelini bili na srednjem slogu, što se protivi novoštokavskoj akcentuaciji. Međutim, akcenat se prenosi na proklitiku kao $\acute{}$ i u govorima sa staroštokavskom akcentuacijom gdje silazni akcenti mogu stajati na srednjim slogovima. U tim govorima vjerojatno je došlo do prenošenja akcenta na proklitiku u vezi s općom tendencijom za pomicanjem akcenta prema početku riječi. Akcenat se prenosi na proklitiku kao $\acute{}$ ili $\grave{}$. O tome kada se akcenat prenosi na proklitiku kao $\acute{}$, a kada kao $\grave{}$, do sad je vrlo malo pisano. A Belić je, oslanjajući se na A. Leskiena, razliku u akcentu na proklitici objašnjavao drukčijim porijeklom današnjih silaznih akcenata. Po njihovu mišljenju akcenat se prenosi na proklitiku kao $\acute{}$ kada je na riječi stari nizlazni akcenat (stari jaki kratki ili dugi akcenat), a kao $\grave{}$ kada je na riječi negdašnji uzlazni akcenat.²⁷ Ovo mišljenje teško nam može objasniti pojavu zašto se i danas, kada se ništa ne zna o porijeklu silaznih akcenata, neki akcenti prenose na proklitiku kao $\acute{}$, a neki kao $\grave{}$. Po mome mišljenju proklitika će imati akcenat $\acute{}$ ako riječ počinje nižom tonskom visinom, a ako riječ počinje višom tonskom visinom (obično za jedan ton većom od predašnjih riječi), onda će proklitika dobiti $\grave{}$. U dvosložnim i trosložnim riječima tonacija iza naglašenog sloga je silazna: »U trosložnim i višesložnim riječima s akcentom $\acute{}$ ili $\hat{}$ slogovi su prema kraju ujedno sve niži.«²⁸ Prema tome kada riječ počinje nižom tonskom visinom, proklitika dobiva $\acute{}$, tj. proklitiku izgovaramo višim tonom od riječi sa silaznim akcentom, te na taj način dobivamo tonaciju riječi sa silaznim akcentom. U riječima s uzlaznim akcentom slog iza akcenta je na istoj tonskoj visini kao naglašeni slog ili nešto viši. Ako dakle riječ počinje višom tonskom visinom, onda će proklitika dobiti $\grave{}$, tj. proklitiku ćemo izgovoriti istom tonskom visinom kao i početak riječi, te ćemo na taj način dobiti tonaciju riječi s uzlaznim akcentom. U takvim slučajevima proklitika vjerojatno ne dobiva $\acute{}$ jer bismo onda proklitiku morali izgovoriti višim tonom od početka riječi, što bi otežalo izgovor. Ovo bi se objašnjenje moglo dovesti u vezu s objašnjenjem A. Leskiena i A. Belića, ali u obrnutom smislu. Ako su današnji silazni akcenti postali od negdašnjih silaznih ili uzlaznih akcenata, onda su one riječi koje počinju nižom tonskom visinom nekada bile uzlaznog karaktera, a riječi koje počinju višom tonskom visinom nekada su bile silaznog karaktera, jer riječi sa silaznim akcentom počinju višim tonom od riječi s uzlaznim akcentom.^{28a} Prema tome

²⁷ A. Belić: O čakavskoj osnovnoj akcentuaciji (Glas SAN 168), str. 5–6.

²⁸ B. Miletić: Povodom Egblumovih radova iz srpske fonetike i slovenske akcentologije (Južnosl. filolog VIII), str. 75.

^{28a} S. Ivšić: Jezik Hrvata kajkavaca (Ljetopis JA), str. 67.

mogli bismo zaključiti da proklitika dobiva " ako je na riječi bio stari uzlazni akcenat, a ` ako je na riječi bio stari silazni akcenat (novi akut je nastao od starog silaznog akcenta).

U govoru našičkog kraja nema dosljednog prenošenja akcenta na proklitiku. U tim naseljima akcenat se prenosi na jednosložnu (rjeđe na dvosložnu) proklitiku samo s jednosložnih i dvosložnih riječi, a mnogo rjeđe s trosložni hriječi. Glavni je uzrok tome neredovitom prenošenju akcenta na proklitiku što je u mnogim selima našičkog kraja kratko-uzlazni akcenat tek u nastajanju i što se opaža tendencija za napuštanjem te pojave. Najčešće će se akcenat prenijeti na proklitiku kao " s riječi s ovakvom akcentuacijom: sât-sâta-sât (brûs, dâr, čîr, čûn, glîb, dûg, fât, kljûn, list, rêp, smrâd, sîp, stîd, trâg, vlâk, vrât, zîd, stân, pânj), dôm-dôma-dôm (krôv, lêd, lôv, mêd, nôs, plôt, pôst, rôd, rôg, stvôr, znôj), nôkat-nôkta-nôkat (vjëtar, vôsak, môzak, kâšalj), kâmen-kâmena-kâmen (plâmen, rëmen), kôrâk-kôrâka-kôrâk (mjësëc, čârdâk, bûnâr, âtar, îzglëd, kôšâr, ôblâk, pøjâs, slüčâj), grlo-grla-grlo (kôlo, zîno, ôko, üvo, jÛtro, grlo), môre-môra-môre (sûnce,, mêso), zëmlja-zëmljë-zëmlju (nôga, vòda, mèda, zòra, gòra, kòsa, màgla, mètla, ròsa, trka), gláva-glávë-glâvu (zîma, dúša, rúka), pòmôc-pòmôci-pòmôc (jësën, pâmët, vëčër) itd. Primjeri: ü vodu, nâ vrat (Vj), në zna, ü vodu (Pg), ü lôv, zâ ruku (Kč), nâ glavu, ü ambar (Zlj), ü Osek, kôd nas (Kš), nâ zemlju, ü vodu (Rb), zâ pojas (Cv), ü pomoć, nâ glavu (Nš), ü polje (K), në znaš, nâ zemlju (Fč), zâ pojas, ü ambar (Pg), nâ zemlju, sâ sobom (Cm), ü šamac, ü vodu, ü Osijëk (DM), ü vetar, ü kolo, nâ stôl (Bš), kôd nas (Kš).

Akcentat će se najčešće prenositi na proklitiku kao ` s riječi s ovakvom akcentuacijom: snôp-snôpa-snôp (bût, čëp, ćüp, drûm, džëp, mäk, sôm, lîm), dvôr-dvôra-dvôr (šâš, râm, râst, kljûč, križ, mâlj, nôž, pût, prîšt, stûp), stôl-stôla-stôl (krôv), frâtar-frâtra-frâtra (bûbanj, pëdalj, rûjan, lîpanj, svîbanj, žîvanj), kîcoš-kîcoša-kîcoša (mâjstor, kâmfôr, lôgor, sumpôr), djëvër-djëvera-djëvera (gÛštër, jäsën, jävôr, kësten, ôčÛv, prstën, sjëvër), pûtnîk-pûtnîka-pûtnîka (rûdnîk, kûtnjâk, tâjnîk, râdnîk, prâznk), blâto-blâta-blâto (čûdo, ljëto, jëlo, sîto, sâlo, zîno, šîlo), büre-büreta-büre (püce, drvo, râme, sjëme, tjëme, vîme), lâda-lâdë-lâđu (bûnda, bânka, crkva, lâmpa, slâmka, kânta, krîvda, mârva, njûška, prâvda, strîna, sûrka, ûjna, prîtka, šûnka, vârka), čâša-čâšë-čâšu (sôba, kûca, vâtra, knjîga, pöšta, kôža, kôra, lîpa, njîva, pâša, pâra, pjëna, žîca, vîle, žvâlë), grôžde-grôžda-grôžde (përje, grânje, lîšëe, snôplje, klâsje) itd. Primjeri: ü štalü, në treba, nâ njivu (Zlj), dò šume, ü tøj (Vj), îz čâše, nâ čardak (Kč), kôd kuće, nâ cestî, zâ nâs, î tamo, prëd nama, î mî (Nš), ü drugi, ü sobu, nâ kuću, dò kuće (DM), nâ nâs, îz Bosne (Kš), nâ rame, nâ mjesto (Mt), ü škôlu, pò šumi (Č), nâ rame, nâ mesto, në çujem (Fč), në treba, nâ kuću (Rb), ü rat, ü sobu (Gz), ôd brata, nâ mesto, në çujem (Pg), ü rat, ü rûdnîk (Cm), nâ pût, ü šâš, nâ vatru (Gm), ü bânku, ü çudu (Gd), kôd kuće (Šn), ü crkvi, në kâžem, ü sobu, nâ tome, ü svatove, dò kuće (Sn).

U prenošenju akcenta na proklitiku nema dosljednosti ni kod pojedinih ljudi, a ponekad se dogodi da isti ljudi s istih riječi jednom prenesu akcentat na proklitku, a drugi put ga ne prenesu. Zato se za govor toga kraja ne mogu postaviti neka stalna pravila o prenošenju akcenta na proklitiku. Može se reći da se akcentat najčešće ne prenosi na proklitiku (osobito u naseljima sa starijom akcentuacijom). Primjeri: na jütro, i tämo, na fröntu, i käd, i bïjo, i pête, u vöjsku, i pôl (DM), u Bröd, iz grâda, u ämbar, u šamac, za pöjas, u gräd, u söbu, u rät (Fč), u kôlo, od strâ, u šümi, na čärdak (Pg), u trî, na vlâk, na mësto, u näšu, od bräta, po rïbu, u söbu, u lâđu, i rätni, a mî, i önda, da ïdemo (Nš), za pöjas, u rät, u söbu (Rb), iz grâda, za drügog (Zlj), na nögu, u vëtar, u öblak, u būbanj, za dvâ, u šest, u pölje, na glâvu, na pälac, na čärdak, u lëtu, na küču, u šümu, u rät, na mësto, i döšo, u Möskvi, i önda, i tämo u sëlo, u pölju, a dälje, i tô, i öni, i täko, i nätrag, od möje (Bš), u ämbar, u vödu, u söbu, na štrëku, u vödu, u rät, od bräta, na mësto, i svïnje, u trî, i önda, na töm, u päšnjak, na brëdu, u žïr, a tâ, ne mögu, u škôlu, i täko, u rïbnjak (Šn), u šamac, u ämbar, na zëmlju, od bräta, na čärak (Mt), na sökak, na njïvu, u söbu, za bräta, u vödu, na čärdak, od bräta, pod nôž, u grânje (Sp), od bräta (Cv), u söbu (K), i trî, i tô, i tû, a dälje, i önda, a käd (Sn), u stärim, kroz sëlo, i täko, a trëci, i öni, i öšli, ne sväne, da ïdu, a tô (Kš). Sa trosložnih i višesložnih riječi akcentat se najčešće ne prenosi na proklitiku: na Sïsvete, u Näšicama, i ïdemo, na Vïnkovce (Nš), u küćicu (Vj), po sëlîma (Mt), u zädrukama, i üjutru, i sjëdali (Sn), na gödinu (Pg), u käsarnama, u nädnicu (Šn), sa rädnicima (Ldž), od pëkara (Rb), u šïrinu, na sëlîma, i jëdemo (Bš), i räkije (Kš).

U nekim srpskim selima ponekad se akcentat prenosi s riječi jütro, vëče na pridjev dobro: dobrò veče. U hrvatskim naseljima nisam zabilježio takvih slučajeva.

Kvantiteta

U govoru našičkog kraja nema više dužina ispred akcenta, a i iza akcenta se javljaju rjeđe nego u književnom jeziku.

U riječima s akutom nema nikada dužine: zïdam, sëdmi, povëzan, desëti, devëti, zädruk, möräm, stäri, mlädi, rädim, träžimo, čüvam, gräde, müdri, lüdi.

Riječi sa silaznim akcentom i duljinom govore se u našičkom kraju najčešće bez duljine: čüjem (Nš), jäci (Sn), trëgujemo (Kš), kökoš (Vj), čärdak (Kč), dïnar (DM), zälogaj (Sp), jäsen (Cv), mësec (SJ), vëliki (Zlj), däjem, būnde (Nš), šïšan (Rb), görnji (Kš), rädnik (Sp), sëla (SJ), rädim (Pb), säntom, svöjtom (Cm), lâmpa (Gm), šünka, kânta (Gd). Do napuštanja dužina iza silaznih akcenata došlo je zbog toga što je ekspiratorna snaga silaznih akcenata veća od ekspiratorne snage uzlaznih akcenata, pa je dužina iza njih kraća nego dužina iza uzlaznih akcenata.²⁹

²⁹ Dr T. Maretić: Gramatika i stilistika književnog jezika (Zagreb 1899), str. 119.

Ta dužina je postepeno slabila dok se nije posve izgubila. Tomu je vjerojatno pridonijelo i to što dužina također ima silaznu intonaciju, pa bi u riječima s dužinom iza silaznih akcenata dolazilo do velikog spuštanja glasa, što bi otežalo izgovor. Dužina se dobro održala iza kratkosilaznog akcenta jedino u vokativu singulara: vöjničē, ũjāče, òrāču, gājđāšu, vēsēljāče, Dālmātīnče, pögōrēlče. U tom položaju je dužina nešto duža pa se zato održala. Iza dugosilaznog akcenta dužina se nije održala ni u vokativu (pûtničē, rādničē, tājničē), jer je vrlo kratka.

Riječi s kratkouzlaznim akcentom i dužinom na drugom ili trećem slogu iza akcenta najčešće se govore bez te dužine: blēbeće, cvòkoće, dobācujem, òtvorim, òperem, òprostim, zāpeva, kùpujem, pònovim, bēzdušnik, bezòbraznik, kobāsičar, vodēničar; zātrāžim, ùpālim, ùzīdam, ùmīrim, pòrūčim, prīvēzan, rāžljūtīm, progòvāram, rāspītam, ènglēski, tāmānim, djēvojāka, ājdūčki, pedēsēti, milijūnti, učītēljīca, (područje novije akcentuacije). Dužina na drugom ili trećem slogu iza akcenta,³⁰ izgovara se slabije od duljine na prvom slogu iza akcenta, pa je s vremenom došlo do slabljenja i gubljenja te dužine.

Dužina se dobro čuva na prvom slogu iza uzlaznih akcenata: pēčēm, djēvōjka, gospòdār, òrāč, jùnāk, genērāl, vesēljāk, čītānka, grēbēm, utopljēnik, lakrdijāš, jùnāčki, slāvōnski, grmī; žvākānje, žārēnje, zavījānje, potkívānje, čúvānje, trāžēnje, lópōv, nápōj, ášōv, nábōj.

U govoru našičkog kraja često dolazi dužina u zamjenu za neki ispušteni glas: kùlkō (Fč), kòtō. ùmīrt, rāzdīrt (Mt), pròstīrt (Rh), zūbmā, crvmā (SJ), tòlkō, (Zlj), kàbō, kòtō (Nš), pòsō (Vj). Ponekad se javlja dužina uz kratkouzlazni akcenat koji je zamijenio koji dugi akcenat: jēlēn, kòtāl (Fč), jēlēn, tāvān, gospòdīn, Īvān (DM). Te riječi su prije imale dugosilazni akcenat na posljednjem slogu (jelēn, kotāl).

GLASOVI

Izgovor

U najstarijim selima našičkog kraja (Pg, Fč, SJ, Bš, Šn) opazio sam kod najstarijeg svijeta naročiti izgovor starog jata. Taj glas se u tim selima izgovara kao *e*, ali se u tom *e* malo osjeća prizvuk glasa *i*. To je zapravo neka kombinacija glasa *e* i glasa *i*, ali ipak se ne može reći da bi to bio dvoglas *ei*. O tome kako se izgovarao stari jat dosada ima raznih mišljenja. Hujer i Meillet su mislili da se *ě* u praslavensko vrijeme izgovarao kao vrlo otvoreno *e* (kao *ä*). Kuljbakin je također mislio da je takvo *e* moglo biti otvoreno u praslavensko doba, ali iz toga se ne može izvoditi zaključak da se ono *i* u jedno mlađe doba moralo izgovarati otvoreno.³¹ T. Maretić je mislio da se jat izgovarao kao dugo zatvo-

³⁰ Ibid., str. 119.

³¹ J. Hamm: Staroslavenska gramatika (Zagreb, 1958), str. 78.

reno *e*, tj. onako kako se izgovara *e* u njemačkoj riječi *Reh*, u francuskoj *état* i u mađarskoj *szép*.³² »Za ovaj glas nalazimo u najstarijim hrv.-srpskim spomenicima refleksi *e* uz rjeđe *i*. Tako u našim latinicom pisanim poveljama iz 10–12. vijeka. Po svoj prilici je pisarima tih povelja, koji nisu bili naše krvi nego Romani, ovaj glas zvučio kao *e*. Ali vjerojatno taj glas nije bio čisti *e*, jer kako bi se mogao od njega razviti čas *e*, čas *i*?«³³ Od *e* su se u našem jeziku razvili glasovi *e*, *i*, *ie*, iz čega bismo mogli zaključiti da su u jatu postojali elementi glasa *e* i glasa *i*. Zato je najvjerojatnije da se *e* izgovarao kao *e* s prijelazom na *i*, kako je mislio T. Maretić. Izgovor jata u današnjem govoru našičkog kraja vjerojatno je sličan izgovoru toga glasa u kasnijem periodu razvitka našeg jezika.

U mnogim goranskim i starinskim naseljima glasovi *č* i *ć* izgovaraju se kao nešto umekšano *č*: pleče, čebe, oče, neče, leč, puč, nočit, gače, krači, pliči, veči, več, brača, sreča, čuprija, pračka, gušči, iščem, sirče, kuča, čup; mačka, vrač, počet papuča, Beč, orač, kopač, točit (Rb, Kš, Sp, Pb, Pg, Vj, DM, Zd, Šn, Bš). Na taj način izgovaraju te suglasnike kajkavci. Doseljenci iz Gorskog kotara nekada su govorili kajkavski, pa su prema tome zadržali stari izgovor. Budući da taj glas nije mogao doći u starinačka sela iz goranskih sela, to se morao u njima samostalno razviti. Tako se izgovaraju ti suglasnici i u ostalim starinskim naseljima Slavonske Podravine. U današnje se vrijeme pod utjecajem književnog jezika pomalo počinje napuštati stari izgovor tih suglasnika, pri čemu dolazi do miješanja i zamjenjivanja tih glasova.

U nekim selima našičkog kraja mjesto glasa *đ* govori se umekšano *dž*: kradža, džekoji, nadže, podže, džon, vodža (Kš), medža, mladži, sladži, dže (Sp), mladži, ludži, vidžu (Šn), tudži, mladži, džak (Bš), mladži, džak (DM). Tako govore kajkavci istočno od Varaždina i Zagreba. U goranskim selima je vjerojatno zadržan stari izgovor, a u starinskim se selima taj glas morao samostalno razviti. U današnje vrijeme pod utjecajem književnog jezika mlađi svijet počinje te glasove izgovarati kao u književnom jeziku.

U Klokočevcima se samoglasnik *e* u skupu *ije* (od jata) izgovara reducirano: dijete, vijenac, zvijezda, sijeno, navijestit. Do te pojave je vjerojatno došlo iz težnje za skraćivanjem skupa *ije*. Ta težnja je došla do izraza i u mnogim drugim selima gdje se mjesto *ije* govori *je*.

Suglasnici *l* i *n* često se mujiraju ispred glasa *i*: moljit, deljit, faljičan, šaljit se, uklonjiti, zvonjit, medunjika (Bš), guljit, soljit, moljit, kiseljit, beljit, seljit, gljista, naslonjit (Šn), gnjizdo, škljizat se (Pg), pantljika (Zlj). U stranim riječima ne dolazi do mujiranja: oklica, galica, falinga, policija, milicija, zanitovat. U domaćim riječima također ne dolazi do mujiranja tih suglasnika ako se *i* nalazi u samoj osnovi (lice, ličit, linjak, lipa, lisica, lizat).

³² T. Maretić: Gramatika i stilistika (Zagreb, 1899), str. 20.

³³ A. Šepić: Jezik hrv. opć. statuta istar. i primor. (Rad 295), str. 19.

Suglasnik *l* izgovara se kao slogovno *l* (sonant) u nekim njemačkim riječima: mebl, mantl, švindl, nudlvalker (Nš), grifl (Zlj), bicikl.

Konsonant *d* u prijedlogu od sa z u idućoj riječi daje afrikatu *z*: ozemlju, ozid, ozlata, ozeca.

Samoglasnik *ě*

Prema refleksu jata možemo govor našičkog kraja podijeliti u dva područja: ekavsko i jekavsko. Ekavski se govori u ovim naseljima: Bokšiću, Šaptinovicima, St. Jošavi, Feričancima, D. Motičini, Podgoraču i Kršincima. Prvih šest sela je naseljeno starosjediocima, a u Kršincima stanuju doseljenici iz G. kotara. Primjeri: dete, vreme, pogrešijo, vreme, mleko, zvezda, lep, ždrebe, reč, besan, reka, Srem, sveća, cena, vek, Osek, telo, preko; deca, peške, procena, mera, vera, veverica, pesma, devojka, svedok, mesec, venčat, terat, svećica, bežat, čovek, svetlost, svedok, nedelja, rečica, lesa.

U mnogim selima ekavskog područja ima nešto ikavizama. Tako u većini sela mjesto *e* ispred *-ti* u glagola III vrste dolazi *i*: vidit, volit, ostarit, grmit, letit, želit, živit, gorit (Fč, Pg, DM, SJ, Kš). Do tih oblika je došlo prema oblicima prezenta i imperativa (vidim, vidi). Dobro se sačuvalo *e* u tim oblicima samo u Bokšiću i Šaptinovicima (goret, letet, živet, staret). U glagolima V vrste 4. razreda prešlo je *e* ispred *j* u *i* kao u jekavskom govoru: smijat se, sijat, vijat, grijat. U Bokšiću i Šaptinovicima sačuvalo se *-e*: grejati, smejati se. – U nekim mjestima se govori sikira mjesto sekira (Fč, Pg). Do tog oblika vjerojatno je došlo asimilacijom vokala. – U Podgoraču mjesto dvesto govore dvisto. Do tog oblika je moglo doći analogijom prema tristo, četiristo. – U Kršincima sam zabilježio oblik dite mjesto dete. U tom selu se nekada govorilo ekavski s mnogo ikavskih elemenata,³⁴ pa je ta riječ vjerojatno sačuvana otprije.

U nekim mjestima ekavskog područja ima nešto i jekavskih elemenata. Primjeri: djevojka (Fč), svjeća, tjelo, pjesma, bjesniji, vjenac, odjeven, bjegunac, Blagovjest, gdjekoji (Pg), tjelo, vjenac, bjel, sijeno, cvjet, zvjezda, svjetlost, čovjek, djeca, sjena, pljeva (Kš), vijenac, vjek, mjesec, pobjedit, svjetlost, djevojka (DM). Kod mlađeg svijeta se u tim selima mogu čuti i mnoge druge jekavske riječi. Ti jekavizmi nisu se u tim selima samostalno razvili, nego su došli preko škola, knjiga, novina i iz susjednih sela, gdje se govori jekavski. Najbolja nam je potvrda za to činjenica da u nekim od tih sela stariji svijet govori neku riječ u ekavskom obliku, a mlađi u jekavskom (venac–vjenac, telo–tjelo, pesma–pjesma, vera–vjera). Najbolje je očuvan ekavski govor u Bokšiću, Šaptinovicima i Staroj Jošavi.

U svim ostalim naseljima toga kraja govori se ijekavski. U starinskim i goranskim selima nekada se govorilo ekavski, a Srbi su donijeli

³⁴ S. Pavičić: Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji (JA, 1953), str. 160.

u taj kraj ijekavski govor. Ijekavski govor je prodro u nekadašnja ekavska sela preko škola, knjiga, novina i iz okolnih srpskih sela. Primjeri: dijete, mlijeko, vijenac, zvijezda, lijep, cijeli, tijesto, tijelo, snijeg, bijeda, cijena, brijest, tijesan, vrijedan, brijeg (Br, Č, K, Nš, Sn, Kč, Zlj, GM, Ldž, Oš, Gd, Bd); djete, mljeko, vjenac, zvjezda, sjeno, vjek, vrijeme, svjet, bjel, rječ, vjest (Rb, Vj, Gz, Cm, Zd, Mt, Sp, NJ, Cv, Oh); svjetlost, čovjek, djeca, sjena, pljeva, mjesec, odjevu, bje-gunac, vjera, ljepši, proljeće, bježat, pjega, zjenica, pljesniv, vječan, mljekara (sva naselja).

U tom području se također mjesto *je* u glagola III vrste ispred infinitivnog nastavka *-ti* govori *i*: vidit, letit, trpit, sjedit, starit, gorit, grmit. Ti oblici su nastali analogijom prema oblicima prezenta i imperativa (vidim, vidi). – Mjesto *je* ispred suglasnika *j* govori se *i*: sijat, vijat, smijati se, grijati. Tako je i u ostalim govorima istočnohercegovačkog dijalekta.³⁵ – Kratko *đē* u jekavskom govoru najčešće daje *de*: *de*, *dekoji*, *degod*, *ovde* (Cm, Kč, NJ, Cv, Pb, Nš), *videt* (Gz), *devojka* (Gd), *ded* (GM). U srpskim selima i skup *tě* najčešće daje *će*: *lećet*, *ćeo*, *ćeme*, *poćera*. Te glasovne promjene nisu provedene dosljedno, te se u istom selu mogu čuti neke riječi s *dje*, *tje*, a neke s *de*, *će*. Tu glasovnu promjenu su srpski doseljenici donijeli iz svoje stare postojbine,³⁶ a poslije su je od njih primili i Hrvati u nekim mjestima. – Skup *ně* daje ponekad *nje*: *njekoliko* (Nš), *njekaki* (Zlj), *njetko*, *njeki* (Kč), *njekad*, *nješt* (Vj, Kš), *njekad* (Rb). Prema tim oblicima govori se i *njeka*, *njekate* (Rb). Tu pojavu nisam zabilježio kod srpskih doseljenika, već kod onih Hrvata koji su kasnije primili jekavski govor, prema čemu bismo mogli zaključiti da je ta pojava nastala u našičkom kraju.

U naseljima toga područja ima i nešto ekavizama: *mesec*, *svedok*, *Blagovest* (Vj), *dve* (Zlj), *terat* (Oh), *sreda*, *nedelja*, *dvesto* (Mt), *brest* (Pb). Ti ekavizmi su ostaci nekadašnjeg ekavskog govora u tim selima. – *Dve*, *dvesto* (Č). Taj oblik su srpski stanovnici toga sela mogli primiti iz srpskog književnog jezika. – *Devojka*, *mleko*, *preko*, *lep* (Cv). U to selo su prodrli ekavizmi iz St. Jošave, koja se nalazi tik do tog sela. – U Novoj Jošavi se gotovo svaka riječ govori u jekavskom i ekavskom obliku: *djete*–*dete*, *zvjezda*–*zvezda*, *sjeno*–*seno*, *pjesma*–*pesma*, *mjesec*–*mesec*, *mjerit*–*merit*, *vjera*–*vera* itd. U tom selu preko 90% stanovništva čine Česi, koji su doselili koncem 19. vijeka, a ostatak čine doseljenici iz Gorskog kotara i drugih krajeva. Ekavski govor je prodirao u to selo iz susjedne St. Jošave, a i hrvatski doseljenici su govorili ekavski s nešto ikavskih elemenata, dok je jekavski govor prodirao preko knjiga, novina, škola i iz susjedne Oraovice. Tako je u tom selu došlo do pojave da se neke riječi govore u dva oblika. Međutim, kod mlađeg svijeta prevladavaju jekavski oblici, a kod starijeg svijeta još ima dosta ekavskih riječi.

³⁵ Dr P. Ivić: Dijalektologija srpskohrvatskog jezika (MS, 1956), str. 133.

³⁶ Ibid., str. 132.

U govoru toga područja ima i nešto ikavizama: dvisto (Sn, Zlj, Sp). Do tog oblika je vjerojatno došlo analogijom prema tristo. – Mliko, svitlost, sikira, di, nigdi (Vj). Ti ikavizmi su vjerojatno primljeni od doseljenih Gorana, kojih ima mnogo u tom selu. U srpskim selima nema ikavizama, što je također dokaz da su ikavizmi u hrvatskim selima ponajviše nastali pod utjecajem ikavskog govora nekih dosejenika

U najnovijim naseljima ne može se govoriti o jedinstvenom govoru, jer su u tim mjestima doseljenici iz raznih krajeva, u kojima se govorilo raznim govorima. Tako npr. Zagorci još uvijek govore ekavski, a Ličani ikavski, ali je u njihov govor već prodrlo nekoliko jekavskih riječi .

U selima gdje su naseljeni Mađari, Česi i Slovaci govori se jekavski pod utjecajem hrvatskog književnog jezika. Ti stanovnici, međutim, u međusobnom odnosu najčešće govore svojim materinjim jezikom.

Suglasnik h

Glasa *h* je u govoru našičkog kraja gotovo posve nestalo, kao i u mnogim našim govorima. U govoru našičkog kraja konsonant *h* je:

a) nestao bez zamjene (najčešće na početku i svršetku riječi): oću, rana, rast, lače, aljina, ladan, iljada, mauna, gra, odma, ovi, oni, dobri, stari (sva mjesta), kru (Zlj, Fč, Kš, SJ), ora (Sn).

b) zamijenjen je s *v* (najčešće iza samoglasnika *u*): duvan, kuvat, muva, uvo, mavat, trbuv, gluv, propuv, kruv, suv (sva sela), gravorica (Vj), vrpa (Šn).

c) zamijenjen je s *j* (najčešće iza samoglasnika *i*): vijor (Cm, Kš, Šn, Bš, Sn, Sp, Rb, DM, Pg, Gz), maćaja (Zlj), oraj (Rb, Fč, Kš), dijat (Nš, Gz, Vj, Kš, Sp).

d) prešao u *s*: disat (Sn), oras (Cm, Kč, Zlj, Kš, Č, DM, Mt, NJ, Cv, Vj, GM, Gz). Ovaj je oblik vjerojatno nastao prema plural. obliku orasi, orasima.

e) prešao u *k* (vrlo rijetko): daktat (Fč, Pg, Cm), drktat (Sn), siromak pored siroma (sva sela).

U nekim se selima još može naći pokoja riječ u kojoj je zadržan suglasnik *h*: dahtat (Nš, Kš, Vj, Gz, Kč, Rb, Pb), maćeha, zahtjeva, hvat (Rb), greh (Kš), prohtet (Pg), zahtjeva, vihor (Kč), rihtat, pahuljica (Cv, NJ), hvat (DM), hrušt (GM), kruh, dahtat (Pb).

Suglasnik l

Suglasnik *l* je na kraju riječi prešao u *o* (većinom kod glagola) ili ostao nepromijenjen (većinom kod imenica ili pridjeva): kopo (kopao kopo), došo, piso, radijo, sokol, stol, anđel, vol, pepel, topal, vesel,

kisel, debel (sva hrvatska naselja), kotal, posal, kabal (Zd, Bš). Na kraju sloga unutar riječi konsonant *l* najčešće ostaje nepromijenjen: selce, selski (sva sela), pratilca (Zlj), gledalci (Vj), pratilci (DM). U današnje vrijeme se pod utjecajem književnog jezika javlja *o* mjesto *l* na kraju sloga u nekim novijim riječima: pratioci, gledaoci (Nš, Zlj), rukovodioci (sva naselja).

Suglasnički skupovi št, žd

Prema praslavenskom *stj, skj* i *sk* ispred palatalnih vokala razvilo se u većini hrvatskosrpskih govora *št*, a u govorima centralne Slavonije, centralne Bosne i u nekim kajkavskim govorima razvilo se *šč* (*šč*).³⁷ U nekim starinskim i goranskim selima našičkog kraja prema spomenutim skupovima govori se *šč* (*šč*), a u svim ostalim naseljima govori se *št*: prišč, šćipat, šćuka, šćene, iščem, prašći, selišće (Bš, Šn), Ječmišće, Kučišće (Kš), Graorišće, Pazarišće (SJ), prašći, šćipat, prišč (DM), Selišće (K). U nekim od navedenih sela već se može čuti i *št*: Selištanac (K), Kučište, štuka, štene (DM), Srkovište (SJ), štuka, štene (Kš); prišt, štuka, štene, plandište, prašti, selište, štipat, gušter, kučište (ostala mjesta). Prema tome mogli bismo zaključiti da su se u starinskim naseljima našičkog kraja spomenuti skupovi razvili u *šč*, a kasnije se pod utjecajem književnog jezika mjesto *šč* počelo govoriti *št*.

Prema praslavenskom *zdj, zgj* i *zg* ispred palatalnih vokala razvilo se u našem jeziku *žd* ili *žd*. Kako se riječi s tim skupom vrlo rijetko mogu čuti u našičkom kraju, to je vrlo teško zaključiti kako se izgovarao taj skup. Međutim, u nekim starinskim selima kod nekih starijih stanovnika zabilježio sam riječ moždani, zviždat, zviždukat, pa bismo prema tome mogli zaključiti da se prema spomenutim skupovima u govoru našičkog kraja razvilo *žd*. U srpskim naseljima mogu se ponekad čuti riječi moždani, zviždat i zviždukat, što nam dokazuje da su se u srpskim naseljima spomenuti suglasnički skupovi razvili u *žd*. Takav izgovor toga skupa zabilježio sam i u ostalim srpskim naseljima južne Baranje i istočne Slavonije.

Skupovi sm, ds, ts

Skup *sm* ponekad se izgovara kao *cm* (osobito u stranim riječima): *cmola* (Bš, Kč, Pg, Sp, Sn, Kš), *cmokva* (Bš, Pg), *cmilje* (Bš, Šn). – Suglasnički skupovi *ds, ts*, u nastavcima –*dski, –tski* često se izgovaraju kao *c*: *bracki, rvacki, gospocki, gracki* (sva naselja). Od *gospodski* je asimilacijom nastalo *gospotski*, a onda je od *ts* nastalo *c* (suglasnik *c* je složen od *t + s*).

³⁷ I. Popović: Istorija srpskohrvatskog jezika (MS, 1955), str. 102.

Zijev

Prema postanju imamo stari i novi zijev. Stari zijev dolazi u onomatopejskim i složenim riječima (jauk, mijaukati, mrnjaukati, poorati, naučiti, zauzeti, nauditi). Novi zijev se javio u vezi s prelaženjem *l* u *o* na kraju sloga i u vezi s ispadanjem nekih glasova. U govoru našičkog kraja novi zijev se javlja:

1. U riječima gdje je krajnje *l* prešlo u *o*. Takav zijev se u govoru našičkog kraja najčešće ukida na ovaj način: a) od završetka *-ao* u part. perf. i u nekim imenicama bude *-o*: kopo, došo, čuvo, spavo, spasavo, skapavo, gofico, kido, piso, jauko, sijo, kovo, udavo, poznavo (sva naselja), do, spo, zvo, slo (Bš, Šu), kabo, koto, poso (Zlj, Sp, Pb, Sn, Rb, Kš, Pg, Gz). U nekim riječima i od *-ao* unutar riječi nastaje *-o*: sone (Fč, Sn), sonice (Nš, DM). Ponekad *-al* ostaje nepromijenjeno: topal (Nš), kotal, kabal (Zd), kotal, posal (Bš). U većini naselja *-ao* ostaje nepromijenjeno ako je na a naglasak: dao, krao, stao, spao, znao, tkao, prao, zvao (Sn, Kš, Rb, Gz, Zlj, DM, Sp, Pg, Cm, Mt, NJ, Cv, Pb i dr.). Ako se ti glagoli slože s prefiksom te se akcenat prenese na prefiks onda se *-ao* stegne u *-o*: izdo, ukro, susto, ispo, sazno, otko, opro, sazvo.

b) Od *-ao* u part. bude *-avo*: kravo, davo (Vj), kravo, znavo (Kš). U Našicama se govori i žavo mjesto žao.

c) Od *-ao* u part. perf. bude *-av*: krav, dav, znav, spav (Sn).

d) Od dočetnog *-ao* u nekih imenica bude *-ov*: kabov, kotov, posov (DM, Kč, Cm), kablov (Fč). Do tih oblika je došlo analogijom prema imenicama akov, lažov i sl.

e) Od *-uo* u part. perf. bude *-uvo*: čuvo (Cm), izuvo, obuvo (Mt). U ostalim mjestima skup *-uo* najčešće ostaje nepromijenjen: čuo, obu, izuo.

f) Od *-eo* u part. perf. bude *-o*: uzo, počo, načo, začo (Pg, Zlj, DM, Bš, Šn, Vj, Sp, NJ, Cv). Češće *-eo* ostane nepromijenjeno (osobito ako je na e akcenat): pleo, jeo, seo (Nš), počeo, jeo, sjeo (Sn), počeo, pleo, jeo, žeo (Rb), sjeo, jeo, tjeo (Kš), jeo, teo, seo (Pg), sjeo, jeo, čeo, pleo (Gz), uzeo, počeo (Cm), počeo, sjeo, jeo (Zlj), seo, zakleo, preo (Šn), zakleo, preo, jeo, seo (Bš), počeo, seo, jeo (DM), jeo, počeo, sjeo, tjeo (Mt), čeo, počeo, jeo (GM), sjeo, tjeo, jeo, pleo (Sp), počeo, jeo (Zd), počeo, susreo, preo (Č), htjeo (Oh), uzeo, sjeo (Pb), sreo, čeo (Oš). U jekavskom području je završetak *-jeo* u part. perf. najčešće prešao u *-io* (kao i u knjiž. jeziku): tio, razbolijo (Sn), sio, jio, tio, razbolijo (Vj), razbolijo (Cm), tio (Zlj), tio, razbolijo (Sp), vidijo, ostarijo (Oš).

g) Od *-eo* u part. perf. bude *-evo*: sjevo, jevo, tjevo (Cm).

h) Od *-eo* u part. perf. bude *-ejo*: jejo, tejo, srejo (Šn), tejo, razbolijo (Bš). Kod pridjeva i imenica *-el* na kraju sloga najčešće ostaje nepromijenjeno: kisel, vesel, debel, anđel, pepel, selski, selce.

i) Završetak *-io* u part. perf. izgovara se *-ijo*: radijo, učijo, mislijo, vidijo, kupijo, zakasnijo. Tako se zapravo govori i u književnom jeziku, samo se piše *-io*.³⁸

2. U riječima gdje je između dva samoglasnika ispao koji suglasnik (najčešće *h*). U takvim slučajevima u našičkom kraju zijeve najčešće ostaje: *mauna* (Gz, Kš, Rb, Vj, DM), *maovina*, *pauljica* (Nš), *Duovi* (Zlj), *straota*, *neotice* (Bš, Rb), *njiov* (DM, Fč, Sn, Vj, Šn). U tim riječima zijeve je ostao vjerojatno zbog toga što bi ukidanjem zijeve osnova riječi postala nejasna. Rjeđe u takvim slučajevima dolazi do ukidanja zijeve: *svedno* (Nš, Cv. NJ), *njivi* (Pg).

3. U brojevima od 11 do 19. U našičkom kraju od *ae* u tim brojevima nastaje *e* ili *aj*: *dvanest*–*dvanajst*, *petnest*–*petnajst*, *osamnest*–*osamnajst*, *devetnest*–*devetnajst*.

U stranim riječima također se nastoji ukinuti zijeve kada se nađu dva vokala zajedno. To ukidanje se vrši ili ispuštanjem jednog vokala ili umetanjem nekog suglasnika (najčešće *j* ili *v*) između vokala: *eroplan* (Vj, Nš, Zlj, Sn, DM, Fč), *erodrom* (Nš, Zlj, Pb, Kč), *avijon* (Vj), *avuto*, *avutobus* (Kč).

Metateza

U našem jeziku dolazi ponekad do premetanja glasova poradi lakšeg izgovora, a ponekad i iz drugih razloga. Tako se prema *sjekira* govori *sikera* (Cm, Zlj). Od *šekira* je najprije nastalo *sekira*, a onda premetanjem glasova *sikera*.

Prema *đeram*, *manastir*, *lakat*, *nokat*, *kaplar*, *đerdan*, *balvan* govori se: *derma* (Kš, Kč, DM, Oh, Oš, Bš, Mt), *namastir* (Nš, Fč, Pg, Bš, Zlj, Mt, Cv, SJ, najstariji svijet), *latak*, *notak* (Bš), *notak* (Šn), *kapral* (Kš), *đerdar* (Kč), *bavlan* (Č).

Prema mađarskom *gallér* govori se *garil* (DM), *garel* (Šn, Bš, Sp).

Mjesto *odavde*, *odande* govori se *ovdale*, *ondale* (Kč, Bš, DM, Mt, Pb).

Prema *odakle* govori se *otkale* (gotovo sva naselja).

Asimilacija i disimilacija

U govoru našičkog kraja redovno se provodi asimilacija suglasnika po zvučnosti (vrapca, ispeć, kosidba, svjedodžba).

Jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe ne vrši se uvijek kao u književnom jeziku. Tako se glasovi *s* i *z* mijenjaju u *š* i *ž* i kada se nađu na kraju prijedloga iza kojih dolazi riječ koja počinje s prednjenepčanim suglasnikom: *š njim*, *š čovjekom*, *brež njega*, *krož njega*. Prijedlog *s* prešao je u *š* i u nekim složenim riječima u kojima ispred prednjenepčanog suglasnika stoji još jedan suglasnik: *škljizak*, *škljizat se* (hrvatska naselja).

³⁸ T. Maretić: *Gramatika i stilistika* (Zagreb, 1899), str. 111.

Prema valjda govori se valda. Od oblika valja da je nastalo valjda, a onda asimilacijom palatalnog suglasnika s dentalom valda.

Prema čizma govori se čizma (hrvatska naselja). Do tog oblika došlo je asimilacijom dentala z s palatalom č.

Jednačenje suglasnika *nb*, *np* u *mb*, *mp* nekada se vrši, a nekada se ne vrši: karanfil, jedanput (Sn), karamfilj, jedamput (Rb), karanfilj, jedanput (Kš), karamfil, jedamput (Vj), karanfilj, jedamput (Pg), jedamput, karanfil (Gz), jedamput (Cm), karamfilj, jedamput (Šn), karanfil, jedanput (Bš), karamfilj, jedamput (DM, Sp), jedanput (Mt).

U riječi tišljer (njem Tischler) došlo je do asimilacije likvide sa susjednim palatalom.

Prema kuhinja govori se kujna. Od kuhinja je gubitkom glasa *h* nastalo kuinja, pa kujnja, a onda disimilacijom palatala nastalo kujna.

Prema kukuruz govori se kokuruz (Kč, Kš). Do tog oblika je došlo disimilacijom samoglasnika *u*.

Mjesto mnogi, mnoga, mnoge, mnogo govori se mlogi, mloga, mloge, mlogo (Fč, Pb, Pg, Kč, Bš, DM, Zlj). Do tih oblika došlo je disimilacijom nosnih suglasnika *m* i *n*.

Mjesto završetka *-om* u instr. sing. imenica m. r. dolazi *-em* ako se se u slogu ispred toga završetka nađe samoglasnik *e*: ježom, Bečom, keljom, kecom, zecom, mjesecom. Do tih oblika došlo je disimilacijom samoglasnika *e*.

Prema vrebac govori se vrebac (Fč, SJ, Nš, Sn, NJ, Vj, Mt, Zlj, K, DM). Oblici vrebac i greb mjesto vrebac i grob upotrebljavaju se gotovo na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, u zapadnoj Istri, a oblik vrebac može se čuti i kod bačkih Bunjevaca.³⁹ U današnjem govoru našičkog kraja nisam zabilježio oblik greb, ali u nekim selima toga kraja postoje mikrotoponimi s tim oblikom: Greblje (Sn), Stjepanov greb (Zlj). Iz toga bismo mogli zaključiti da se nekada i oblik greb upotrebljavao u govoru toga kraja. Kako je došlo do tih oblika, teško je objasniti. Možda je do oblika vrebac došlo disimilacijom samoglasnika *a*, a možda je riječ krivo dovedena u vezu s glagolom vrebati.

Mjesto koliko, toliko govori se kulko, tulko (Fč). Od koliko, toliko gubitkom samoglasnika *i* nastalo je kolko, tolko, a onda je vjerojatno disimilacijom glasa *o* nastalo kulko, tulko. Taj oblik se čuje i na kajkavskom području oko Virovitice.

Prema ormar govori se orman (Fč, Gz, Č). Do tog oblika došlo je disimilacijom konsonanta *r*.

Mjesto tamno, tamnica, gumno govori se: tavno, tavnica (Bš, Šn, Cm, DM, Pg, Sp), guvno (Rb, Pg, Cm, Sp). Do tih oblika došlo je disimilacijom nazala.

Mjesto odavde, odande, dovde govori se odavle, odanle, dovle (gotovo sva mjesta), do kojih oblika je došlo disimilacijom suglasnika *d*.

³⁹ P. Ivić: Dijalektologija srpskohrv. jezika (MS, 1956), str. 140, 176, 182, 190.

Ispadanje glasova

U govornom jeziku često se ispuštaju neki glasovi da bi se olakšao izgovor. Najčešće se ispuštaju glasovi na početku (afereza) ili na svršetku (apokopa) riječi, a ponekad i u sredini riječi ako se neki suglasnik s ostalim suglasnicima teško izgovara ili ako se neki suglasnički skup i bez samoglasnika između njih lako izgovara.

Na početku riječi ispuštaju se zatvorni suglasnici kada se nađu uz drugi eksplozivni suglasnik ili afrikatu: tica, čela, čelnjak (sva naselja), či, čerka (Nš, Rb, Kš, Sn i dr.), đe, đekoji (Pb, Mt, Oh, Sp), di (DM, Bš, Zlj, Vj, Sn, Mt, Šn), ko, kogog (sva naselja).

Ponekad otpadnu i neki drugi glasovi na početku riječi: ruška (Fč, DM, Pg), šenica (Nš, Mt), pužva (Šn). las (Fč), edek (Sp), vamo (Nš, Vj), tvarizat (Zlj, Sn).

Prilozi, zamjenice, pridjevi i brojevi najčešće se upotrebljavaju bez pokretnih samoglasnika na kraju: ovud, onud, svud, kud, tud, sad, nikad; mojeg, njegovog, našeg, vašeg, našem, njiovom; plavog, žutom, dobrog, velikom; trećeg, petog, jednom, drugim (sva naselja). Ponekad se bez krajnjih samoglasnika upotrebljavaju i neki veznici i prijedlozi: kad, ak, zašt (Vj), međ (Zlj, Kš), između (Fč), nek, med (Sp), rad (Nš, Rb). Navedene riječi upotrebljavaju se s pokretnim samoglasnicima kada je na riječi rečenični akcenat ili ako iduća riječ počinje suglasničkim skupom koji bi se s dočetnim suglasnikom skraćene riječi teško izgovarao (idi ovuda, kuda lutaš, kada ste došli, sada smo gotovi).

Katkada se ispuštaju posljednji samoglasnici i kod imenica i glagola: klup (Pg), mat (Kč), drž (Kš), rec (Nš), ajd (DM), upal, požur (Sš), kuč (Šn, DM), or (Pb), baz (Šn). Kod tih riječi samoglasnici se najčešće ispuštaju u brzem govoru.

Infinitiv i part. prezenta najčešće se govore bez krajnjeg *-i*: kupit, radit, orat, sijat, kupovat, zarađivat, ić, doć, vuć, izać. Do napuštanja krajnjeg *-i* u infinitivu moglo je doći analogijom prema starom supinu, a možda je došlo i iz težnje za skraćivanjem oblika riječi koji se u govoru vrlo često upotrebljava. U vezi s otpadanjem krajnjeg *-i* u infinitivu došlo je do ovakvog formiranja futura: pitaću, kopaću, ućiću, doću itd. Od pitati ću nastao je najprije oblik pitat ću, a onda je *t* ispalo ispred *ć* i postao je oblik pitaću. Od doći ću najprije je nastalo doć ću pa ispadanjem jednog *ć* doću. Glagolski prilog sadašnji također se govori bez krajnjeg *-i* (učecć, pevajuć, radeć, kopajuć) u onim mjestima gdje se još upotrebljava. Do ispuštanja krajnjeg *-i* u tom obliku došlo je ili po ugledu na infinitiv ili iz težnje za skraćivanjem riječi.

Ponekad se i u sredini riječi ispuštaju neki suglasnici u suglasničkim skupovima teškim za izgovor, čime se olakšava izgovor: stršen (Nš, Fč, Sp, Bš, Pb, Sn, DM), breska (sva mjesta), bome (sva mjesta), prestave (Sp, NJ, Pg, Cv, DM, Zlj), pristava (Vj), čojek (Mt, Sp), lepir (Fč, DM), oma, tomač (Fč), preslačit, četrti (Šn), sraka (Pg).

U nekim mjestima dosta se često ispušta samoglasnik *i* između suglasnika u nekim riječima: djete, vjenac, sjeno, zvjezda, vrijeme, rijeka (Rb, Vk, Gz, Cm, Zd, Mt, Sp, NJ, Cv, Oh), curti (Cm), kukuruzovna, uvate, Našće, motka, kupt, nost, vilca, kazla, gort, izvalše, kajš, gospojca, velki (Vj), kolki, tolki (Pg, Kš), vidla (Sn, Pg), kobla, košlja, udarti, opalti (Sš), stante (Šn), tolko, nekoliko, vratjo se (Zlj), otšo, vidla, šarenca (Gz), komšinca, žeravca, tekunca, cjedlo, utušjo, rakja, sošca (Oh). Ta pojava je raširena po svim sjevernim i zapadnim predjelima istočnohercegovačkog dijalekta.⁴⁰

Rjeđe se u sredini riječi između suglasnika gubi neki drugi samoglasnik: valda (Vj, Gz, Cm), bajneta (Sn, Pg, Nš, Zlj), košlja (Sš, Oh), umrt, razdrt, prodr, prostr (hrvatska naselja).

U glagola koji se vrlo često upotrebljavaju ponekad se ispuštaju cijeli slogovi, čime se znatno skraćuje riječ i olakšava izgovor. Primjeri: oš, neš, ošla, ošo (sva naselja), očo, očla (Cm), kuš, dokleš, oš, neš (Vj), ajmo, ajte (Sp, NJ, Cv, Mt, DM). Do takvog skraćivanja dolazi naročito u bržem govoru.

Kod ostalih vrsta riječi također dolazi ponekad do ispuštanja cijelih slogova u sredini riječi: svedno (Pb, SJ, Cv, DM), gospon (Nš, Gn), kuruz, kuruzovina (Nš, Gz, Sp, Č, Cm, Cv, NJ).

U part. perf. aktiva glas *r* najčešće gubi vokalnu službu: um-ro, zamro, pro-dro (Šn, Bš, DM, Vj, Pb, Cv i dr.).

OBLICI

IMENICE

1. Imenice muškog roda

Imenice m. r. na *-in* koje u množini gube *-in* govore se najčešće i u sredini bez toga *-in*: Bugar, Cigan, čoban, kršćan, Arap, Našičan, Bizovčan, Osječan, Valpovčan. Rjeđe se te imenice čuju sa završetkom *-in*. Ako imenica na *-in* u množini ne gubi taj završetak, onda se i u našičkom govoru govori s *-in* (magazin, aspirin, cekin, domaćin).

Mjesto siromah govori se siromak. Od oblika siromah gubitkom glasa *h* nastalo je siroma, a onda analogijom prema im. m. r. na *-ak* (junak, veseljak) siromak.

Prema škula, lampa govori se škular, lampoš (Vj).

Mjesto kabao, kotao, posao govori se kabov, kotov, posov (DM). Od kabao, kotao, posao najprije je kontrakcijom nastalo kabo, koto, poso, a onda je analogijom prema akov, ašov i sl. nastalo kabov, kotov, posov.

Mjesto bik, dud govori se bika, duda (Pg), do kojih oblika je došlo analogijom prema imenicama na *-a*.

⁴⁰ P. Ivić: Dijalektologija hrvatskosrpskog jezika (MS, 1956), str. 136.

Hipokoristična imena m. r. Ivo, Pavo, Mato, Pero i sl. sklanjaju se po a-deklinaciji: Ivo–Ive–Ivi... Analogno prema tim imenicama sklanjaju se po a-deklinaciji i imenice Marko, Janko: Marko–Marke–Marki (Cm, Mt, Pb, Vj).

U vok, sing. imenica m. r. dolazi katkada nastavak –e i iza palatalnih suglasnika, do kojeg oblika je došlo analogijom prema imenicama na nepalatalni suglasnik: prijatelje, orače (Rb), prijatelje, učitelje, orače (Kš), upravitelje (Bš), kralje (Sp), učitelje, prijatelje (Vj), prijatelje (Pg).

U instr. sing. kod imenica m. r. dolazi katkada nastavak –em i iza nepalatalnih suglasnika, što se dogodilo analogijom prema nastavku –em iza palatalnih suglasnika: nosem (Pg), psem, nosem (Cm), nosem (Kč), prstem, vragem, nosem, noktem, sinem, junakem, vojnikom, gradem, stolem, satem (Bš).

U instr. sing. kod imenica m. r. dolazi katkada nastavak –om mjesto –em i iza palatalnih suglasnika, što se dogodilo analogijom prema imenicama s osnovama na nepalatalni suglasnik: oračom, panjom (DM), stricom (Nš), prijateljom (Mt), prijateljom, učiteljom, vračom (Sp), panjom (Pb).

Imenica dan ima u množini oblik dani, jedino sam u Feričancima zabilježio i oblik dva dni (stari dualni oblik).

U nom i ostalim padežima množine velari k, g najčešće ne prelaze u c, z ispred –i, do čega je došlo analogijom prema jaki, dragi i sl., gdje glas –i stoji mjesto negdašnjeg –y: junaki, vojniki, putniki, oblaki, obojki, unuki, jedeki, opregi, bubregi. U nekim mjestima se nađe pokoja imenica u kojoj je suglasnik k prešao u c, ali nisam zabilježio slučajeve gdje bi g ispred i prešlo u z: junaci, putnici, orasi (Zd), junaci, vojnici, obojci (Č), junaci, vojnici (Bd).

Neke imenice m. r. koje u književnom jeziku mogu imati kratku i dugu množinu u govoru našičkog kraja imaju samo množinu: pjetlovi bunarovi, čabrovi, slučajevi, drugovi, bogovi, miševi (sva naselja).

Pored gen. pl. gosti, nokti govori se i stari dualni oblik gostiju, noktiju (Rb, Pg, Šn, Nš, Fč i dr.).

U Bokšiću je sačuvan stari gen. pl. bez krajnjeg –a: volov, oinov, stolov. Takav oblik se upotrebljavao u našem jeziku do kraja 14. vijeka, a od toga vremena se počeo u gen. pl. imenica upotrebljavati nastavak –a.⁴¹ Mlađi svijet već i u tom selu govori volova, oinova.

Pored konjima, ljudima, zubima, crvima govori se u nekim selima konjma, ljudma, zubma, crvma (Šn, Bš, Vj, Pg, Fč, Nš, Rb). Taj oblik je nastao prema dat.–lok. duala osnova na –u (volъма).

U Bokšiću se još održao stari nastavak –om za dat. pl.: volom, konjem, snopom, stolom, psom. Mjesto nastavka –om od 15. st. počinje se upotrebljavati –ma u dat. i instr. pl.⁴²

⁴¹ A. Belić: Srpskohrvatski jezik (Narodna enciklopedija IV), str. 422.

⁴² A. Belić: Periodizacija srpskohrv. jezika (Južnosl. filolog XXIII), str. 11.

U lok. i instr. pl. u nekim se selima još upotrebljava stariji oblik na -i (ih) prema negdašnjem nastavku -ihъ palatalnih o- osnova: u zubi, za konji (Pg, Šp, Bš), o zecevi, o knezovi, o ježevi (Bš, Šn). Mlađi svijet u tim selima već počinje upotrebljavati književne oblike.

Akcentat

S obzirom na akcentat⁴³ imenice m. r. možemo podijeliti na dvije grupe: na imenice s postojanim akcentom i na imenice s izmijenjenim akcentom.

Imenice m. r. s postojanim akcentom možemo razvrstati u ove akcenatske tipove: 1. čäs-čäsa, 2. pöjas-pöjasa, 3. čëkić-čëkića, 4. stvoritelj-stvoritelja, 5. pūtnik-pūtnika.

Imenice tipa čäs-čäsa zadržavaju u svim padežima kratkosilazni akcentat: čäs, gen. sing: čäsa, lok. sing.: na čäsu, nom. pl.: čäsovi. U taj akcenatski tip idu i ove imenice: rät-räta, kät-käta, präg-präga, prst-prsta, sküp-sküpa.

Imenice tipa pöjas-pöjasa imaju u svim padežima " : pöjas, lok. sing.: na pöjasu. U taj akcenatski tip spadaju i ove imenice: mjësec (mësec)-mjëseca (mëseca), čärdak-čärdaka, öblak-öblaka, körak-köraka, ätar-ätara, izgled-izgleda, būnar-būnara. Od navedenih imenica jedino körak i būnar nekada mijenjaju akcentat u lok. sing (po koráku, u bunáru), a kod ostalih akcentat ostaje nepromijenjen analogijom prema akcentu u ostalim padežima.

Imenice tipa čëkić-čëkića imaju u svim padežima " na prvom slogu. Ostale imenice toga tipa jesu: tävan-tävana, bärjak-bärjaka, kälup-kälupa, pämur-pämuka, jëzik-jëzika, biser-bisera, töčak-töčka, jëčam-jëčma, Šökac-Šökca, mömak-mömka, jëlen-jëlena, pečat-pečata, pötök-pötoka, üzrok-üzroka, ödbor-ödbora, küpus-küpusa, ljiljan-ljiljana, mëdved-mëdveda, dölazak-dölaska, öpanak-öpanka, zälazak-zälaska, döručak-döručka (Kš).

Imenice tipa stvoritelj-stvoritelja imaju u svim padežima na penultimi ". Ostale imenice toga tipa jesu: odgojitelj-odgojitelja, dirëktor-dirëktora, profësor-profëсора.

Imenice tipa pūtnik-pūtnika imaju u svim padežima ~ na prvom slogu. Ostale imenice toga tipa jesu: kütanjak-kütanjaka, zvüčnik-zvüčnika, žūpnik-žūpnika, rädnik-rädnika, rüdnik-rüdnika.

Imenice m. r. s izmijenjenim akcentom možemo razvrstati na imenice s akcentom na istom slogu i na imenice s prenesenim akcentom. Imenice s akcentom na istom slogu možemo razvrstati u ove akcenatske tipove: 1, vräč-vräča, 2. sîr-sîra, 3. oräč-oräča, 4. dâr-dâra, 5. tavân (tavân)-tavâna, 6. oböjak-oböjka.

⁴³ Ovdje ću navesti samo one tipove akcenta gdje se našički govor razlikuje od književnog.

Imenice prvog akcenatskog tipa dekliniraju se ovako:

N.	vráč	vráčevi
G.	vráča	vráčeva
D.	vráču	vráčevima
A.	vráča	vráčeve
V.	vráču	vráčevi
L.	vráču	vráčevima
I.	vráčem (vráčem)	vráčevima

Ostale imenice toga tipa jesu: đāk-đáka, mālĵ-málĵa, strīc-strīca, krālĵ-krālĵa, rāst-rásta, pūt-púta, dvōr-dvóra, klĵuč-klĵuča, nōž-nóža, rīt-ríta, pūž-púža, šāš-šáša.

Imenice tipa sīr-sīra imaju u nom. sing. $\tilde{}$, a u svim ostalim padežima kratkosilazni akcenat. Tome akcenatskom tipu pripadaju ove imenice: dīm-dīma, klīn-klīna, čas-čása, māk-māka, krūv-krūva-plūg-plūga, mrāz-mrāza, rāk-rāka.

Imenice tipa oráč-oráča imaju nom. sing. $\tilde{}$, u vok. sing. $\grave{}$ a u ostalim padežima $\tilde{}$: nom. sing. oráč, gen. sing.: oráča, vok. sing.: đrāču, nom. pl.: oráči. U taj akcenatski tip idu i ove imenice: ormār (ormān)-ormára (ormāna), Banāt-Banáta, barūn-barúna, dečāk-dečáka, Englēz-Engléza, Francūz-Francúza, gajdāš-gajdáša, junāk-junáka, gornĵāk-gornĵáka, snébōk-snebóka, dolnĵāk-dolnĵáka, kováč-kováča, ludāk-ludáka; govedār-govedára, gospodār-gospodára, generāl-generála, oficīr-oficíra, remenār-remenára, tamburāš-tamburáša, veseljāk-veseljáka, Varaždīn-Varaždína, advokāt-advokáta, komendijāš-komendijáša, lakrdijāš-lakrdijáša, utopljenīk-utopljeníka.

Imenice tipa dār-dára mijenjaju se ovako: nom. sing.: dār, gen. sing.: dára, lok. sing.: dāru, nom. pl.: dārovi, gen. pl.: dárova. Ostale imenice toga tipa jesu: brk-brka, čīr-čīra, čūn-čūna, glās-glása, klĵūn-klĵūna, līst-līsta, pâr-pâra, zīd-zīda, stân-stâna, trâg-trâga, vrât-vrâta.

Imenice tipa tavân-tavâna dekliniraju se ovako:

N.	tavân (tavân)	tavâni
G.	tavâna	tavâna
D.	tavânu	tavânima
A.	tavâna	tavâne
V.	tavâne	tavâni
L.	tavânu	tavânima
I.	tavânom	tavânima

Tome akcenatskom tipu pripadaju ove imenice: jelēn-jelēna, eksēr-eksëra, kazân-kazâna, šarân-šarâna, ovân-ovâna, krpēlj-krpēlja, orēj-orēja, čobân-čobâna, trbūv-trbūva, (gospodīn-gospodína).

Imenice tipa obōjak-obôjka imaju u nom. sing. i gen. pl. $\grave{}$, a u svim ostalim padežima $\tilde{}$. Ostale imenice toga tipa jesu: ožljak-ožljka, opânak-opâнка, lažljīvac-lažljīvca.

Imenice m. r. s prenesenim akcentom možemo razvrstati u ove akcenatske tipove: 1. stôl–stòla, 2, sôm–sòma, 3. posâl–pòsla, 4. jèzik–jezi̋ka.

Imenice prvog tipa dekliniraju se ovako:

N.	stôl	stolôvi
G.	stòla (stòla)	stôlôva
D.	stòlu (stòlu)	stôlôvima
A.	stòla (stòla)	stôlôve
V.	stôle	stolôvi
L.	stòlu (stòlu)	stôlôvima
I.	stolôm (stôlôm)	stôlôvima

U taj akcenatski tip idu imenice: vól–vòla, krôv–kròva.

Imenice tipa sôm–sòma imaju u nom. i instr. sing. $\tilde{}$, a u ostalim padežima $\grave{}$: nom. sing.: sôm; gen. sing.: sòma, lok. sing.: somôm (sò-môm), nom. pl.: somôvi, gen. pl.: sômôva. Ostale imenice toga tipa jesu: kôm–kòma, kônj–kònja, đôn–đòna, lîm–lîma, snôp–snôpa, drûm–drûma, grôb–gròba, rôb–ròba, rên–rèna.

Imenice tipa posâl–pòsla imaju u nominativu sing. $\tilde{}$, a u ostalim padežima $\grave{}$: nom. sing.: posâl, gen. sing.: pòsla (pòsla), vok. sing.: pòsle, instr. sing.: pòslôm (pòslôm), nom. pl.: poslôvi, gen. pl.: pòslôva. Tome akcenatskom tipu pripadaju imenice: kotâl–kòtla, ječâm–jèčma, ovân–ôvna.

Imenice tipa jèzik–jezi̋ka imaju u nom. sing. $\`$ (rjeđe $\grave{}$), a u svim ostalim padežima $\grave{}$: nom. sing. jèzik (jèzik), gen. sing.: jezi̋ka, nom. pl.: jezi̋ka (jezi̋ci), gen. pl.: jèzi̋ka. Ostale imenice toga tipa jesu: čekić–čeki̋ća, čelik–čeli̋ka, jèdek–jedèka, jèlen–jelèna, kòžuv–kožüva, òdbor–odbòra, òbraz–obrâza, pečât–pečâta, pòtop–potòpa, trûbuv–trbüva, dùkat–dukâta.

Imenice kao snjêg–snjêga idu u isti akcenatski tip kao ekavski oblici snêg–snêga (a ne kao ijekavski oblici snîjeg–snîjega).

Prema književnom obliku rezânci–trgânci govori se rëzanci, tŕganci (hrvatska naselja). Ti oblici su vjerojatno nastali analogijom prema obliku pridjeva trpnog rëzan, tŕgan.

Imenice srednjeg roda

U nekim selima se mjesto more govori morje (Kš, Cv, NJ, Pb, Vj, Cm), ali se već i u tim selima kod mlađeg svijeta može čuti oblik more.

U instr. sing. kod imenica sr. r. dolazi mjesto nastavka –om nastavak –em i iza nepalatalnih osnova, do kojeg oblika je došlo analogijom prema imenicama na palatalne osnove: vinem, čelem, kolenem, selem (Bš).

Imenica uvo ima u nom. pl. oblik uva (Nš, NJ, Cv). Ta imenica je u množini dobiła nastavak –a analogijom prema imenicama sr. r. kao selo, okno.

U lok. i instr. pl. nekih imenica sr. r. još se upotrebljava stariji oblik na -i (prema negdašnjem nastavku -ihъ palatalnih o- osnova): po seli, u koli, na vratu (Pg, Bš, Šn).

Akcentat

Imenice sr. r. možemo razvrstati u ove akcenatske tipove: 1. vëslo-vësla, 2. pëlje-pëlja, 3. grånje-grånja.

Imenice prvog akcenatskog tipa imaju u svim podežima kratkosilazni akcentat. U taj akcenatski tip idu imenice: rëbro-rëbra, vëdro-vëdra, stäklo-stäkla, ökno-ökna. Tome akcenatskom tipu možemo dodati i imenicu sëlo, koja u gen. pl. ima dugosilazni akcentat (sëla).

Imenice tipa pëlje-pëlja imaju u gen. pl. $\hat{}$, a u svim ostalim padežima $\grave{}$: nom. sing.: pëlje, nom. pl.: pëlja, gen. pl.: pëlja. Ostale imenice toga tipa jesu: žïto-žïta, zvöno-zvöna, břdo-břda, öko-öka, üvo-üva.

Zbirne imenice tipa grånje-grånja imaju u svim padežima $\tilde{}$ na istom slogu. Tome akcenatskom tipu pripadaju ove imenice: lišće-lišća, përje-përja, këlje-këlja, skälje-skälja, prstënje-prstënja, drvëće-drvëća.

Prema književnom bolövånje govori se bölovanje (Nš, Fč, Zlj, Šn, Bš, Sn). Taj oblik je vjerojatno nastao prema pridjevu bölestan.

Imenice ženskog roda

Prema književnom obliku trešnja govori se crešnja (SJ, Bš, Zlj, DM, Vj, Sp). Taj oblik je nastao od starog oblika črešnja.

Mjesto molba govori se moljba (Šn, Bš). Taj oblik je nastao prema infinitivnom obliku moljiti, gdje je zbog *i* došlo do umekšavanja likvide *l* (mujiranje).

U dat. i lok. sing. im. ž. r. suglasnici *k*, *g* ispred *i* najčešće ne prelaze u *c*, *z*: jabuki, majki, unuki, slugi, na prugi, u snagi. Do tih oblika je došlo analogijom prema jaki, dragi, gdje *i* stoji mjesto negdašnjeg *y*.

Imenice ž. r. na suglasnik često imaju u instr. sing. nastavak -jom mjesto -ju: mašćom (Nš, Mt, Kš), pamećom, zobljom (Vj), krvljom, mašćom, zobljom, pamećom (Sp), zobljom, mašćom (Rb). Do tog nastavka je došlo analogijom prema nastavku -om u instr. sing. imenica ž. r. na -a (ženom, snagom).

Pored gen. pl. kosti, kokoši, upotrebljavaju se i stari dualni oblici: kostiju, kokošiju (Rb, Pg, Šn, Nš, Fč).

U Bokšiću se kod najstarijeg svijeta još može čuti stari gen. pl. bez krajnjeg -a, kakav se upotrebljavao u našem jeziku do kraja 14. vijeka: perušak, krav, knjig. Mlađi svijet već govori te oblike s nastavkom -a.

Akcentat

Imenice ž. r. možemo podijeliti na imenice koje zadržavaju u svim padežima akcentat na istom slogu i na imenice s prenesenim akcentom.

Imenice s neprenesenim akcentom možemo razvrstati u ove akcenatske tipove: 1. nõga-nõge, 2. lãða-lãðe, 3. livãða-livãðe, 4. rešëtka-rešëtke, 5. visìna-visìnē.

Imenice prvog tipa imaju u svim padežima osim gen. pl. kratkosilazni akcenat: nom. sing.: nõga, gen. sing.: nõge, gen. pl.: nõgã. Ostale imenice toga tipa jesu: žëna-žëne, sëstra-sëstre, zmìja-zmìje, stàza-stàze, vòða-vòde. U taj akcenatski tip možemo uvrstiti i imenice tipa dëvojka-dëvojke, koje i u gen. pl. imaju " (dëvojaka). Takve su imenice: sìkira-sìkire, nëpravda-nëpravde, rëšetka-rëšetke, nëvolja-nëvolje, prãmbaba-prãmbabe, kãpija-kãpije, kãzaljka-kãzaljke, blãgajna-blãgajne, država-države, knjžara-knjžare, glùmica-glùmice, mÛzika-mÛzike, vëçera-vëçere (Kš).

Imenice tipa lãða-lãðe imaju u svim padežima ~ na prvom slogu. U taj akcenatski tip idu ove imenice: cřkva-cřkve, bãnka-bãnke, zãdruga-zãdruge, rãdnica-rãdnice, pÛtnica-pÛtnice, nãvika-nãvike, nãgrada-nãgrade, rãsprava-rãsprave, zãbuna-zãbune.

Imenice tipa livãða-livãðe imaju u gen. pl. ^, a u svim ostalim padežima " : nom. sing.: livãða, gen. sing.: livãðe, gen. pl.: livãða. U taj akcenatski tip idu ove imenice: tambÛra-tambÛre, batìna-batìne, kornjãça-kornjãçe, kapìja-kapìje, junìca-junìce, bradavìca-bradavìce, ljubeniça-ljubeniçe, oranìca-oranìce, nogavìca-nogavìce.

Imenice tipa rešëtka-rešëtke imaju u svim padežima akut na drugom slogu. Tome akcenatskom tipu pripadaju imenice: paprënka-paprënke, staklënka-staklënke, škrļjëtka-škrļjëtke.

Imenice tipa visìna-visìnē imaju u vok. sing. i vok. pl. ", u gen. pl. ', a u ostalim padežima ` : nom. sing.: visìna, vok. sing.: vïsinò, nom. pl.: visìnē, gen. pl.: visìnã. Ostale imenice toga tipa jesu: ljepòta-ljepòtē, brzìna-brzìnē, širìna-širìnē, vrućìna-vrućìnē, sramòta-sramòtē, siròta-siròtē, planìna-planìnē, topòla-topòlē.

Imenice ž. r. s prenesenim akcentom možemo svrstati u ove akcenatske tipove: 1. sëstra-sëstrē, 2. zmìja-zmìjē.

Imenice prvog tipa mijenjaju se ovako:

N.	sëstra	sëstre
G.	sëstrē	sëstárã
D.	sëstrì	sëstrãma
A.	sëstru	sëstre
V.	sëstro	sëstre
L.	sëstrì	sëstrãma
I.	sëstrôm	sëstrãma

Ostale imenice toga akcenatskog tipa jesu: žëna-ženē, kòza-kozē, kàva-kavē, žëlja-željē, làža-lažē, zlòba-zlobē, nõšnja-nošnjē, vòznja-vožnjē.

Imenice tipa *zmìja*–*zmijě* mijenjaju se ovako:

N.	<i>zmìja</i>	<i>zmìje</i>
G.	<i>zmijě</i>	<i>zmíjā</i>
D.	<i>zmijī</i>	<i>zmijāma</i>
A.	<i>zmiju</i>	<i>zmìje</i>
V.	<i>zmìjo</i>	<i>zmìje</i>
L.	<i>zmijī</i>	<i>zmijāma</i>
I.	<i>zmijōm</i>	<i>zmijāma</i>

U taj akcenatski tip idu ove imenice: *dàska*–*daskě*, *mètla*–*metlě*, *nòga*–*noge*, *vòda*–*vodě*, *zèmlja*–*zemljě*, *bùva*–*buvě*, *čèla*–*čelě*, *ígla*–*iglě*.
ga–*nogě*,

Prema književniom *bòrba*, *mòlba*, *žàlba* govori se *bórba*, *mólba*, *žálba*. Do tih oblika je došlo analogijom prema imenicama *tórba*, *bérba* i sl.

Mjesto *mlinàrica* govori se *młinarica*. Ta imenica se u akcentu povelala za imenicom *młinar*, od koje je izvedena.

Pridjevi

Prema *fališan* govori se u našičkom kraju *faličan* (*faljičan*). Taj oblik je vjerojatno nastao analogijom prema *pravičan*, *štravičan* i sl.

Mjesto *spor* govori se *sporan* (*Pg*, *Bš*, *Cm*, *Sp*, *Vj*). Do tog oblika je došlo analogijom prema *snažan*, *važan*, *krupan* i sl.

Posvojni pridjevi na *-in* izvedeni od imenica ž. r. na *-ica* ne mijenjaju suglasnik *c* u *č*: *udovicin*, *babycin*, *Maricin*, *Ljubicin*, *Katicin*, *kraljicin*, *pastiricin*, *učiteljicin*. Taj oblik je nastao analogijom prema imenicama od *dragosti* (*macin*, *Lucin*), gdje suglasnik *c* ostaje bez promjene. Oblike sa *č* čuo sam samo ponekad kod najstarijeg svijeta.

Neodređeni pridjevi m. i sr. r. i posvojni pridjevi na *-ov* (*-ev*), *-in* dekliniraju se kao određeni pridjevi: *nov šešir* – *novog šešira* – *novom šeširu*, *bratov sin* – *bratovog sina* – *bratovom sinu*. Razlika između određenog i neodređenog pridjeva sačuvala se samo u nom. sing. za m. r. (*nov–novi*, *velik–veliki*), a u ostalim padežima postoji razlika samo u akcentu ,a ponekad nema ni te razlike.

Katkada se lok. pl. tvori nastavkom *-i*: na *slabi*, u stari koli (*Pg*). Taj oblik je nastao prema starom nastavku *-ihъ* u lok. pl.

Prema književnom *lakši*, *mekši* zabilježio sam *laglji*, *meklji* (*Pg*, *Kč*, *Zlj*, *Šn*, *Bš*, *DM*, *Mt*). Tu je završetak *-lje* nastao analogno prema komparativu pridjeva *skuplji*, *deblji* i sl., gdje je između *bj* umetnuto epenetsko *l*.

Mjesto *viši*, *suši*, *niži*, *brži* govori se: *višlji* (*Zd*, *Fč*, *Pg*, *Kč*, *Zlj*, *Šn*, *Bš*, *DM*, *Mt*, *Sn*, *Cv*, *SJ*, *NJ*), *sušlji* (*Pg*, *Šn*), *nižlji* (*NJ*, *Cv*), *bržlji* (*Mt*). Ti su oblici nastali analogijom prema *skuplji*, *grublji* i sl., gdje je između *pj*, *bj* umetnuto epenetsko *l*.

Mjesto gori, širi, govori se gorji, širji (Nš, Bš, Šn, Fč). U komparativu tih pridjeva zadržan je nastavak -ji prema ostalim pridjevima s nastavkom -ji u komparativu.

Neki jednosložni pridjevi s dugosilaznim akcentom imaju u komparativu nastavak -iji: crniji (DM), crniji, kriviji (Pg), suviji, bljediji, kriviji (Mt). Ti su oblici nastali prema komparativnom obliku jednosložnih pridjeva s kratkosilaznim akcentom. (noviji, stariji).

U nekim selima pridjevi imaju u komparativu nastavak -eji mjesto -iji: noveji, zeleneji, plaveji, mokreji, suveji, mirneji, stareji, crneji, čisteji, pametneji (Bš, Šn, Zd). Na taj se način tvori komparativ u svim starinskim selima Slavonske Podravine od D. M holjca do Osijeka. Nastavak -eji je nastao od starog nastavka -ei, kojim nastavkom se tvorilo komparativ već u praslavenskom jeziku.

Akcentat

S obzirom na akcentat možemo pridjeve razvrstati u ove akcenatske tipove: 1. stār-stāri, 2. mlād-mlādi, 3. čestit-čestīti, 4. bōgat-bōgati, 5. crvĕn (crvĕn)-crvĕni.

Pridjevi prvog akcenatskog tipa imaju u neodređenom obliku " , a u određenom ~: stār-stāri. U taj akcenatski tip ide i pridjev prāv.

Pridjevi tipa mlād-mlādi imaju u neodređenom obliku akcentat kao u književnom jeziku, a u određenom obliku ~ na prvom slogu (mlād-mlāda-mlādo, mlādi-mlāda-mlādo). U taj akcenatski tip idu ovi pridjevi: drāg-drāgi, gūst-gūsti, ljūt-ljūti, skūp-skūpi, vrūc-vrūci, tūp-tūpi, žūt-žūti, sūv-sūvi, tūd-tūdi, zādjni, dōlnji, gōrnji. U Šaptinovcima i Bokšiću se kod starijeg svijeta mjesto mlād, crn govori se mlād, crn.

Pridjevi tipa čestit-čestīti imaju u neodređenom obliku za m. r. ` na prvom slogu, a u svim ostalim oblicima " na drugom slogu (čestit-čestīta-čestīto, čestīti-čestīta-čestīto). Ostali pridjevi toga akcenatskog tipa jesu: plēcat-plēcāti, okat-okāti, nōsat-nosāti, brkat-brkāti, visok-visōki, bradat-bradāti.

Pridjevi tipa bōgat-bōgati imaju u svim oblicima " na prvom slogu (bōgat-bōgata-bōgato, bōgati-bōgata-bōgato). Rjeđe se mogu čuti oblici s " na drugom slogu (bogāti, bogāta, bogāto). Ostali pridjevi toga tipa jesu: čestit-čestīti, plēcat-plēcāti, vāljan-vāljadi, dēbel-dēbeli, dālek-dāleki, rōgat-rōgati, dūbok-dūboki, širok-široki, visok-visoki.

Pridjevi tipa crvĕn (crvĕn)-crvĕni imaju u neodređenom obliku za m. r. ^ ili ~, u određenom obliku za ž. i sr. r. ` (rjeđe "), a u određenim oblicima " (crvĕn, crvĕn-crvĕna-crvĕno, crvĕni-crvĕna-crvĕno). Tome akcenatskom tipu pripadaju ovi pridjevi: zelĕn-zelĕni, debĕl-debĕli, sumljĭv-sumljĭvi, strašljĭv-strašljĭvi, valjān-valjāni, staklĕn-staklĕni, poštĕn-poštĕni, osvjetljĭv-osvjetljĭvi.

Prema crkvĕni, marvĕni, žetvĕni govori se crkveni, mārveni, žetveni (Šn, Oh, Sn, Zlj, Vj, Pg, Sp, Rb). Ti su oblici nastali analogijom prema pōsleni, žĕnidbeni i sl.

Mjesto vodèni, svatòvskī govori se vòdeni, svätovski. Do tih oblika je vjerojatno došlo analogijom prema imenicama od kojih su pridjevi izvedeni (vòda, svätovi).

Zamjenice

Prema instr. sing. mnom, tobom govori se u našičkom kraju menom, tebom (hrvatska naselja). Ti su oblici nastali analogijom prema mene, meni, tebe, tebi.

Posvojne zamjenice njegov, njezin, njiov dekliniraju se kao određeni pridjev analogijom prema deklinaciji određenih i neodređenih pridjeva m. i sr. roda: njegov kaput – njegovog kaputa – njegovom kaputu, njezin šesir – njezinog šesira – njezinom šesiru, njiov sin – njiovog sina – njiovom sinu.

Prema taj, ta, to govori se otaj, ota, oto (Pg, Vj, Mt). Do tih oblika je došlo analogijom prema ovaj, onaj.

Mjesto sav govori se svaj (Fč, Šn). Taj oblik vjerojatno je nastao analogijom prema zamjenicama ovaj, taj, onaj.

Prema tko govori se u svim mjestima ko, koji oblik je nastao analogijom prema kosim padežima koga, kemu.

Mjesto što govori se šta i u upitnom i odnosnom značenju. Taj oblik vjerojatno je nastao analogijom prema ništa, svašta.

Akcentat

Lične zamjenice imaju ovakav akcentat:

N.	jā	tī	ōn	òno (òno)	òna (òna)
G.	mène	tèbe	njèga		njē
D.	mèni	tèbi	njèmu		njōj
A.	mène	tèbe	njèga		njū
L.	mèni	tèbi	njèmu		njōj
I.	mnòm	tòbom	njīm		njōm
N.	mī	vī	òni (òni)	òna (òna)	òne (òne)
G.	nās	vās	njī		
D.	nāma	vāma	njīma		
A.	nās	vās	njê		
L.	nāma	vāma	njīma		
I.	nāma	vāma	njīma		

Posvojne zamjenice naglašuju se ovako: mōj–mòje–mōja, tvōj–tvòje–tvōja, njegōv (njegōv)–njegōvo–njegōva, njezīn (njézīn)–njezīno–njezīna, náš (nāš)–nāše–nāša, váš (vāš)–vāše–vāša, njêv–njêvo–njêva.

Pokazne zamjenice naglašuju se ovako: ovāj, (ovāj, òvaj)–ovô (òvo)–ovâ (òva), tāj–tô–tâ, onāj (ònaj)–onô (òno)–onâ (òna), ovāki–ovāko–ovāko–ovāka, tàki–tāko–tāka, onāki–onāko–onāka.

Upitne zamjenice naglašuju se ovako: kojī (kòjī)–kojê (kòjê)–kojâ (kòjâ), čijī (čijī)–čijê (čijê)–čijâ (čijâ), kakī–kakô–kakâ.

Brojevi

Glavni brojevi dva, tri četiri, oba najčešće se ne sklanjaju, analogno prema ostalim brojevima koji se ne sklanjaju. Mjesto njih se često upotrebljavaju brojne imenice. Primjeri: Koga od nas četiri tražiš? – U kući ona tri brata. – Rad ta četiri radnika bijo je slab. – Razdijeli knjige onoj četvorici.

Mjesto četvero, petoro, šestoro, devetero najčešće se govori četvero, petero, šestero, devetero.

Prema dvjesta, trista, četirista, dvije stotine, tri stotine itd. najčešće se govori dvjesto (dvisto), tristo, četiristo, petsto itd. Tu su se izgubili padežni oblici broja sto, a zadržan je samo nominativni oblik toga broja. To se dogodilo analogijom prema onim oblicima koji se ne sklanjaju.

Glavni brojevi naglašuju se ovako: jedān (jedān, jèdān), dvā, trī, četīri, pēt, šēst, sèdam, òsam, dèvet, dēsēt, jedanājst (jedānēst), dvānājst (dvānēst), trīnājst (trīnēst), četrnājst (četrnēst), petnājst (pètnēst), šesnājst (šèsnēst), sedamnājst (sedāmnēst), osamnājst (osāmnēst), devetnājst (devètnēst), dvādeset, stō, iljāda, milijūn.

Redni brojevi naglašuju se ovako: p̄rvi (p̄rvi, p̄rvī), drūgi, trēci, četv̄rti, p̄ti, šēsti, s̄dmi, òsmi, devēti, desēti, jedanājsti (jedānēsti), dvānājsti (dvānēsti), trīnājsti (trīnēsti), četrnājsti (četrnēsti) . . . stōti.

Priložni brojevi naglašuju se ovako: jedāmput, dvāput, trīput, četirput, p̄tput (p̄tput), šēstput (šēstput), s̄damput . . . dēsētput.

Brojne imenice naglašuju se ovako: dvojīca (dvōjica), trojīca (trōjica), četvorīca (četvōrica), petorīca (petōrica) . . .; dvōje, trōje, četvero, p̄tero . . .

Glagoli

Infinitiv

U nekim starinskim selima još su sačuvani stari infinitivni oblici iti, obiti, pojtī, projti, najti, dojtī (Bš, Šn, Fč, DM, K).

Infinitiv se najčešće govori bez krajnjeg –i: radit, učit, kopat, sijat, tražit, kupovat zarađivat, ić (it), doć (dojt), poć (pojt), nać (najt). Do toga oblika je moglo doći analogijom prema starom supinu (hvalitъ, dvignotъ), koji je po značenju bio srodan infinitivu, a moglo je doći i iz težnje za skraćivanjem oblika koji se u govoru vrlo često upotrebljava i koji ostaje posve jasan i poslije gubitka krajnjeg –i (kao npr. skraćivanje part. prez.).

Prema umrijeti, prodrijeti, prostrijeti, proždrijeti, poduprijeti, razdrijeti, uprijeti govori se umrt, prodrt, prostrt, proždrt, poduprt, razdrt, uprt (Pg, Fč, Rb, Mt). Ti oblici nastali su analogijom prema umro, prodro, gdje između r i t nema ije, odnosno je.

Mjesto naliti, polit, uliti, proliti, zaliti govori se naljat, poljat, uljat, proljat, zaljat (Pg, Bš, Šn, Rb). Do tih oblika vjerojatno je došlo analogijom prema valjat, kaljat i sl., pošto je nestao iz upotrebe glagol liti.

Glagoli II vrste na -nu prešli su u infinitivu u glagole IV vrste: krenit, nagnit se, osvanit, potonit, kleknit, opomenit, stisnit, pomaknit, uvenit, skinit.

Glagoli III vrste 1. razreda zamijenili su i u ekavskom i u jekavskom području glas *e* (*je*) ispred nastavki -ti glasom *i*: gorit, starit, vrtit grmit, sjedit, vidit, letit, trpit, živit, želit, štedit, Tu se infinitiv poveo za oblikom pridjeva radnog gorio, stario itd. Izuzeci: željet (Bš, Šn), gorjet (NJ).

Neki glagoli III vrste 2. razreda koji u infinitivu ispred završetka -ati imaju suglasnik *č* ili sugl. skup *št* svršuju se u infinitivu na -it(i), tj. prešli su u glagole IV vrste: klečit, zvečit (Pg, Kš, Kč, Mt), zvečit, vrištit (Cm, Sn), vrištiti, pljuštiti (Mt, Zlj, Kč, Sn, Kš).

Glagoli IV vrste curiti, tajiti, zvoniti govore se u infinitivu curet, tajet, zvonet (Bš, Šn). Ti oblici nastali su prema letet, goret.

Mjesto donositi, prenositi, unositi, odnositi, dovoziti, prevoziti, uvoziti, odvoziti govori se donášat, prenašat, unašat, odnašat, dovažat, prevažat, uvažat, odvažat (hrvatska naselja). Ti oblici nastali su analogijom prema ponašat, opažat i sl.

Prema prikazati, primamiti govori se prekazat, premamiti (Sp). Do tih oblika došlo je analogijom prema glagolima s prefiksom pre (prevest, preskočit).

Prezent

Prezent glagola iti, dojtii, pojti, najti, obiti, projti glasi: idem, dojdem, pojdem, najdem, obidem, projdem.

U St. Jošavi govori stariji svijet: mislidu, govoridu, stojidu, mučidu. Do tih oblika došlo je analogijom prema oblicima dadu, znadu. Takav oblik 3. l. pl. prezenta upotrebljava se i u Vojvodini i zapadnoj Istri.⁴⁴

Mjesto počnem, načnem govori se počmem, načmem (Gz, Kč, Zlj, Šn, Bš, Sp). Ti oblici su nastali prema uzmem, otmem i sl. Po ugledu na prezent nastao je i infinitiv počimat, načimat.

Prema vidim, gledam, otidem govori se videm (Šn, Bš, DM), gledem (Fč, Pg), otidem (Pg). Ti oblici mogli su nastati analogijom prema nađem, pođem i sl., a videm je moglo nastati i prema starom imperativu vižďь.

Mjesto mogu, možeš može govori se morem, moreš, more (Oh). Takvi oblici prezenta govore se na području istočnohercegovačkog dijalekta, području mlađeg ikavskog dijalekta i u Slavonskoj Posavini.⁴⁵ Dosada nije objašnjeno zašto je došlo do promjene -že u -re. T. Maretić naziva tu pojavu odstupom od glasovnog zakona ili izuzetkom.⁴⁶

⁴⁴ P. Ivić: Dijalektologija hrvatskosrpskog jezika (MS, 1956), str. 15, 192.

⁴⁵ Ibid., str. 134, 177, 201.

⁴⁶ T. Maretić: Gramatika i stilistika (Zagreb 1899), str. 39.

Glagoli s prezentskim nastavcima –em, –im imaju u 3. l. pl. prezenta nastavak –aju ili –iju: oćeju, nećeju, vežeju, kradeju, trčeju, pišeju, ideju, kosiju (Zd), ideju, pleteju, misliju (Fč), iščeju, vučeju, jedeju, nosiju, moliju (Rb), držeju, klečeju, trčeju, radeju, tražeju, bežeju, misleju (Bš), pišeju, iščeju, vučeju, jedeju, pleteju, vičeju, ideju, radeju ili radiju (Sp). Ti oblici vrlo su rašireni na području kajkavskog dijalekta, a upotrebljava se i na cijelom području podravskog govora od Predreva do Osijeka. Do tih oblika došlo je na taj način što se najprije oblik 3. l. pl. izjednačio s ostalim oblicima (idem, ideš... ide–ju), a onda je tom obliku dodan nastavak –ju. Za glagolima s nastavkom –em kasnije su se povel i glagoli s nastavkom –im (trčeju, držeju). Oblici misliju, nosiju mogli su nastati analogijom prema 3. l. pl. prezenta glagola 7. razreda I vrste (smiju, razumiju).

Glagoli II vrste na –nu koji su u infinitivu prešli u glagole IV vrste zadržali su u prezentu nastavak –em: nagnem se, osvanem, potonem, kleknem, stisnem, pomaknem, skinem.

Prema drže, kopaju azbilježio sam držu (Rb), kopu (Fč). Ti oblici nastali su analogijom prema idu, beru i sl.

Glagoli VI vrste kojima se infinitivna osnova svršava na –iva najčešće tvore prezent nastavkom –ivam: noćivam, darivam, zarađivam, kazivam, dovikivam, dotjerivam (Nš, Zlj, Kč, Mt i dr.). Ti oblici nastali su analogijom prema prezentu glagola V vrste I. razreda (kopam, spavam).

Imperativ

Prema prezentu gledem, počmem, načmem govori se i imperativ gleđi, počmi, načmi (Pg, Fč, Sn).

Glagoli 7. razreda I vrste kojima se infinitivna osnova svršava na –i tvore imperativ bez nastavka –j, –jte: popi, napi se, sakri se, saši, savite, umite se (Rb, Kš, Vj, Zlj, DM, Mt, Nj, Cv, Sn). Ti oblici nastali su analogijom prema radi, radite.

Glagoli IV vrste kojima se prezentska osnova završava na –oj zadržavaju u imperativu nastavak –i: kroji–krojite, broji–brojite, osvoji–osvojite, spoji–spojite, doji–dojite, poji–pojite. Ti su se glagoli povel i u imperativu za ostalim glagolima IV vrste koji imaju nastavak –i, –ite. Pravilnu tvorbu imperativa zabilježio sam samo u nekim selima koja su sačuvala mnogo starina u govoru (Bš, Šn, Kš, Vj).

Aorist

Oblici 1. l. sing. i 1. i 2. l. pl. aorista glagola biti izjednačili su se s oblicima 2. i 3. l. sing.: ja bi, mi bi, vi bi. Takvi oblici aorista dolaze i u složenim glagolskim oblicima (kondicional).

Pridjev radni

Prema književnom rastao, narastao govori se raso, naraso analogno prema raslo, rasla.

Akcenat

Glagole I vrste možemo podijeliti u ove akcenatske tipove: 1. Glagoli koji u infinitivu imaju $\grave{}$ na prvom slogu, a u prezentu $\tilde{}$ na posljednjem slogu:

prez.: pečẽm	infinitiv: pẽc(i)
pečẽš	pridjev radni: pẽko-pẽklo-pẽkla
pečẽ	pridjev trpni: pečẽn-pečẽno-pečẽna
pečẽmo	
pečẽte	
pekũ	

U taj akcenatski tip idu ovi glagoli: grẽbst-grẽbẽm, cvãst-cvatẽm, tẽc-tečẽm, žẽc-žẽžẽm, plẽst-pletẽm, mẽst-metẽm .

2. Glagoli koji u svim oblicima imaju $\grave{}$ na prvom slogu: pẽci, pẽcem, pẽko, pečẽn. U taj akcenatski tip idu svi glagoli prvog akcenatskog tipa.

Glagoli tih tipova imaju u području novije akcentuacije u 1. i 2. l. pl. prezenta samo oblike s $\grave{}$: plètẽmo-plètẽte, mètẽmo-mètẽte, grẽbẽmo-grẽbẽte, pečẽmo-pečẽte. U srpskim selima mogu se čuti i oblici s $\acute{}$ u 1. i 2. l. pl. prezenta.

Glagoli II vrste s $\acute{}$ u infinitivu imaju u prezentu $\tilde{}$ na slogu na kome je akcenat u infinitivu: krẽnit, krẽnem, krẽnijo, krẽni. Ostali glagoli toga akcenatskog tipa jesu: zvẽknit-zvẽknem, đirnit-đirnem, protřnit-protřnem, okrẽnit-okrẽnem, čalabřcnit-čalabřcnem.

Glagole III vrste možemo podijeliti u ove akcenatske tipove:

1. Glagoli s $\grave{}$ u infinitivu i $\tilde{}$ u prezentu:

prez.: trčĩm	pridjev radni: trčõ-trčõlo (trčõlo)-trčõla (trčõla)
trčĩš	inf.: trčõat
trčĩ	
trčĩmo	
trčĩte	
trčũ	

U taj akcenatski tip idu glagoli: gõret-gõrĩm, grĩmit-grĩmĩm, sèdit-sedĩm, lèžat-ležĩm, stàjat-stojĩm, smřdit-smřdĩm, trèptet-treptĩm, zelènit-zelenĩm, crvènit-crvenĩm.

2. Glagoli s $\grave{}$ na prvom slogu (u svim oblicima): lèžat, lèžim, lègo, lèzi. U taj akcenatski tip idu glagoli I akcenatskog tipa.

Glagole IV vrste možemo razvrstati u ove akcenatske tipove:

1. Glagoli s $\grave{}$ u infinitivu i $\tilde{}$ u prezentu: inf.: čãstit, prez.: čãstĩm, čãstĩš... Ostali glagoli toga tipa jesu: zvõnit-zvõnĩm, svedõčit-svedõčĩm, vesèlit se-veselĩm se, sramõtit-sramõtĩm, žalõstit-žalõstĩm.

U području novije akcentuacije ti glagoli imaju najčešće u 1. i 2. l. pl. $\grave{}$: čãstĩmo-čãstĩte, zvõnĩmo-zvõnĩte. U srpskim naseljima mogu se čuti ti oblici i s $\acute{}$ (čãstĩmo, zvõnĩmo).

2. Glagoli s " u infinitivu i prezentu: inf.: zvõnit, prez.: zvõnim, zvõniš... U taj akcenatski tip idu glagoli I tipa.

3. Glagoli s ' u infinitivu i s ~ u prezentu: inf.: báciit, prez.: bãcim, bãciš..., imperativ: báci-bácite, pridjev trpni: bãčen. Ostali glagoli toga akcenatskog tipa jesu: ljúbit-ljúbim, kúpit-kúpim, tánjit-tánjim, súšit-súšim, grádit-grádim, mútit-mútim, súdit-súdim, rádit-rádim, gřdit-gřdim, kádit-kádim, provírit-provírim, bránit-brānim.

Glagole V vrste možemo razvrstati u tri akcenatska tipa:

1. Glagoli s ' u infinitivu i ~ u prezentu: Inf.: kúpat, prez.: kúpam, kúpaš..., imper.: kúpaj, pridjev radni: kúpō, pridjev trpni: kúpan. U taj akcenatski tip idu ovi glagoli: váljat-váljam, čúvat-čúvam, drémat-drémam, vézat-věžem, lízat-lížem, písat-píšem, strúgat-strūžem, dávat-dájem. Tome akcenatskom tipu pripadaju i složeni glagoli: polízat-polížem, napísat-napíšem, sačúvat-sačúvam, poznávat-poznájem, obavézat-obavěžem itd.

2. Glagoli s ` u infinitivu i ~ u prezentu:

prez: jačâm	infinitiv: jàčat
jačâš	imperativ: jačâj-jačâjte
jačâ	pridjev radni: jâčo (jačô)-jačâlo (jačâlo)-jačâla (jačâla)
jačâmo	
jačâte	
jačâju	

Ostali glagoli toga akcenatskog tipa jesu: bàcat-bacâm, cvètat-cvetâm, gùtat-gutâm, vèčtat-vèčâm, sèdlat-sedlâm, vèslat-veslâm, čítat-čitâm.

U području novije akcentuacije ti glagoli najčešće imaju ` u 1. i 2. l. pl. prezenta: jâčâmo-jâčâte, bàcâmo-bàcâte. U srpskim naseljima mogu se čuti ti oblici i s ' (jačâmo, bacâmo).

3. Glagoli s " na prvom slogu u svim oblicima: inf.: kòpat, prez.: kòpam-kòpaš..., imper.: kòpaj, pridjev radni: kòpo. U taj akcenatski tip idu ovi glagoli: čítat-čitam, čúpat-čúpam, ĩmat-ĩmam, krèpat-krèpam, jâčtat-jâčtam, dĳvljat-dĳvljam, vèčtat-vèčtam, zĳjat-zĳjam.

Glagole VI vrste možemo podijeliti u dva akcenatska tipa:

1. Glagoli s ' u infinitivu i ~ u prezentu: inf.: potkívat, prez.: potkĳvam-potkĳvaš..., imperativ: potkĳvaj-potkĳvajte, pridjev radni: potkĳvō pridjev trpni: potkĳvan. Ostali glagoli toga akcenatskog tipa jesu: prežívat-preživam, umívat-umĳvam, pokrívat-pokrĳvam, sakrívat-sakrĳvam, saranjívat-saranjĳvam, prošívat-prošĳvam, dovršívat-dovršĳvam, naređívat-naređĳvam, dobacívat-dobacĳvam.

2. Glagoli s ` u infinitivu i " u prezentu: inf.: trgòvat, prez.: trgūjem-trgūješ..., imper.: trgûj-trgûjte. U taj akcenatski tip idu i ovi glagoli: gladòvat-gladūjem, kupòvat-kupūjem, okòvat-okūjem, šuròvat-šurūjem, pošòvat-poštūjem, kumòvat-kumūjem, ludòvat-ludūjem.

Neppravilni glagoli.

1. Glagol biti:

prez.: jèsam (jèsam)	infinitiv: bīt(i)
jèsi (jèsi)	imperativ: bũdi–bũdite
je	
jèsmo (jèsmo)	
jèste (jèste)	
jèsu (jèsu)	

2. Glagol htjeti:

prez.: òću (òću)	infinitiv: tèt(i)
òćeš	pridjev radni: tèo–tèlo–tèla
òće	
òćemo	
òćete	
òće	

3. Glagol ĩt (ĩć) složen s prijedlozima.

prez.: dõjdem	infinitiv: dõjt(i), dõć(i)
dõjdeš	pridjev radni: dõšo–dõšlo–dõšla
dõjde	
dõjdemo	
dõjdete	
dõjdu	

Toj skupini pripadaju glagoli: põjti–põjdem, nãjti–nãjdem, obĩti–obĩdem, prõjti–prõjdem, izãć–izãđem, nadõjt–nadõjdem.

Prilozi

Prema lani, blizu govori se lane (Mt, Fč, Nš, Vj), blizo (Kš, Pg, Bš, Mt, NJ, Cv). Ti oblici nastali su analogijom prema pre (prije), posle (poslije), daleko, blizo.

Mjesto odozgo, odozdo govori se odozgor, odozdol analogijom prema ozgor, ozdol.

Pored skoro, ptele, furt (stalno) govori se i skorom (Vj, Pg), potlem (Pg), furtom (Vj). Ti oblici nastali su analogijom prema priložima jutrom, večerom.

Mjesto tu govori se i tude (Nš, Kš), što je nastalo analogijom prema ovde, onde.

Prilozi lãne, óvde, òzgõr, òzdõl, iznũtra, hřvãtskĩ, jũnãčkĩ, potrbũškẽ, porebãrkẽ, naglãvcẽ imaju u području starije akcentuacije ovakav akcent: lãne, õvde, ovõdi, ozgõr, ozdõl, iznũtra, rvãcki, junãcki, potrbuškẽ, porebarcẽ, naglãvcẽ.

Prijedlozi

Prema književnom *bez* govori se *brez*. Taj oblik nastao je prema neka-
dašnjem prijedlogu *prez* koji je značio preko. U složenicama također
dolazi taj oblik (bresplatno, brezobrazan).

Prijedlog *o* najčešće se zamjenjuje prijedlozima *od* i *na*: od zemlju,
od zid, na klinu.

Mjesto prijedloga *uz* govori se *nuz* (Sn, Pg, Kč, Zlj, Šn, Bš, Mt, Sp).
Taj oblik je vjerojatno nastao analogijom prema *niz*.

Pored *među* govori se i *med* (Pg, Kš, Fč). Do tog oblika moglo je
doći analogijom prema prijedlozima *pod*, *nad*, *pred* i sl.

TVORBA RIJEČI

Prema komšija govori se komšinica i komšinski.

Mjesto pucnjava govori se pucnjavina (DM). Taj oblik mogao je na-
stati prema grmljavina.

Od glagolskog pridjeva radnog vrlo rijetko se tvore imenice na -ac,
jedino se može čuti u svim mjestima imenica tkalac.

Hipokoristici m. r. najčešće se tvore nastavcima -o, -ko, -a, -ica:
Pavo, Ivo, Beno, Mato, Mijo; Stanko, Vinko, Ferko, Slavko, Živko;
Mäta, Përa, Đūra, Stīpa, Īmra; Ivica, Perica, Đurica, Jozica. Rjeđe se
tvore hipokoristici m. r. nastavcima -an, -en, -eta, -oš: Markan, Matan,
Lukan; Đuren, Jozen, Luken; Jozeta, Franjeta, Tuneta; Pavoš, Matoš,
Ivoš.

Hipokoristici ž. r. najčešće se tvore nastavcima -a, -ka, -ica: Manda,
Jela, Kata, Mara, Ceca, Petra; Ivka, Jelka, Anka, Franka, Pavka, Tonka;
Ružica, Barica, Danica, Božica, Slavica. Rjeđe se tvore hipokoristici
ž. r. nastavcima -ena, -ača, -ara: Katena, Barena, Marena; Evača,
Jelača, Katača; Janjara Katara, Evara.⁴⁷

Etnici za m. r. najčešće se tvore nastavkom -jan(in), a rjeđe nastav-
kom -ac: Porečan(in), Osječan(in), Valpovčan(in), Bizovčan(in), Crn-
čan(in), Našičan(in), Brođančan(in), Ivanovčan(in), Vinogračan(in),
Budimčan(in), Podgajčan(in); Radikovac, Golinac, Brođanac, Rakito-
vac, Viljevac, Daljac.

Etnici za ž. r. najčešće se tvore nastavkom -ka od etnika za m. r.:
Podgajčanka, Budimčanka, Marjančanka, Črnkovčanka, Bistrinčanka,
Ladimirevčanka, Petrevčanka, Brođančanka, Rakitovčanka, Orovčanka
(Orahovičanka), Našičanka, Viljevčanka, Valpovčanka, Osječanka, Erdu-
čanka.

⁴⁷ O tvorbi hipokoristike opširnije ću govoriti u svom radu »Antroponimija i topo-
nimija našičkog kraja«.

Pridjevi od geografskih imena (ktetici) najčešće se izvode nastavkom -ski (od samog geografskog imena ili od etnika za m. r.): podgajski-podgajački, črnkovski-črnkovački, bistrinski-bistrinački, petrevski-petrevski, brođanski-brođanački, slatinski-slatinački, viljevski-viljevački, valpovski-valpovački, osječki-osječanski, gatski-gaćanski, porečki-porečanski, čepinski-čepinački, erdučki-erdućanski, daljski-daljački (daljčanski), našički, josipovački.

Od ličnih imena m. r. na -o najčešće se izvode pridjevi nastavkom -in: Perin, Matin, Ivin, Jozin, Mijin, Tomin, Benin, Lovrin, Krešin, Imrin, Ćurin, Gabrin, Fabin, Šimin, Stevin, Lazin, Vasin. Prokin, Čedin, Svetin, Tešin; Markin, Jankin, Zdenkin, Vinkin, Miškin. Pridjevi na -o koji nemaju hipokorističnog značenja mogu se izvoditi i nastavkom -ov: Jankov, Vinkov, Markov.

Pridjevi složeni s prijedlozima po, pri u značenju svojstva u umanjenoj mjeri (podobar, povelik, prilud) vrlo rijetko se mogu čuti u govoru našičkog kraja.

S I N T A K S A

SINTAKSA REČENICA

Nezavisno složene rečenice

Od nezavisno složenih rečenica u pripovijedanju se najčešće upotrebljavaju sastavne i suprotne rečenice, dok se rastavne, zaključne i isključne upotrebljavaju mnogo rjeđe.

Sastavne rečenice najčešće se vežu veznikom i, a rjeđe veznikom pa: Tamo sam probavijo svega i svačega i onda sam očo u bolnicu (DM). – Onda su se djeca smirila i oni su se povukli (Kš). – Svatovi su se pokupili kod mladoženje i došli po djevojku (Šn). – Onda smo se ukrcali u lađu i išli smo svaki svojoj kući (Nš). – Izvučemo ju iz reke i zapamamo ju (Šn). – Krenuli smo kući i tako smo došli u lager (Bš). – Tako je bila jedna žena pa imala tri ćeri (Kč). – Razbojnici se poplaše pa uteknu u šumu (Zlj). – Tamo se skupe i ostali pa sjede i pričaju (Kš). Veznik niti se upotrebljava vrlo rijetko, a veznik te se uopće ne upotrebljava u govoru našičkog kraja.

Suprotne rečenice najčešće se vežu veznicima a i ali, a rjeđe veznicima nego i već: Neko je čuvo svoje vlastito blago, a neko je čuvo svoje i tuđe (Šn). – Onda je on tero svoje ljude na Crni vrh, a mi smo otišli malo u rezervu (Nš). – Onda ona priskoči, a on zapane u škraklje (Vj). – Onda smo otišli natrag u kadar, a onda je došlo rasulo (Kš). – Išo bi ja, al ne mogu (Šn). – Sviro bi, ali ne zna (Pg). – Svakome je djevojka morala dat peškir, ali ja nisam dobila (Šn). – Ostali suprotni veznici upotrebljavaju se u pripovijedanju mnogo rjeđe.

Zavisno složene rečenice

Od zavisnih rečenica u pripovijedanju se najčešće upotrebljavaju vremenske i objektne rečenice, a rjeđe atributne, namjerne, uzročne i posljedične. Ostale zavisne rečenice upotrebljavaju se u pripovijedanju mnogo rjeđe.

Atributne rečenice najčešće se vežu prilogom *gdje* i veznikom *da*: On vidi jedan lijep cvijetak *de* iscvo na pol vode (Kč). – Za par dana sam stupijo u službu *de* sam i prije bijo (Nš). – Dobije mašingevera naređenje *da* idemo i mi (Nš). – To su bili taki onda običaji *da* ja to jednom nosim (Sn).

Objektne rečenice najčešće se vežu veznikom *da*, a mnogo rjeđe ostalim riječima: I on im se isto potuži *da* je istjeran od svoga gazde (Zlj). – Onda su nam kazali *da* idemo jedan za drugim (DM). – Oni su nam kazali *da* u Našicama ubijaju (Nš). – Svi su mi rekli *da* ću ja biti ubit (DM).

Vremenske rečenice najčešće se vežu veznikom *kad(a)*, a rjeđe veznikom *dok*: Kad sam ostao od škole, onda sam išo i svinje čuvat u pašnjaku (Šn). – Kad je ćuprija bila gotova, onda smo se povukli natrag (Nš). – Kad je otišla dalje, ona je njegov čekala (Vj). – Kad smo došli pod selo u Motičinu, tu nas je dočekata Crna legija (DM). – Kad je cura ošla donet vode, on baci vodu iz čaše (Kč). – Kad je došo pred vrata, pas nije za njegov osjetio (Zlj). – Dok je bijo mlad, dotle ga je gazda držo (Zlj). – Tamo smo onda čekali dok je došla lađa (Nš). Veznik *pošto* uopće se ne upotrebljava u govoru našičkog kraja.

Od namjernih veznika najčešće se upotrebljava veznik *da*, a ostali veznici mogu se čuti vrlo rijetko: Onda sazovu komšije *da* idu kopat raku (Kš). – Daj mi samo dva dana urlaba *da* se idem presvuć (Šn). – On bježi u štalu *da* se tamo sakrije (Zlj). – Brat je otišo u Zagreb *da* mi kupi nove cipele (Nš).

Uzročne rečenice najčešće se vežu veznikom *jer*: Pero ne može glasno govoriti *jer* je promuko (Nš). – Oni se slabo rane *jer* su siromašni (Zlj). Od ostalih uzročnih veznika može se još čuti veznik *kada*, a veznici *kako* i *budući da* ne upotrebljavaju se u govoru toga kraja. U današnje vrijeme pod utjecajem knjiga i štampe počinje se upotrebljavati u uzročnim rečenicama i veznik *pošto*.

Posljedične rečenice najčešće se vežu veznikom *da*: Grof je toliko novca ostavijo *da* iz kamata se bolnica uzdržaje (Pg). – Njega su u zatvoru toliko mučili *da* danas nije za nikaki posal (Zd). – Veznik tako *da* čuje se mnogo rjeđe u govoru našičkog kraja.

Eliptične rečenice

U govoru našičkog kraja češće se izostavljaju u službi predikata glagoli kretanja i govorenja i nenaglašeni oblik glagola biti. To se obično događa kada se govori o nekom uzbudljivom događaju ili kada se osoba koja govori nalazi u nekom uzbudenju. Primjeri: Kad on u školu, a tamo

leže mrtvi vojnici (DM). – Ona ne zna ruski (Nš). – Onda moj Jakob gajde pod ruku pa beži doma (Pg). – Ona skoči pa u šumu (Vj). – On bježi u štalu, ali magarac na njega nogom (Zlj). – Bijo jedan car pa imo tri sina (Kč). – Onda je ona priskočila, a on za njom (Vj). – Tako oni za nama, a mi bež u šumu pa u nekaku kolebu (Fč). – Onda smo u cug pa u Zagreb, a iz Zagreba u Osek (Nš). – Radijo on tako tri godine (Sn).

Kongruencija

Kada su subjekti različna broja, predikat stoji u množini: U sobi pevaju otac i sinovi (Nš). – Brat i sestre uče (Zlj). – Učenici i učitelj beru kukuruz (Oh).

Imenice stra, sram, zima, sramota imaju uza se u predikatu pridjevnice riječi u sr. r.: Bilo nas je stra (Mt). – Sram ga bilo (Šn). – Bilo nas je stra (Mt). – Sram ga bilo (Šn). – Bilo nam je zima u sobi (Kč). – Izgledalo nam je sramota to radit (K).

Uz subjekte različna roda pridjevnice riječi u predikatu su m. roda: Otac i majka su došli (Nš). – Brat i sestra su veseli (Vj). – Djed i baka su otišli u Našice (Kč). – Ivo i Ana su se vjenčali (Nš).

Uz brojne imenice dvojica, trojica, četvorica itd. pridjevnice riječi stoje najčešće u množini u m. r.: Dvojica su otišli, a trojica ostali (Nš). – Četvorica od nji su jaki, a dvojica slabi (Pg). – Nji trojica su se potukli (Oh).

Uz genitiv ličnih zamjenica mi, vi oni pridjevnice riječi stoje u jednini sr. r.: Tamo nas je bilo četiri (Nš). – Danas vas je samo petero bilo na ručku (Mt). – Sedmero od nji je ostalo živo, a petero je umrlo (Sp).

Red riječi

Zamjenice i pridjevi najčešće stoje ispred svoje imenice, ali ponekad mogu stajati i iza nje: Kupi mu lijepu knjigu (Gz). – Unišli su u moju kujnu (Kč). – Od onog cvijetka se stvori cura lijepa (Kč).

Objekt najčešće stoji iza glagola, ali se dosta često može čuti i ispred glagola: Onda smo fasovali konje i ratni materijal (Nš). – Lisica je dotle pojela ribu (Vj). – I onda je napravila u šumi kućicu (Kč). – Tamo su oni svinje uzgajali preko zime (Šn). – Sada mlada mora dar dijelit sva-tovima (Zlj). – Onda ona sve poljubi (Zlj).

Prijedlog *radi* ne stoji nikada iza genitiva, već samo ispred njega: Došo sam rad tebe (Nš). – Otišli su u Našice radi prodaje zemlje (Kč).

SINTAKSA DIJELOVA GOVORA

Imenice

Imenice doba i veče najčešće su sr. roda, a imenice porez, rat, zrak, zadah uvijek su m. r. – Imenice zvijer, snijet, biljega, potpora uvijek su ž. r. – Imenice novac govori se najčešće u pluralnom obliku (novci), ali se u današnje vrijeme može čuti i u obliku novac.

Pridjevi

Kada je pridjev u vokativu združen s kakvom imenicom, ima određeni oblik (dobri čoveče, stari prijatelju). – Neodređeni pridjevi i posvojni pridjevi na -ov (-ev), -in sklanjaju se kao određeni pridjevi: Tako velikog čoveka još nisam vidijo (Šn). – Oduzi to sestri sinu (Vj). – On je metnijo na glavu ujakovog šešira (Pg).

Zamjenice

Povratna zamjenica sebe, sebi pomalo se u govoru našičkog kraja počinje zamjenjivati ličnim zamjenicama mene, meni, tebe, tebi. Oblici sebe, sebi upotrebljavaju se najčešće u odnosu na 3. l. sing. i pl., a rjeđe u odnosu na ostala lica. Primjeri: Ja sam sebi kupijo kuću (Sn). – Ja sam meni nabavijo konje (Gz). – Ja sam našo djevojku meni, a ti sebi (DM). – Ja sam sebi kupijo šešira (Pg). – Ja sam meni naručijo cipele (Cm). – Ti si sebi našo djevojku (Rb). – Ti si tebi osiguro drva (Kš). – Mi smo nama nabavili svinje (Kš). – Mi ćemo tražit drva nama, a vi vama (Sp). – Oni su sebe osigurali (Šn). – Radnici su sebi izgradili kuće (Fč).

Povratno-posvojna zamjenica svoj, kojom se u književnom jeziku izriče pripadanje subjektu, počela se u govoru našičkog kraja zamjenjivati posvojnim zamjenicama. U nekim selima se ta zamjenica upotrebljava samo za jedninu, a u množini se upotrebljavaju posvojne zamjenice. U najvećem broju naselja povratno-posvojna zamjenica upotrebljava se samo za 3. l. sing. i pl., a ima naselja gdje se upotrebljava samo za 3. l. sing. Primjeri: Ja sam našo moju sestru (Pd). – Ja sam izgubijo moj šešir (Gz). – Ja sam zaboravijo svojeg noža (Fč). – Ti si našo tvojeg brata (Kš). – Ti si izgubijo tvoju sestru (Bš). – Ti si našo svoj nož (Vj). – On je zaboravijo svojeg oca (DM). – Ona je izgubila svoju cipelu (Šn). – Sestra je našla svoj nož (Nš). – Mi smo uredili našu kuću (Rb). – Mi smo poorali naše njive (Cm). – Mi znamo naše poslove (Mt). – Vi ste poudavali vaše čeri (Rb). – Vi ste izgubili vaše čebe (Gz). – Oni su poženi njirove sinove (Sn). – Oni znaju svoje brige (Kč). – Oni su svršili njirove poslove (Nš).

Odnosna zamjenica čiji proteže se na imenice sva tri roda, a ne samo na muško čeljade u jednini: To je čovjek čiji sin je bolestan (Nš). – Došla je žena čija čija se udala (Zlj). – To je dete čiji roditelji su umrli (Bš). – Stigli su ljudi čija djeca su zdrava (Sn). – To su žene čiji ljudi su u ratu (Kč). – Tu su djeca čiji roditelji su pomrli (Cm). U Donjoj Motičini zabilježio sam i ovakve oblike: majka od koje ćerka je bolesna, ljudi od koji djeca idu u gimnaziju.

Kada neodređene zamjenice nitko, ništa, nikoji i sl. stoje s prijedlogom, ne umeće se prijedlog u sredinu riječi, već stoji ispred zamjenice: On nije za ništa (Zlj). – To nije za nikoga (Sn). – To se ne vidi po ničem (DM). – Ona nije za nikoji poso (Vj). – Ne dam ti kuću za nikake

novce (Zd). U Orahovici i u srpskim naseljima češće se umeće prijedlog u sredinu riječi (on nije ni za što; – ne boj se ni od koga; – ko se god javi, stradaće; – kome se god to dogodi, zlo će proć).

Prilozi

Prilozi *kamo*, *ovdje*, *ondje* upotrebljavaju se vrlo rijetko u govoru našičkog kraja. Mjesto njih obično se upotrebljavaju prilozi *kuda*, *tu*, *tamo*. Primjeri Kuda ideš? – Tu su svi momci. – Tamo smo i mi bili.

Mjesto priloga *onda* i *tada* u pripovijedanju se najčešće upotrebljava prilog *onda*. Tim prilogom se u pripovijedanju vrlo često počinju rečenice, a mnogo dolazi i unutar rečenica. Primjeri: Onda smo u ponedjeljak odma krenuli na kader u Osijek. Onda smo fasovali konje i ratni most. Onda smo u jedanajst sati u noći krenili sa ratnim mostom na Vinkovce i na Brčku (Nš). I onda je napravala u šumi kućicu i tu su ćeri morale svaki dan sjedit i svilu prest. Onda jedan kralj išo u lov i tu kućicu vidijo (Kč). – Talijani na nas i ja sam onda odma prvi dan bijo zasut od granata (Kš).

SINTAKSA PADEŽA

Predikat uz glagole nepotpuna značenja (imenski predikat) stoji samo u nominativu: Anica je postala učiteljica (Nš). – Njegova su braća postala gospoda (Zlj). – On se pravi Englez (Vj). – On bi ćeo bit šef (Gd).

Prijedlog *kod* ne upotrebljava se u značenju dopuštanja.

Prijedlog *s(a)* ne upotrebljava se s genitivom u značenju uzroka.

Prijedlozi *nasuprot* i *usprkos* najčešće stoje s genitivom (nasuprot škole, usprkos opomene). U književnom jeziku ti prijedlozi stoje s dativom.

Uz zanijekane prelazne glagole objekt najčešće stoji u akuzativu, a mnogo rjeđe u genitivu: On nije našo sestru (Sn). – Mara nikad nije vidila lisicu (Nš). – To dijete nema majku (Gd). – Ona nikad nije slušala tetku (DM). – Kata ne voli baku (Oh). Međutim, kako je kod imenica m. r. akuzativ gotovo uvijek jednak genitivu, to će i objekt uz zanijekane glagole imati akuzativno-genitivni oblik: Anica nije našla brata (Nš). – On nije kupijo šešira (Zd).

Prijedlogom *o* s lokativom vrlo se rijetko izriče vrijeme i mjesto (o jeseni, o klinu).

Instrumental najčešće stoji s prijedlogom kada se njime izriče oruđe ili sredstvo: Pero ore s plugom (Nš). – On se porezo s britvom (Mt). – Djeca pišu s olovkom (Kč). – Ona je to stekla s radom (Fč). Mnogo rjeđe se takav instrumental upotrebljava bez prijedloga.

Uz glagole ženiti, ženiti se, oženiti, oženiti se objekt u instrumentalu najčešće stoji s prijedlogom *s* (njega žene s djevojkom, on se ženi s djevojkom, njega su oženili s djevojkom, on se oženijo s djevojkom).

Prezent

U govoru našičkog kraja prezent se mnogo upotrebljava za izricanje prave i neprave sadašnjosti: Brat ore njivu (Sn). – Mi slušamo radijo (Nš). – U jesen se bere grožđe (Oh). – Ko nikoga ne sluša, slabo prolazi (Pg).

Historijski prezent najčešće se upotrebljava u prepričavanju nekih pripovijedaka ili tuđih doživljaja, ali ponekad se upotrebljava i u pripovijedanju vlastitih doživljaja (u življenju pripovijedanju): On uzme lisicu pa ju metni u kola pod asuru do riba (Vj). – Jede ona meso pa čuje da ide njeko (Vj). – Onda on drugi puta pođe u lov pa se vrati i sakrije (Kč). – Jedamput mi idemo u fabriku po kriv (Šn).

U govoru starijeg stanovništva našičkog kraja vrlo rijetko se može čuti prezent svršenih glagola za izricanje budućnosti. Kod mlađeg svijeta, a osobito u većim mjestima, može se već češće čuti futurski prezent u glavnim rečenicama za izricanje radnje koja će se uskoro dogoditi (sutra idemo u Osijek, u petak putujemo u Zagreb).

Aorist

Aorist se u govoru našičkog kraja upotrebljava vrlo rijetko, i to najčešće u živom pripovijedanju za trenutačne događaje u prošlosti: Mačak mu skoči u oči i pograbi ga. On skoči do peškira da se obriše, a pijeto mu skoči na glavu. On istrče napolje iz kuće, a pas ga zgrabi, a gusak raširi krila i skoči mu na glavu (Zlj).

Perfekt

Perfekt se vrlo mnogo upotrebljava u našičkom govoru za izricanje svih prošlih radnja: Tako sam se ja vratijo kući iz rata živ i zdrav (Nš). – Išo ribar kroz selo (Vj). – Već rano ujutro sam se digo i čuo neku pucjavinu (DM). – Tako je bila jedna žena pa imala tri ćeri (Kč). – Tamo smo se lečili osam dana (Kš). – Onda smo južinali i otišli kuć (Šn). – Došli su u jednu šumu i vidili jednu kuću (Zlj). – Kad je naš grof Pejačević sedme godine umro, onda se Podgorač u crno zavijo (Pg).

Mnogo rjeđe se perfekt upotrebljava za izricanje budućnosti, zapovijedi ili zabrane.

Futur

Futur se najčešće upotrebljava za izricanje budućnosti: Sutra ćemo ić u Osijek (Nš). – Noćas će padat kiša (DM). – U četvrtak ćemo počat orat (Šn). – Ta kuća će bit gotova za godinu dana (Zlj).

Ponekad se futuro izriču događaji u prošlosti koji su imali biti ili su se spremali da budu: Kad su se najeli, sad će da idu spavat. Će će ko? Pas će pred vratima, pijeto će na peškiru, mačak će na ognjištu, magarac će ić u štalu (Zlj).

Imperativ

Imperativom se najčešće izriče zapovijed (zabrana) i molba: Donesi mi šešira (Kč). – Nemojte se svadati (Zlj). – Kupi mi u Zagrebu onu knjigu (Oh). – Pozdravite moje prijatelje (Pg).

U pripovijedanju imperativ služi ponekad i za izricanje prošlih radnji: On bježi u štalu da se tamo sakrije (Zlj). – I tu su pili, i jeli, i pjevali, i plesali i onda ajde u kola (Sn).

RJEČNIK

U rječnik ću unijeti u prvom redu one riječi koje se po obliku ili akcentu razlikuju od književnih riječi, zatim one riječi koje su karakteristične za govor toga kraja s obzirom na govor susjednih predjela i govor onih predjela iz kojih je bilo najviše migracija u taj kraj. U starinskom govoru našičkog kraja ima malo sinonima i homonima. Tako se mjesto led i grad govori samo led, a mjesto ogledalo i zrcalo govori se samo ogledalo. Od sinonima borba, bitka, boj u našičkom kraju se upotrebljava samo borba, a od sinonima vašar i sajam upotrebljava se samo vašar. Mjesto sat i ura govori se samo sat, a mjesto ocat i sirće samo sirće. Od sinonima momak i momče, djevojka i djevojče upotrebljavaju se samo oblici momak i djevojka. Mjesto brod i lađa, gomila i hrpa upotrebljavaju se samo oblici lađa i rpa. U većini sela vrlo se rijetko upotrebljavaju sinonimi od lijep i velik: sjajan, divan, krasan, golem i ogroman. Mjesto hladan, studen, ziman, kasan i pozan govore se samo oblici ladan i kasan. Mjesto zakačiti i zakvačiti upotrebljava se samo oblik zakvačiti. Od sinonima vikati i galamiti, biti i tući, sanjati i snivati, ćutjeti i mućati najčešće se upotrebljavaju oblici vikat, tuć, sanjat, ćutet. Pored dić se, ugušit, udavit, prisilit ne upotrebljavaju se oblici ustati, dignuti se, udušiti, nagnati i prinuditi. Pored težit, trćat, jašit, srušit, okrenit, dogovarat se ne upotrebljavaju se oblici čeznuti, juriti, jezđiti, oboriti, obaliti, obrnuti i vijećati. Ako se nađu dvije riječi s istim ili sličnim značenjem, onda jedna od tih riječi često dobije posebno značenje. Tako se u Zdencima manji most zove ćuprija, a veći most se zove most. Pridjev plav označava plavu boju uopće, dok pridjev modar označava samo modru boju na ljudskom tijelu (od udara ili sl.).

U starinskom govoru našičkog kraja ima i malo homonima (paronima). Tako se imenica vid upotrebljava samo u značenju das Sehen, a ne upotrebljava se u značenju das Aussehen i das Tageslicht. Imenica veselje upotrebljava se samo u značenju radost, a ne i u značenju svadba. Imenica kosa upotrebljava se samo u značenju die Sense, dok se u značenju das Haar upotrebljavaju riječi kika i vlasi. Oblik pas upotrebljava se samo u značenju päs (der Hund), dok se za pojam päs (der Gürtel) upotrebljavaju riječi pojas i kajiš. Imenica voz dolazi samo u značenju die Fuhre, dok se u značenju der Zug upotrebljavaju riječi vlak ili cug.

Oblik grad upotrebljava se samo u značenju grâd (die Stadt), a za značenje gräd (der Hagel) upotrebljava samo oblik ked. Ponekad se nekoj riječi koja označava dva ili više pojmova promijeni oblik za oznaku drugog pojma. Tako su od riječi igrati u značenju igrati se i plesati nastala dva oblika: sigrat se u značenju igrati se i igrat u značenju plesati. Mjesto pasti u značenju fallen i weiden upotrebljava se oblik spast u značenju fallen, a oblik past(i) upotrebljava se samo u značenju weiden.

Od stranih riječi u govoru našičkog kraja najviše ima njemačkih riječi, a nešto manje turskih i mađarskih. Tuđe riječi uglavnom su zadržale ono značenje koje imaju u jeziku iz koga su primljene.

U rječnik nisu unesene riječi iz oblasti nauke i umjetnosti (stručne riječi), jer se te riječi mogu čuti uglavnom kod obrazovanih ljudi, a u seljaka se čuju vrlo rijetko. Iz oblasti nauke i umjetnosti zabilježio sam samo neke riječi koje se mogu čuti u svakidašnjem životu. Uz riječi koje se upotrebljavaju samo u nekim naseljima označena su u zagradi mjesta ili područja gdje se upotrebljavaju (HN = hrvatska naselja, SN = srpska naselja, PSA = područje starije akcentuacije, PNA = područje novije akcentuacije). U rječniku je svaka riječ označena akcentom. Ako se neka riječ govori u jednom području s jednim akcentom, a u drugom području s drugim akcentom, onda je na prvom mjestu stavljena riječ sa novijim akcentom, a na drugo mjesto (u zagradu) ta ista riječ sa starijim akcentom. U rječniku nisu zabilježeni akcenti koji se upotrebljavaju samo u jednom ili dva sela ili kojim govore samo poneki stanovnici nekih naselja (kratkosilazni akcenti u riječima tipa sělo, òstane, visoki uzlazni akcenti), jer bi u tom slučaju akcentuacija postala previše komplicirana. Uz svaku riječ zabilježio sam i odgovarajuću riječ u Vukovu ili Broz-Ivekovićevu rječniku (oblik i akcent). Za one riječi kojih nema u spomenutim rječnicima zabilježio sam akcent za domaće riječi prema Pravopisnom rječniku (MH-MS, 1960) ili prema Srpsko-hrvatsko-ruskom rječniku I. I. Tolstoja (Moskva, 1957), a za strane riječi prema rječniku stranih riječi B. Klaića (Zagreb, 1956). Uz riječi stranog porijekla označio sam u zagradi od kojih stranih riječi su postale. Te strane riječi bilježio sam originalnom transkripcijom, jedino sam za neke grčke glasove uveo posebne znakove (ph za φ, ch za χ, ē za η, ō za ω). U rječnik nisam unio sve riječi koje se danas upotrebljavaju u govoru našičkog kraja, već u prvom redu one riječi koje se po obliku ili akcentu razlikuju od književnih riječi; od imenskih i glagolskih složenica unio sam samo one koje se najčešće mogu čuti kod starijeg svijeta. U današnje vrijeme u starinski govor našičkog kraja naglo prodiru književne i stručne riječi pod utjecajem škola, knjiga, novina i školovanih ljudi. Nove riječi i nove oblike u najvećoj mjeri prihvaća mlađe stanovništvo, dok stariji svijet prihvaća te inovacije u mnogo manjoj mjeri. Zato se danas ne može govoriti o jedinstvenom govoru našičkog kraja, već o govoru starijeg i govoru mlađeg stanovništva. Ja sam u svojoj radnji u prvom redu obradio govor starijeg stanovništva toga kraja, a o govoru mlađeg stanovništva dao sam samo kratke napomene.

A

äblan, m. jāblān (Pg)
Ādam, m. Ādam (PSA)
àstekat, postaviti stol (njem. aufdecken)
āsto, m. āuto (Fč)
ājnfort, m. ūlaz (njem. Einfahrt)
ambrēl, m. kišobrān (njem. dij. Amrell)
 (Pg)
ambrélo, n. kišobrān (njem. dij. Amrell)
 (Sn)
āmpēr, m. kàbao (njem. dij. Amper)
 (Nš, Oh, DM)
āncug, m. odijèlo (njem. Anzug) (Nš, Oh)
āndel, m. āndeo (grč. ángelos = poslanik, glasnik)
apatéka, f. apotéka (njem. Apotheke)
 (Nš, Oh)
āpoštol, m. āpostol (Zlj, DM)
ārman, m. gúmno (tur. harman)
āršlam, m. trēšnja (hrušt) (tur. asilama = cijepljenje, kalemljenje) (DM)

aršlāma, f. trēšnja (tur. asilama = cijepljenje, kalemljenje) (Oh, Zlj)
āstal, m. stól (mađ. asztal) (Nš, Oh, Pg)
āšikovat, udvārati se (tur. asyk = ljubavnik, dragi) (Oh, Zlj, Vj, DM)
atalèrija, f. artilèrija (fr. artillerie) (Kš)
āufenger, m. vješalica (njem. Aufhänger) (Nš, Oh, Rb, Zlj)
āufinger, m. vješalica (njem. Aufhänger) (Mt, Fč)
āvan, m. stūpa, mùžār (tur. havan) (Oh, DM, Zlj)
avijōn (avijōn), m. aviōn (lat. avis = ptica)
āvlija, f. dvòrište (tur. avlu) (Zlj, DM, Č, Sm, Vj, Pb, K)
āvuto, m. āuto (grč. autós = sam) (Kč)
avutóbus, m. autóbus (grč. autós = sam, lat. omnibus = za sve, svima) (Kč)

B

bàdecimer, m. kupaónica (njem. Badezimmer) (Nš)
bàdekostim, m. kostim za kupanje (njem. Badekostim) (Nš, Oh)
čágac, m. kúkac (Nš, Vj, Sn, Zlj, DM)
bāglić, m. bāgljīć (HN)
bāgoš, m. bāguš, ostatak od izgorjelog duhana (mađ. bagó) (Oh)
bajáge, bajáge, tòbože (tur. bajagi)
bajnéta, f. bajunéta, bajònēt
bakláva, f. bakláva (tur. baklava)
Bānāt (Banāt), m. Bānāt
báran, m. òvan (mađ. bárány = janje) (Pg, Nš, Zlj, DM)
bārjak (bārjak), m. bārjak, zāstava (tur. bayrak)
bāvlan, m. bālvān (Č)
bāz, m. bázga (Bš, Šn)
báza, f. bázga (Nš, DM, Zlj, Šn, Bš)

bèrcuz, m. bìrcūz, gòstionica (njem. Wirtshaus) (Šn)
bèsecovat, zapòsjesti (njem. besetzen) (Zlj, DM)
bèšika, f. zipka (tur. besik) (Fč, Nš, Zlj, DM, Sp)
bika, m. bìk (Pg, Vj, Zlj, DM, Bš)
bírōv, m. dobòšār (mađ. biró)
bìrtija, f. bìrtija, gòstionica (njem. Wirtshaus)
blízo, blízu
blúza, f. blúza, ženski gornji haljinac (fr. blouse, njem. Bluse)
Bògdan, m. Bògdān (SN)
bogomóljac, m. bogòmoljac
bòkara (bùkara), f. bùkara, vřč (Vj)
bòkter, m. bòkter, strážār (njem. Wächter)

bòlovanje, n. bolòvānje (HN)
bòme (bòme), bògme
bórba, f. bòrba
bradàvica (bradavica), f. bràdavica
brèška, f. brèškva
bòšča, f. hòšča, velika kvadratna mara-
 ma što je nose na glavi udate žene
 (tur. bohça) (Oh, DM)
břblav, břbljav (Vj)
brez, bez
bréza, f. brèza (HN)
břnača, f. dřljača (Rb, Cm, Kš, DM, Nš)
břv, m. mōst (Nš, DM)
bùbrek, m. bùbreg (SJ)

bùdžak, m. bùdžāk, ùgao (tur. bucak)
bùdža, f. bùdža, tòljaga (tur. bügül)
 (Oh, DM, Zlj, Nš)
Bùgar, m. Bùgarin
bùklija, f. bùklija, plòska (novogrč. bo-
 kalion) (Oh, DM, Zlj, Nš)
bùmbača, f. bùmbača, pribàdača (mađ.
 gomb = dugme) (Oh, DM, Zlj, Mt,
 Nš)
bùrgija (burgija), f. bùrgija, bušilica
 (tur. burgu)
bùva, f. bùha
buzdòvan, m. buzdòvan, tòpuz (tur.
 bozdogan)

C

cáger, m. càjger, kàzāljkā (njem. Zei-
 ger)
càjt, m. vrijème (njem. Zeit) (Oh, DM,
 Zlj)
cèker, m. cèker, kòtarica (njem. dij.
 Zecker)
cekulār, m. cirkulār (lat. circulus =
 krug, obruč) (DM)
Cìgan, m. Cìganin
cilinder, m. cilindar, stakleni valjak za
 lampu (njem. Zylinder)
cìrkl, m. cìrkl, šèstār (njem. Zirkel)
cìrkli, m. cìrkl, šèstār (njem. Zirkel)
 (Zlj)
cìvil, m. cìvil (lat. civis = građanin)
 (Nš)
cjèdulja, f. cèdulja (tal. cedola) (Gz)
cmìlje, n. smìlje (Bš, Šn)
cmòkva, f. smòkva (Bš, Šn, Pg)
cmòla, f. smòla (HN)

còkule, f. pl. drvene cipele, proste ci-
 pele
còp, m. pletènica (njem. Zopf) (Nš,
 Mt, Zlj, DM, Pg)
crèšnja, f. trèšnja (HN)
cřkva (cřkva), f. cřkva
cřkveni, cřkvèni
cřljen, cřven (DM)
cřni (cřni), cřnī
cřnkast, cřnjkast (Zlj, DM, Nš, Pg)
cùg, m. vlāk (njem. Zug)
cùker, m. šèčer (njem. Zucker) (Nš)
cukòrlīn, m. sahàrin (mađ. czukor =
 šečer)
cùpara, f. hàljina (Kč, DM)
cùra, f. djèvōjka
cùret, cùriti (Bš, Šn)
cùrik, nàtrag (za konje) (njem. zurück)
cùikeri, m. pl. nàočāle (njem. Zwicker)
 (Nš, Mt, Zlj, DM)

Č

čākšire, f. pl. hlače za jahanje (tur.
 çakşir) (Oh, Nš)
čām, m. čām, jela, bor, smreka (tur.
 çam)

čèkić (čèkić), m. čèkić
čèla (čèla), f. pčèla
četřti, četvřtī (Šn)
čètvero, četvoro

četróri, četvōri (HN)
čizma, f. čizma (HN)
čòban (čobän), m. čòbanin
čòjek, m. čòvjek (Mt, Zlj, Sp)
čòrapa, f. vunena papuča (tur. çorap =
 çarapa) (Vj, Pg, K)
čórba, f. čórba, júha (tur. çorba)

čórda, f. čòrda, čöpor (mađ. csorda)
čòrdaš, m. čòrdāš, govèdār (mađ. csor-
 dás)
čüşpajz, m. vārivo (njem. Zuspeise)
 (Nš, Mt, DM)
čüpe, f. pl. kòsa (Vj, Nš, Zlj, DM)

Č

čäca, m. òtac (Č)
čèbe (čèpe), n. čèbe, gūnj (tur. kebe)
čème, n. tjème (SN)
čérka, f. kécérka
čí, f. kái
čörav, slijep na jedno oko (tur. kör)

čòšak, m. čòšak, ügao (tur. köse)
čúko, m. pās (tur. köpek)
čúprija (čuprija), f. čúprija, môst (tur.
 köprü)
čúskija, f. čúskija, željezni štap (tur.
 küskü) (Oh, DM, Zlj, Nš)

D

dā, dā (DM, Zlj)
dádo, m. òtac (DM)
dáktat, dàhtati (Fč, Cm, Pg)
dānas (danās), dānas
dānguba, f. dànguba
dèbel (debèl, debèl), dèbeo
dèka, f. dèka, pokrìvāč (njem. Decke)
déljit, dijèliti (Bš)
devòjka (dèvojka), f. djèvòjka (PSA)
dì, gdjè (HN)
dijat, (dìsat), dihati
dìlje, dālje (Oh, DM)
dīm (dīm), m. dim
dìrektor (dirèktor), m. dìrektor (lat.
 director)
divánit, divániti, govòriti (tur. divan)
djèdak, m. klin na koji se prikači kol-
 ska lojtra (Č, Zlj, Cm)
dléce, n. dlijètao (DM)
dòlazak (dolāzak), m. dòlazak
dòlnji (dòlnji), dònji
dòboš, m. dòboš, búbanj (mađ. dobos
 = bubnjar)

dôc (dòjti), dóci
donášat, donòsiti (HN)
dòtrejit, dogòditi se (njem. treffen)
 (DM)
dràksler, m. drèksler, tòkār (njem.
 Drechsler) (Oh)
dřktat, dřhtati (Sn, Fč, Cm, Pg)
dròt, m. dròt, žìca (njem. Draht)
drùker, m. drùker, vrsta dugmeta
 (njem. Drücker)
drùm (drùm), m. drùm, cèsta (grč.
 dromos)
držàlica, f. držàlica
dùda, f. dùd (Bš, Šn, Fč, DM, Pg)
dùgačak, düg
dùgonja, m. dùgonja (Mt, Zlj, Nš)
dùnstflāša, f. boca za ukuhano voće
 (njem. Dunstflasche) (Oh, Nš)
Düovi, m. pl. Dühovi
düvān (dುವān), m. dùhān
düvar, m. düvār, zìd (tur. duvar)
dvòje, dvòje (HN)
dvóji, dvòji (HN)

DŽ

džèp, m. džèp, špâg (tur. cep)

džìgerica (džigèrica), f. džigerica, jètra (tur. ciger)

Đ

đâk, (đâk), m. đâk, ũčenik

đè, gdjè (Nš, Mt, Zlj, Vj, Fč, Oh)

đèd, m. djèd (SN)

đèndâr, m. đèrdan, ògrlica (tur. gerdanlik) (Vj, Mt, Nš, Kč)

đerma, f. đéram

đèvōjka, f. djèvōjka (SN)

đòn (đòn), m. đòn, pòtplat (tur. gön)

đurđica, f. đurđica (DM, Zlj)

đurđica, f. đurđica

đuveglija (đuvegija), m. đuvègija, mla-dòženja (tur. güvegi)

E

èdek, m. jèdek (Šn, Sp)

èklat, hèklati, kukičati (njem. häkeln)

èkser, m. èkser, čàvao (tur. ekser)

Ènglèz (Ènglèz), m. Ènglèz

èroplan, m. äeroplân (grč.-lat. aeroplanus)

èscajg, m. èscajg, pribor za jelo (njem. Esszeug)

èsenc, m. èsenc, octena kiselina (njem. Essenz)

F

fàbrica (fabrika), f. fàbrica, tvórnica (njem. Fabrik)

fàjercag, m. fàjercajg, upàljāč (njem. Feuerzeug) (Oh, Zlj, Sn)

fàjercajg, m. fàjercajg, upàljāč (njem. Feuerzeug)

fála, f. hvála

fálit (fáljit), hválit

faljīčan, fališan (Bš)

fârba, f. fârba, bōja (njem. Farbe)

fârcajg, m. fàjercajg, upàljāč (njem. Feuerzeug) (Vj, Mt, DM, Č)

fât, m. hvât

fèdermeser, m. pèriš (njem. Federmesser) (Nš, Zlj)

fèdersic, m. sjedalo s oprugama (njem. Federsitz) (Nš, Zlj, DM, Oh)

féla, f. vřsta (mađ. féleség)

fèntom, m. tòbože (Oh, DM, Zlj, Mt, Nš)

fèrtāl (fèrtalj), m. fřtāl, četvřt (njem. Viertel)

fèrtik, gòtovo (njem. fertig) (Oh, Zlj)

fèst, fèst, èvřsto (njem. fest)

fīcūkat, fúćkati (Vj, Zlj, DM)

fīga, f. šīpak (pokazati kome figu)

fil(a), m. f. punjenje (njem. Füllung)

fīldžan, m. fildžan, šalica za crnu kavu bez ručice (tur. filcan) (Oh)

fīranga, f. firāngla, zástor (njem. Vorhang)

fīrnajz, m. fīrnis (njem. Firnis)

fīšek, m. fišek, patróna (tur. fisek)

fīlājšmašina, f. sàtara (njem. Fleischmaschine) (Nš, DM, Fč)

flāša, f. flāša, hōca (njem. Flasche)
fòrangla, f. firāngla, zástor (njem. Vorhang) (Fč)
fòrcimer, m. prèdsōblje (njem. Vorzimmer) (Nš, Oh)
frājla, f. frājla, gòspodica (njem. Fräulein)
Fràncūz (Francūz), m. Fràncūz
frènter, m. skitnica (njem. Fremde = stranac, tuđinac) (Oh, DM, Nš, Zlj)
frīžak, svjèž (njem. frisch)

fřtalj m. fřtālĳ, čètvřt (njem. Viertel) (Nš, Mt)
frūštuk, m. dōručak (njem. Frühstück) (Nš, Vj, DM, Oh)
fundàment, m. tēmelĳ (njem. Fundament)
fürt(om), neprèstano (njem. fort)
fūsekla, f. fūsekla, kratka čarapa (njem. Füssäckel)
fàlinga, f. fàlinga, mána (sr. vis. njem. Falung)
fitrìjōl, m. petrōlej (Vj)

G

gāj (gāj), m. gāj
gajdāš (gajdāš), m. gājđāš
gànak (gànjak), m. gànak, hòdnĳk, (njem. Gang)
garēl, m. òvratnĳk (mađ. gallér) (Šn, Bš, Sp)
gàril, m. òvratnĳk (mađ. gallér)
gérma (kérma), f. gérma, kvásac (njem. dij. Germ)
gevĳkt, m. gevĳht, ùteg (njem. Gewicht) (Mt, Zlj, DM, Nš)
gĳrtl(a), m. f. gĳrtl, pōjas (njem. Gürtel)
gĳter, m. gĳter, rēšetka (njem. Gitter)
glòtmantl, m. ogrtač od klota (njem. Glotmantel) (Nš, Fč, Oh)

glĳjēce, n. dlijēto (Vj)
glĳĳta, f. glĳĳta (Sn)
glūv, glūh
gnĳjzdo, n. gnĳjēzdo (Pg)
gòrit (gòret), gòrjeti
gòrnĳi (gòrnĳi), gòrnĳĳ
gospòdin (gospodĳn), m. gospòdin
govèdār (govedār), m. govèdār
grā, m. grāh
grāvōrica, f. grāhōrica (Vj)
grĳfl, m. pĳsālĳka (njem. Griffel) (Nš)
grĳfli, m. pĳsālĳka (njem. Griffel) (Mt, Zlj)
gĳmĳt (gĳmet), gĳmjĳti
grünt, m. grünt, pòtkućnica (njem. Grund)
gúvno, m. gúmno (HN)

H

hàsna, f. hàsna, kòrist (tur. hasna)
hàustōr, m. kućna vrata (njem. Haustor) (Nš, Fč, Oh)
hèklat, hèklati, kukičati (njem. häkeln) (Oh)
hèknadla, f. igla s kukicom (njem. Häkelnadel) (Oh)
hòblbank, m. stolarska tezgā (njem. Hobelbank) (Nš, Mt, Sn)

hòblĳbank, m. stolarska tezgā (njem. Hobelbank) (Zlj, DM)
hòblĳć, m. blānja (njem. Hobel) (Nš, Zlj, Mt, DM, Sn)
hòblĳica, f. blānja (njem. Hobel) (Oh, Fč)
hòblĳpank, m. stolarska tezgā (njem. Hobelbank) (Zlj)
hòlčkĳsna, f. sanduk za drva (njem. Holzkisne) (Zlj)

I

íc (ít), *íci*
iljada (iljāda), f. hiljada
interok, m. donja suknja (njem. Unterrock) (Vj)
intov, m. hintōv, vrsta gradske kočije (mađ. hintó)
inžilīr, m. inžènjēr (fr. ingénieur) (Oh, Mt, Zlj, DM, Nš)
ispeć, *ispèći*
istać, *istàći*

izāc (izāć), *izáći*
izgánjat, *izgòniti*
izmac, *izmàći*
izmed, *između* (DM, Bš, Nš, Pg)
iznāc (iznājt), *iznáci*
iznūtra (iznūtra), *iznútra*
izrec, *izrèći*
izvázat, *izvòziti* (HN)
izvest, *izvèsti*
izvūc (izvūć), *izvúći*

J

jâ (jā), *jâ*
jāblan, m. jāblān (HN)
jād, m. jād (Mt, Zlj, DM, Nš)
(j)āmpēr, m. āmpēr, kàbao (njem. Ampere)
jāšit, *jāhati*
jèčam (ječām, ječām), m. jèčam
jèdan (jedān, jedān), *jèdan*

jèdnostavan, *jèdnòstāvan* (HN)
jel, *jer* (DM, Zlj, Nš)
jèlen (jèlen), m. jèlen
jerbo, *jer* (Oh, Mt, DM, Nš)
jesenas (jesenās), *jesenas*
jèzik (jèzik), m. jèzik
jóšić, m. jóha (Pg)
jūžina, f. ūžina (Šn)

K

kabànica (kabanīca), f. kabànica
káblo, m. bunarski kabao (Bš, Fč)
káblov, m. kàbao (Fč)
kàbō, m. kàbao
kàbōv, m. kàbao (Kč, Cm, DM)
kàdgod, *kàdgod* (Mt, Zlj, DM, Nš)
kafēmlīn, m. mlīn za kavu (Nš)
kàjas, m. kàjās (tur. kayasa) (HN)
kàjiš, m. kàiš, rēmēn (tur. kayış)
kàjmak, m. kàjmak, vřhnje (tur. kaymak)
kājš, m. kàiš, rēmēn (tur. kayış) (Nš)
kakòder, *kàko* (Vj)
kàlup (kālup), *kàlup* (tur. kalib)
kàndžija (kandžija), f. kàndžija, *bīč* (tur. kamçı)

kánjo, m. jāstrēb (mađ. kánya) (K)
kapètān (kapetān), m. kapètān (lat. caput = glava, glavari)
kàpija, f. kàpija, vrāta (tur. kapi)
karàramfilj, m. karānfil (Rb, Nš, Zlj, DM)
kāpral, m. kàplār (tal. caporale) (Kš)
kàruce, f. pl. kàruca, kòčija (tal. carrozza)
kàsa, f. kàsa, blàgājna (tal. cassa, njem. Kassa)
kastróla, f. kastróla, šèrpenja (fr. casserole, njem. Kasserolle)
kāšika (kašika), f. kàšika, žlica (tur. kaşık)
kàveni, *kavēnī* (HN)

lèbro, m. hrūšt (njem. Maikäfer)
kèfa, f. kèfa, čèika (mađ. kefe)
kèr, m. pàs
kérma, f. gérma, kvásac (njem. Germ)
kífla, f. kífla, ròšćić (njem. Kipfel)
kíjat, kíhati
kíjer, m. kiljēr, sòbica (za oženjene članove porodice) (tur. kiler) (HN)
kiljer, m. kiljēr, sòbica (tur. kiler) (SN)
kinderbet, m. kinderbet, dječji krevetac (njem. Kinderbett) (Nš, Oh)
kísel, kíseo
kíseljit, kíseliti (Šn, Bš)
kíštra, f. kíštra, sànduk (njem. Kiste)
klájda, f. hàljina (njem. Kleid) (Nš, Zlj, Sn, DM)
klânfá, f. klâmfa, skòba (njem. Klampfe)
klèknit, klèknuti
klíjet, f. klíjet, soba (za oženjene članove porodice) (Vj)
klín (klīn), m. klīn
klômpa (klömpa), f. klómpa, drvena cipela
klòzet, m. klòzet, záhod (engl. closet)
klúp, f. klúpa (Pg)
kljúč (kljūč), m. kljūč
knédla, f. knédl, okrúglica (njem. Knödel)
kò, tkò
kòlki, kolikī (Kš, Pg)
kòm (kōm), m. kōm
kombinê, m. pòdsuknja (fr. combiné) (Oh, Nš)
komèsija, f. komisija (lat. commissio) (Nš)
kòmpīr, m. krùmpīr (Bš, Mt, DM)
kòmšija (komšija), m. kòmšija, sūsjed tur. komšu)
kokùruz, m. kukùruz (Kč, Kš)
kòleba, f. kòliba (Pg)
kòlki, kolikī (Pg, Kš)
kònak, m. kònak, prènoćíšte (tur. konak)
kòplje, n. kòplje (Hn)

kòpriva (kopriva), f. kòpriva
kòrbāč (korbāč), m. kòrbāč, bič (mađ. korbács)
kòrnjača, f. kòrnjača (HN)
kòrpa, f. kòrpa, kòšarica (njem. Korb)
kòršov, m. kòršōv, kíčāg (zemljani vrč) (mađ. korsó)
kòtāl (kotāl), m. kòtao (Zd, Bš)
kòtal, m. kòtao (Kš)
kòtō, m. kòtao
kòtōv, m. kòtao (Cm, Kč, DM)
kòvāč (kovāč), m. kòvāč
krágl, m. krágn, òvratnik (njem. Krágen) (Šn)
krágn, m. krágn, òvratnik (njem. Krágen)
krágni, m. krágn, òvratnik (njem. Krágen) (Vj, Zlj, Kč)
krāmp, m. krāmp, trnòkop (njem. Kramp)
kravàta, f. kravàta, povež oko vrata (njem. Krawate)
kìrbāč, m. kìrbāč, bič (mađ. korbács) (Vj, Nš, Zlj, DM)
krèdènc, m. krèdenc, ormar za stolno posuđe (tal. credenza)
kréma, f. kréma, mast za mazanje (fr. creme)
krénit, krénuti
krigla, f. krigla, pivska čaša (njem. Krügel)
kìpara, f. pokrovac od krpa (Dm, Mt, Nš, Zlj)
kìpelj (krpèlj), m. kìpelj
kìšćán, m. kìšćánin
krù, m. krùh (SJ, Fč, Zlj, Kš)
krùmpijēr, m. krùmpīr (Zlj)
krùmpjēr (kùmpjēr), m. krùmpīr (Nš)
krùv, m. krùh, hljèb
kìvni, kìvni (Mt, Zlj, Nš, DM)
kìvnik, m. kìvnik (Mt, Zlj, Nš, DM)
kùcen, m. tekùnica (DM)
kùfer (kòfer), m. kùfer, kòvčeg (njem. Koffer)
kúgliláger, m. kúgelláger, kuglični ležaj (njem. Kugellager) (Zlj)

kúgláger, m. kúgelláger, kuglični le-
žaj (njem. Kugellager) (Oh, Nš)
kújna, f. kúhinja
kukuruzína, f. kukuruzòvina (Pg, Mt,
Zlj, DM, Bš, Sn)
kukurùžnjak, m. kukuruzòvina (Sp)
kùlko, kòliko (Fč)
kumpànija, f. čèta (njem. Kompanie)
kùmpēr (kòmpēr), m. krùmpīr (Fč)
kùmpijēr, m. krùmpīr (SN)

kùmpīr, m. krùmpīr (Šn, Sn, Mt, Pg)
kùpus (kūpus), m. kùpus
kùruz, m. kukùruz (Oh, Fč, Mt, Sp, Č,
Nš, Gz, Cm, Cv, NJ)
kuruzòvina, f. kukuruzòvina (Cm, Č,
Nš, Gz, Sp, Cv, NJ)
kùsur, m. kùsūr, izvraták (tur. kusur)
kùtnjak (kūtnjak), m. kùtnjāk
kùvara, f. vrsta bundeve (Fč)
kùvat, kùhati

L

ládán, hládan
lāgan, lāk
lāmpa, f. lāmpa, svjètiljka (njem.
Lampe)
lāmpāš, m. fènjer (Vj)
lāne (lāne), lāne, lāni
lārma, f. lārma, bŭka (mađ. larma)
lās, f. vlās (Fč)
lāták, m. lākat (Bš)
lāvōr, m. lāvōr, umìvaoník (nj. Labor)
lāvūr, m. lāvōr, umìvaoník (nj. Labor)
(Nš, Vj, Zlj)
lāž-lāži, f. lāž-lāži (HN)
lècet, lètjeti (SN)
lénija, f. prāvác, poljski put (lat. linea)
lénijēr, m. sprava za sađenje kukuruza
Zlj)
lètít (lètét), lètjeti

lètrika, f. elèktrika (Č)
levūda, f. livada (Pg)
liciter, m. licitar, mèdičar (njem. Lebzelter)
lòkna, f. lòkna, ùvojak (njem. Locke)
lòpata štìjarica, f. ášov, kòpača (Č)
lòpata grābarica, f. lòpata (Č)
lótire, f. pl. ljèstve (njem. Leiter)
lùckast, lùckast (Pg, Fč, Zlj, Sn, Gz,
Cm, Kč, Sp)
lùft, m. lùft, zrāk (njem. Luft) (Nš,
Mt, Zlj, DM)
lùkav, lùkav (HN)
lùla (lùla), f. lùla
lùmpovat, lùmpovati, pijānčevati (njem.
lumpen)
lùžnica (lùžnica), f. lùžnica, pāriónica

LJ

ljèvča, f. lijevča (Rb, Vj, Gz, Cm, Zd,
Mt, Sp, NJ, Cv, Oh)

ljiljan (ljiljan), m. ljiljan
ljubènica, f. ljubènica (HN)

M

mačàja, f. mǎčeha (Zlj)
májku, f. mājka
mājkefer, m. hrùšt (njem. Maikäfer)
(Nš, Oh, Vj, Pg, Zlj, DM)
mājkofer, m. hrùšt (njem. Maikäfer)
(Kš)

mājstor, m. mājstor, òbrtník (njem.
Meister)
mākaze, f. pl. mākaze, škāre (tur. makas)
mālter (mālter), m. mālter, žbūka
(njem. Malter)
mālji (mālji), m. mālji

màntl, m. *màntl*, ogùtáč (njem. Mantel)
 (Oh, Nš)
mârva, f. *mârva*, stòka (mađ. marha)
mârveni, *marvèni* (HN)
mašina (*mășina*), f. *mašina*, stroj (njem.
 Maschine)
mășna, f. *mășna*, pètlja (njem. Masche)
màuna, f. *màhuna*
màvuna, f. *màhuna* (Zlj)
mavùnja, f. *màhuna* (Šn)
méb(e)l, m. *mébl*, pòkućstvo (njem.
 Möbel)
med, *među* (Sp)
medecína, f. *medicina* (lat. medicus =
 liječnik)
mèdved (*mědved*), m. *mědvjed*
med, *među* (Kč, Zlj)
mèkan, *mèk* (Pg, Bš, Šn)
mèkota, f. *oránica* (Ldž)
mèlšpajz, m. *mèlšpajz*, tjestetina (njem.
 Mehlspeise)

mèter, m. *mètar* (grč. métron = mjera,
 dužina)
mìjer, m. *mìr* (Zlj)
mìlipùtar, m. tekućina koja ostaje iza
 pravljenja maslaca (njem. Milch-
 butter) (Zlj)
mìnduša, f. *mìnduša*, nàušnica (tur.
 mengus) (Nš, Oh, Zlj, Mt, DM)
mìrišat, *mirisati* (Pg, Nš, Mt, Zlj, DM)
mìsìrača, f. *bùndeva* (Č)
mìsìrka, f. *bùndeva* za jelo (Č)
mìrtav (*mrtâv*), *mìrtav*
mùla (*mùla*), f. *mùla* (lat. mula)
mùljat, *mùljati*
muštèrija (*mušteriija*), f. *muštèrija*, sta-
 lan kupac (tur. müşteri)
mùtit, *mùtiti*
mùva, f. *mùha*
mùzika (*muzika*), f. *mùzika*, glàzba
 (njem. Musik)

N

nác (*nājt*), *náci*
náčimat (*načimat*), *náčinjati* (HN)
naglâvcē (*naglavcē*), *naglâvcē*
nâgnit se, *nâgnuti se*
nagrâjsat, *nagrâjisati*, *nastrâdati*
nâlíf-pèro, n. *nâliv-pèro* (Sn)
nâljat, *nâliti* (Rb, Pg, Bš, Šn)
nâmac, *nâmaci*
nâmastir, m. *mânastir* (stariji svijet)
 (grč. monastērion)
nânula, f. *nànula*, drvena sandala (tur.
 nalın)
nâpitak, m. *napítak* (Mt, Zlj, DM, Nš)
naprama, *nasuprot* (Sn, Zlj, Pg)
nâriktat, *narâvnati* (nj. richten)

naspram, *nasuprot* (Pg, Nš, Sn, DM)
nèc, m. *nèc*, *mrèža* (njem. Netz)
nèotice, *nèhoticē*
neznabóžac, m. *neznàbožac*
nìde, *nìgdje* (Zlj, Mt, Kš)
nìko, *nìtko*
nogàvica, f. *nògavica* (HN)
nòtak, m. *nòkat* (Bš, Šn)
nòž (*nōž*), m. *nòž*
nùdlpreg, m. *núdlbret*, *daska* za tijesto
 (njem. Nudelbrett) (Oh)
núdlprèkt, m. *núdlbret*, *daska* za tijesto
 (njem. Nudelbrett) (Nš)
núdlvalker, m. *núdlvalker*, *rasùkáč*
 (njem. Nudelwalker) (Nš)

NJ

njèki, *nèkī* (Sn, Mt, Fč, Nš, Zlj)
njèko (*njètko*), *nètko* (Mt, Zlj, Fč, Nš,
 Sn, Kč)
njèkad, *nèkada* (Vj, Kš, Rb)

njèkoji, *nèkoji* (Mt, Zlj, Fč, Nš, Sn)
njèkoliko, *nèkoliko* (Nš)
njèšt(a), *nèšto* (Mt, Zlj, Nš, Sn, Fč)
njiòv, *njihov*

öblić, m. blänja (njem. Hobel) (Mt, Zlj, DM, Nš, Sn, Sp)
öbūć, obúci (HN)
ödānle (ödānde), ödāndē
ödāvle (ödāvde), ödāvdē
ödbor (ödbor), m. ödbor
ödma, ödmāh
odnāpred(a), sprijeda (Fč)
odnāšat, odnōsiti (HN)
ödžačar, m. dīmnjačār
ödžak, m. ödžak, dīmnjāk (tur. ocak)
ödžaklija, m. dīmnjačār (tur. ocakli)
oficīr (oficīr), m. oficīr (fr. officier)
ofírat, hofíratí, udvárati se (njem. hofieren)
öfrajkat, ömazati (njem. streichen) (C)
okápanje, n. neprílika (Oh, Mt)
öklica, f. hòkla, stolica bez naslona (njem. dij. Hoekel)
öma, ödmāh (Fč)
ömama, f. báka (Nš, Mt, DM, Oh)
ön (ön), ön
önāj (onāj, önaj), önāj
önda, öndā (Gz, Pg, Zlj, DM, Nš)
óndi, óndje (Zlj)
öndak, öndā (Zlj, Kš)
öndikar, öndā (Pg, Zlj)
ónde, óndje (Oh, Mt, Nš, Cm, Kč, NJ, Cv, Pb)
önuda, onūdā (HN)
öpanak (opānak), m. öpanak
öped, öpēt (DM, Sn)
öpr, m. örah (Pb)

öra, m. örah (Sn)
orānica, f. orānica (HN)
öraj, m. örah (Kš, Rb, Fč)
öras, m. örah (Nš, Mt, Zlj, DM, Č)
orēj (orēj), m. örah (Fč, Šn)
örma, f. konjska oprema (Nš, Mt, Zlj, Vj, Bš, Šn)
örmān, m. örmār (Č, Fč, Gz)
óro, m. örao (Sn, Zlj)
osvānit, osvānuti
öštāpler, m. hōhštāpler (njem. Hochstapler) (Nš, Zlj, Mt, Fč, Oh)
ötaj, tāj (Pg, Mt, Vj)
ötale, ötāle, ödāndē (Pg, Mt)
ötata, m. djēd (Oh, Mt, Nš, DM)
ötučak, m. tekūnica (Nš, Mt, Zlj)
otvarizat, ötvarati (Sp)
övāj (ovāj, ovāj), övāj
övan (ovān, ovān), m. övan
ovào, övamo (Pg)
óvdekar, óvdje (Cm)
óvdika, óvdje (Oh)
óvdikar, óvdje (Nš, Vj)
ovōdi, óvdje (Šn)
övuda, övudā
óvde, óvdje (Nš, Mt, Zlj, Oh)
ozáda, strága (Fč)
özdić, dići (Oh)
özdravit (özdrāvit), özdraviti
özimi, özimī
özēć se, özēći se
özēnit (se), özēniti (se)
özivit (özívet), özívjeti

P

páče, n. päče (Mt, Zlj, DM, Nš)
pājdāš, m. päjdāš, drüg (madž. pajtás)
pākleni, päkleni
pāntlika (pāntljika), f. pāntljika
pāor, m. päor, sèljāk (njem. Bauer)
paradājsija, f. parādajz, rajčica (njem. Paradiesapfel) (Pg, Nš, Zlj, DM)

paradājz, m. parādajz, rājčica (njem. Paradiesapfel) (Oh, Fč, Mt)
pasírat, pasirati, cijēditi (njem. pasieren)
páter, m. svēćenik (lat. pater) (Zlj)
pātos, m. pätos, pöd (grč. patos)
patūrica, f. tekūnica (K)

paùljica, f. pahùljica
pāvuk, m. pāvuk (Nš)
pěć, pěći (HN)
pégla, f. pégla, glàčalo (njem. Bügel)
péglja, f. pégla, glàčalo (njem. Bügel)
 (Vj)
pèmzł, m. pèmzł, čėtkica (njem. Pinsel)
pèmzłi, m. pèmzł, čėtkica (njem. Pinsel) (Mt, Zlj)
pëndžer, m. pëndžer, prózor (tur. pencere)
penkála, f. automatska olovka (Nš, Mt, Zlj, DM)
pěrvaz, m. pěrvāz, obod na šeširu (tur. pervaz) (Nš, Pg)
pěškır, m. pěškır, rùčnik (tur. peškır)
pėtrenac, m. mali stōg (Pg, Nš)
petrijōł, m. petrōlej (grč. petra = stijena, lat. oleum = ulje) (HN)
pıjac, m. pıjaca, tržnica (tal. piazza)
pıksa, f. pıksa, limena kutija (njem. Bückse)
pıntar (pınter), m. pıntār, bāčvār (njem. dij. Pinter)
pırinč, m. pırinač, rıža (tur. pırınç)
pıruła, f. pıruła (lat. pilula = loptica) (Vj, DM)
pjěške, pjěškė (Pb, Nš, Mt, Zlj, DM)
pjėto, m. pıjėtao (Nš, Mt, Zlj, Oh)
plāc, m. plāc, trg (njem. Platz)
plāj, m. òlōvka (njem. Bleistift) (Nš, Mt, Zlj)
plāfōn, m. plāfōn, strōp (fr. plafond)
plānka, f. plānka, deblja daska (njem. Planke) (Oh, Zlj, Nš)
plānkača, f. vrsta sjekire (njem. Planke = debela daska) (Oh, Zlj, Mt, Nš)
plāta, f. čāršav (Č)
plātla, f. plōča (njem. Platte) (Zlj)
plātna, f. plōča (njem. Platte) (Oh, Mt, DM, Nš)
plāz, m. ručica na plugu (Oh, Fč, Cm)
plėčkat, spletkārıti (Sp)
plėj, m. plėh, lim (njem. Blech)
plėmėnit, plėmenit (Zlj, DM)
plōtna, f. ploča na štednjaku (njem. Platte) (Vj, Nš, Mt, Zlj)

pljōsnat, plōsnat (HN)
pljūštıt, pljūštati (Mt, Zlj, Kš, Kč, Sn)
pōcek, m. prāg (Fč, DM)
pōčimat, pōčinjati (HN)
pōčna, f. platnena papučna (njem. dij. Patschen) (Nš, Mt, Zlj, DM, Oh, Fč)
pōc (pōjt), pōći
pōčera, f. pōtjera (SN)
pōdrum, m. pōdrum (HN)
pōdsjek, m. prāg (Sn)
podūprt (poduprıt), podūprijeti
pōjist, pōjesti (Vj)
pōkisnit, pōkisnuti
pōklade, f. pl. pōklade (HN)
pokrōvac, m. pōkrovac (HN)
polāko, pōlako
pōljat, pōliti (Šn, Bš, Pg, Rb)
pomāknıt, pomāknuti
pomōrānča, f. nārānča (Gz, Zlj, DM, Nš, Pg)
pōnos, m. pōnos (HN)
ponjāvac, m. pōnjava za nošenje trave (Šn, Fč, Č, Sn, Cm)
ponjāvak, m. pōnjava za nošenje trave (Zlj)
pōrez, m. pōrez
pōsāl (posāl), m. pōsao (Zd, Bš)
pōsijat (posıjat), pōsıjati
pōsō, m. pōsao
pōsōv, m. pōsao (DM, Kč, Cm)
pōtla, pōslije (Vj, Zlj, Bš)
pōtlam, pōslije (Fč, Zlj)
pōtle, pōslije
pōtlem, pōslije (Pg)
pōtli, pōslije (DM, Kč, Sn, Cm)
potōnit, potōnuti
pōtsjek, m. prāg (Nš)
pōviš, pōvišė (Pg, Nš, Oh)
pōvūc, povúci
prābaba, f. prābaba (Mt, Zlj, Nš)
prama, prema (Mt, Zlj, DM)
prāmbaba, f. prābaba (Sn, Fč, Vj, Dm, Bš, Šn, Zlj)
prāmdjed (prāmded), m. prādjed
prāvedan, prāvedan (Nš, Bš, Šn)
prenāšat, prenōsiti (HN)
prėsvūc, presvúci

prěša, f. *prěša*, tĭjesak (njem. *Presse*)
presláčit (se), *presvláčiti* (se) (Šn, Bš)
prevázat, *prevòziti* (HN)
prĭdika, f. *pròdika*, *pròpovijed* (lat. *praedicatio*) (DM, Zlj, Nš)
prĭdveče, *prĕdvečē* (Vj, Mt, DM, Zlj)
prĭgla, f. *grèdica* (njem. *Prügel*)
prĭmac, *primáci*
prĭpovijetka (*prĭpovetka*), f. *pripòvi-
jetka*
priskòčit, *preskòčiti* (Nš, Vj, Zlj)
prĭstava, f. *prĕdstava* (Vj)
prĭvūc, *privúci*
pròbat, *próbat*, *kūšati* (lat. *probare* =
= *ispitivati*, *razgledati*)
próc (*pròjt*), *próci*
pròdika, f. *pròdika*, *pròpovijed* (lat. *praedicatio*)
pròdrt (*prodrt*), *pròdrijeti* (HN)
prólom, m. *pròlom* (HN)
pròljat, *pròliti* (Pg, Rb, Bš, Šn)
pròfesor (*profēsor*), m. *pròfesor* (lat. *professor*)

prònác (*pronác*), *prnáci*
pròsluk, m. *přsluk* (Oh, Č, DM, Mt, Zlj, Nš)
prošèncija, f. *procèsija* (lat. *processio* = *napredovanje*)
pròteć, *protèci*
pròždrt (*proždrt*), *pròždrijeti* (HN)
prvĭ (*přvi*), *přvĭ*
přvo, *přje* (Sn, Mt, Zlj, DM, Nš)
přvoč, *přje* (DM, Pg)
pùcnjavina, f. *pùcnjava* (DM)
pùlija, f. *pùlija*, *düğme* (tur. *pul*) (Nš, DM, Fč, NJ, Zlj, Bš)
pùmpa, f. *pùmpa*, *sisáljka* (njem. *Pumpe*)
pút, m. *ùlica* (Vj)
pút (*püt*), m. *püt*
pùtar (*püter*), m. *pùtar*, *māslac* (njem. *Butter*)
pùtnik (*pütnik*), m. *pütník*
púz (*pž*), m. *pž*
pžva, f. *spžva* (Šn)

R

râdnik (*râdnik*), m. *râdnik*
râf, m. *vjěšalica* za odijelo (tur. *raf* =
= *stelaža*, *pregrada*) (Oh, Nš)
râjngla, f. *šerpenja* (njem. *dij. Reindel*)
(Oh, DM, Sn, Mt)
râjnlika, f. *šerpenja* (njem. *dij. Rein-
del*) (Oh, Nš, Mt, Gz, Pg)
râjsnegla, f. *râjsnēgl*, *čavlić* (njem. *Reisnägel*) (Oh, Mt, DM, Nš)
râjzešlus, m. *završetak* puta (njem. *Reiseschluss*) (Fč)
râma, f. *râma*, *òkvĭr* (njem. *Rahmen*)
râna, f. *hrâna*
rânjika, f. *šerpenja* (njem. *dij. Reindel*)
(Zlj, Mt)
rânjlika, f. *râjndlika*, *šerpenja* (njem. *dij. Reindel*) (Č, DM, Sn)
rasklĕnit, *râstaviti*
râst (*râst*), m. *hrâst*
razdĕljit, *razdijĕliti* (Šn)

râzdrt (*razdrt*), *râzdrijeti* (HN)
râzvūc (*razvūc*), *razvúci*
rebârce, n. *rebârce* (Mt, Zlj, DM, Nš)
rĕkla, f. *rĕkla*, *kapùtić* (njem. *Röck-
lein*)
rĕklica, f. *rĕkla*, *kapùtić* (njem. *Röc-
klein*) (Fč, Oh, Vj, Mt, Zlj)
rĕlna, f. *rĕrn*, *pĕćnica* (njem. *Röhre*)
(Fč)
rĕngel, m. *rĕntgen* (Vj, Zlj)
rĕrna, f. *rĕrn*, *pĕćnica* (njem. *Röhre*)
rĕšōv, m. *rĕšō*, *električno* *kuhalo* (fr. *réchaud*) (Zlj)
rĭgla, f. *rĭgl*, *zápor* (njem. *Riegel*)
rĭktat, *rĭhtati*, *râvnati* (njem. *richten*)
rĭna, f. *rĭna*, *žlijeb* (njem. *Rinne*) (Nš, Zlj, DM)
rĭngišpĭl, m. *rĭngišpĭl*, *vrtúljak* (njem. *Ringenspiel*)
rĭngla, f. *rĭngla*, *kōlūt* (njem. *Ringel*)
rĭnit, *rĭnuti*

rît (rît), m. rît
rôjta, f. résa (mađ. rojt) (Pg)
ródo, m. róda (K, Fč)
rolètna, f. ròleta, prozorska koja se
 sviija (njem. Rollette) (Oh, DM, Mt)

rùbina, f. rùbina, kòšulja (Vj, Mt, DM,
 Sn, Zlj, Nš, Sp)
rùdnik (rùdnik), m. rùdnik
rùška, f. krùška (Pg, DM, Fč)

S

sàdē, sàda (Č)
sàfūn (sàpūn), m. sàpūn
sàlcgajs, m. sàlcgajs, solna kiselina
 (njem. Salzgeist)
sânke, f. pl. saònice (Rb)
savùrina, f. sovùljaga
sèkena, f. sèstra (Fč)
sélce, n. seòce
sèljit, sèliti (Šn)
sèpet, m. sèpet, korpa s ručkom (tur.
 sepet)
sèrsām, m. sèrsām, hām (mađ. szer-
 szám)
sigrat se, igrati se
sìkera, f. sjèkera (Zlj, Cm)
sìmplica, f. sìmplexa, krušna korpa
 (njem. Simperl) (Vj, Mt, Zlj, DM)
sìniija, f. sìniija, niski stol (tur. sini)
 (Pg, Vj)
sìr (sìr), m. sìr
sìrće, n. sìrće, ðeat (tur. sirke)
siròma (siròmāk), m. siròmah
skalína, f. skalína, stepènica
slànina (slanina), f. slànina
snöp (snöp), m. snöp
soböta, f. sùbota (Bš)
sokäça, f. vārjaça (Bš)
sökāk (sökak), m. sökāk, ùlica (tur.
 sokak)
sòkna, f. sòkna, kratka čarapa (njem.
 Socke)
söldat, m. söldāt, vòjnik (njem. Soldat)
sòlnjača, f. sòljènka (Bš)
soljènica, f. sòljènka (Sn, Nš)
sòljit, sòliti (Šn, Bš)
sòm (sòm), m. sòm

sòne, f. pl. saònice (Fč, Sn)
sónice, f. pl. saònice (Nš, DM)
sòvura, f. sovùljaga (Sn, Gz, Cm)
sovùrina, f. sovùljaga (Nš)
späst, pästi (HN)
spírak, m. sudòpera (Pg)
spřdat se, rúgati se
sräka, f. svràka (Pg)
Srbija (Srbija), f. Srbija
srēmkinja, f. vrsta bundeve (Pg)
stāklen (staklën), stāklen
stāri (stāri), stāri
stārinski (starĩnski), starĩnski
stārit, stārjeti
stāza (stāza), f. stāza
stelāža, f. stelāža, pòlica (njem. Stella-
 ge)
stèlāžija, f. stelāža, pòlica (njem. Stel-
 lage) (Bš, Šn, DM)
stīsnit, stīsnuti
stòl (stòl), m. stòlica (Nš Zlj, DM, Vj,
 Bš, Šn)
stòlica (stolica), f. stòl (Nš, Zlj, Vj,
 DM, Bš, Šn)
straòta, f. strahòta
stréla, f. uzdužna motka na ljestvama
 (Fč, Zlj, Cm)
strmènit, strmenit (Nš, Mt)
stršen, m. stršljen
strugòtina, f. strugòtina (Kč, Fč, Sš,
 Pg)
stubòlara, f. hàljina za mušku djecu
 (DM)
stvòritelj (stvorìtelj), m. stvòritelj
sùbota (suböta), f. sùbota
sùmljiv, sùmnjiv (HN)

sumpòrnjača, f. štrčaljka za vinograd
(Mt)
süpa, f. süpa, júha (njem. Suppe)
süsret, m. súset (Nš, Mt)

šâjba, f. šâjba, òkno (njem. Scheibe)
(Oh, Nš, Fč, Mt, Zlj)
šâjtov, m. nõvčârka (mađ. sajtó) (DM,
Zlj, Mt)
šâlica, f. šâlica (njem. Schale)
šâlânge, f. pl. vrpce u raznim bojama
za svatove (Mt)
šâlükâtre, f. pl. šâlükâtre, prozor. kap-
ci) (austr. Schalugatter)
šâmac, m. šânac (HN)
šâmiija, f. šâmiija (vrsta svilene mara-
me) (tur. şame) (Nš, Mt, Zlj, DM,
Gz)
šâmlica, f. šâmlica, kuhinjska stolica
(njem. dij. Schamel) (Oh, Fč, Zlj,
Mt, Nš, Vj, Pg)
šâpe, f. pl. vrsta kolača
šârâf (šârâf), m. šârâf, zâvrtânj (njem.
dij. Schraufe)
šârâfciger, m. šrâfciger, odvijâč (njem.
dij. Schraubenzieher) (DM)
šâran (šârân), m. šâran
šâš (šâš), m. šâš
šâcene, n. štène (Pg, Bš, Šn)
šâcipat, štípati (Kš, Pg, Sp, Sn, Bš, Šn)
šâčûka, f. štûka (Rb, Kš, Pg, Vj, Šn,
Bš)
šâcer, m. bonbóni (tur. şeker) (Vj, Zlj)
šâfla, f. šéfla, vâryjača (njem. Schöpf-
löfel) (Fč, DM, Mt)
šâkret, m. šèkrèt, nõžnik (lat. secre-
tus = tajni, sakriven) (Oh, Zlj)
šânica, f. pšènica (Nš, Mt)
šâpa, f. kâpa (mađ. sipka) (Nš, Vj)
šâpka, f. kâpa (mađ. sipka) (Oh, Zlj,
Mt, DM, Nš)
šârpa, f. šérpa, lonac za cvijeće (njem.
Scherbe)
šâšjër, m. šèšir (Oh)

šâv, sùh
svâj, sâv (Fč, Šn)
svâtovski, svatòvskî (HN)
svédno, svejèdno

Š

šicat, gâdati (njem. schützen) (Oh,
DM)
širajzli, m. širâjzl, vâtrâlji (njem. Schü-
reisen) (Zlj)
šircn, m. šircl, prègača (njem. Schürze)
škâf, m. škâf, drveni kabao (lat. scap-
hium)
škémbro, m. hrùšt (njem. Maikäfer)
(Oh)
škljizak, klizak (HN)
škljizat se, klízati se (HN)
škôla (škûla), f. škôla (lat. schola)
škrémbo, m. hrùšt (njem. Maikäfer)
(Fč, SJ)
škûlâr, m. đâk, ùčenik (Vj)
šlâfcimer, m. šlâfcimer, spavaća soba
(njem. Schlafzimmer) (Nš, Oh)
šlâfrok, m. šlâfrok, kućna haljina
(njem. Schlafrock) (Nš, Oh)
šlâjbok, m. šlâjbok, nõvčârka (njem.
Schreibbuch)
šlâjfer, m. šlâjfer, brùsâč (njem. Schlei-
fer)
šlâpa, f. šlâpa, vunena ili platnena pa-
puća (njem. Schlappe) (Nš, Mt, DM,
Oh, Fč)
šlic, m. šlic, rázrez (njem. Schlitz)
šlâuf, m. šlâuh, gumena cijev (njem.
Schlauch) (Nš, Mt, Zlj, DM, Oh)
šlifer, m. šlifer, navlaka za jorgan
(njem. Schlüpf) (Nš)
šlingul, m. vèz (njem. Schlingwolle)
(Oh)
šliper, m. željeznički prag (engl. slee-
per)
šlöser, m. šlöser, brâvâr (njem. Schlo-
sser)
šmirgl, m. šmirgl, smírak (njem. Schmir-
gel)

šmìrgli, m. šmìrgl, smírak (njem. Schmirgel) (DM)
šnàjder (šnàjder), m. šnàjder, kròjàč (njem. Schneider)
šnènòkla, f. sniježni uštípak (njem. Schneenockel) (Oh)
šnèšlágèr, m. sprava za pravljènje snijega od bjèlanjka (njem. Schneeschlager) (Oh)
šnjíràč, m. gajtan za cípele (Zlj)
šnjíta, f. šníta, kríška (njem. Schnitt) (Nš, Mt, Zlj, DM, Oh)
šnjúra, f. šnúra, úzica (njem. Schnurr) (Oh, Fč, Mt, Zlj)
šòfèr, m. šòfèr (fr. chauffeur)
šógor, m. šógor, šúrjāk (mađ. sógor)
šòs, m. šòs, sũknja (njem. Schoss) (Oh) (Fč, DM, Mt, Zlj, Nš)
špáda, f. pèriš (tal. spada = mač, sablja) (Č)
špága, f. špága, drètva (njem. Spagat)
špājz, m. špājza, smòčnica (njem. Speise)
špājzcìmer, m. špājscimer, blagòvaonica (njem. Speisezimmer) (Oh, Zlj, Nš)
špànga, f. špànga, kòpča (njem. Spange) (Oh, Fč, DM, Mt, Nš)
špáran, špáran, štèdljiv (njem. sparsam) (Sp)
špàrkasa, f. špàrkasa, blàgājna (njem. Sparkasse)
špènadla, f. špènādla, pribadača (njem. Spenadel) (Oh, Fč, Mt, Nš)
špèngler, m. špèngler, límār (njem. Spengler)
špìc, m. špìc, šíljak (njem. Spitz)
špígl, m. špígl, oglèdalo (njem. Spiegel) (Nš)
špígla, f. špígl, oglèdalo (njem. Spiegel) (Oh)
špigli, m. špígl, oglèdalo (njem. Spiegel) (Zlj)
špíglo, n. špígl, oglèdalo (njem. Spiegel) (Fč)
špòret, m. špòret, štèdnjāk (njem. dij. Sporhet)

šràfnciger, m. šràfciger, odvìjáč (njem. Schraubenzieher) (Nš, Zlj, Oh)
šràjbmašina, f. šràjbmašina, pisaći stroj (njem. Schreibmaschine) (Nš, Oh)
šràjbtiš, m. šràjbtiš, pisaći stol (njem. Schreibtisch) (Oh, Nš)
štà, štò
štácija, f. štácija, stànica (njem. Station)
štàfir, m. štàfir, djevojačka oprema (njem. Staffierung)
štànicl (štànicli), m. štànicla, papirua-ta vrećica (njem. Stanitzel)
štàubcuker, m. sitni šećer (njem. Staubzucker) (Oh)
štèker, m. štèker, utikáč (njem. Stecker)
štèmajzl, m. štèmājzl, dlìjèto (njem. Stemmeisen) (Oh, Mt, Nš)
štèmajzli, m. štèmājzl, dlìjèto (njem. Stemmeisen) (DM, Zlj)
štèkat, štèkati, uključívati (njem. stecken)
štìjarica (štìjača), f. štìhača, kòpača (njem. sticheln = hockati, peckati) (Nš, Mt, Oh)
štìkat, štìkati, vésti (njem. stecken) (Oh, DM, Nš)
štìlo, n. štìl, držàlo (njem. Stiel) (Oh, DM, Zlj, Nš)
štíngla, f. štíngla, stepènica (njem. Stege) (Vj, Nš, Zlj, Mt, DM, Oh)
štírka, f. štírka, škròb (njem. dij. Stirken)
štòf, m. štòf, vunena tkanina (njem. Stoff)
štràjfna, f. štràjfna, prúga (njem. Streifen) (Oh)
štrànga, f. štrànga, debelo užè (njem. Strang)
štrànjga, f. štrànga, debelo užè (njem. Strang) (Zlj)
štrèka, f. štrèka, prúga (njem. Strecke)
štrìk, m. štrìk, užè (njem. Strick)
štrìker, m. štrìker, plètáč (njem. Stricker)

štrīknadla, f. štrīknādla, igla za plete-
nje (njem. Stricknadel) (Oh)
štrīmf(l)a, f. štrīmf(a), tanka čarapa
(njem. Strumpf)
štrúdl(a), f. štrúdl(a), savijača (njem.
Strudel)
štrūmpandla, f. štrūmpāndla, podvezi-
ca (njem. Strumpfband) (Oh, DM,
Mt)

šūkare, f. pl. šūkare, táljige (njem.
Schubkarren)
šúnjka, f. šúnka (Zlj)
šúpat se, řvati se (Vj)
šúster, m. šúster, postólār (njem. Schu-
ster)
švárba, f. vāncaga
švīndl, m. švīndl, prèvara (njem.
Schwindel)
švrāka, f. svrāka (Mt)

T

tábla, f. tábla, plōča (lat. tabula)
tácna, f. tácna, pládanj (njem. Tasse)
(Zlj)
tàcni, m. tácna, pládanj (njem. Tasse)
(Zlj)
tāj (tāj), tāj
tájjet, tájiti (Bš, Šn)
taličke, f. pl. táljige (Nš, Mt, DM, Oh)
tāmokar, tāmō (Zlj)
tānjūr, m. tājūr
tāo, tāmō (Pg)
tāraba, f. tāraba, ograda od dasaka
(tur. taraba)
tāška, f. tāška, kožna torba (njem.
Tasche)
tāšna, f. tāšna, kožna torba (njem.
Tasche)
tāvan (tavān), m. tavan
tāvno, támno
tèć, tèći (HN)
tégla, f. tégla, posuda za kiseljenje
mlijeka (lat. tegula = crijep) (Nš,
Mt, Zlj, DM)
telèfōnštàng(l)a, f. telefonski stup
(njem. Telephonstange) (Oh, DM)
ténisica, f. platnena cipela (Oh)
tèpih, m. tèpih, ság (njem. Teppich)
tèpihklōpfer, m. prašnica (njem. Tep-
pichklopfer) (Nš)
tèpsija, f. tèpsija (plitka posuda za pe-
čenje) (tur. tepsi)
tèstera, f. testèra, pila (tur. testere)

tī (tī), tí
tīca, f. ptīca
tīntoblaj, m. tintana olovka (njem.
Tintenblei) (Zlj)
tīrac, m. tīrštōk, dòvratak (njem. Tür-
stock) (DM)
tīšl(j)er, m. tīšler, stólār (njem. Ti-
schler)
tōčak (tōčak), m. tōčak
tōjoš, malo prije (Sn)
tōlki, tolikī (Kš, Pg)
tōlmač, m. tōlmāč, tūmāč (madž. tol-
mács) (Kč, DM)
tōmač, m. tūmāč (Fč)
tōpal, tōpao
tráfka, f. trāvka (Vj)
tráfōn, m. trāhōm (grč. trachýs = ne-
ravan, hrapav, ómma = oko) (Kč)
trākser, m. drèksler, tōkār (njem.
Drechsler) (DM)
trānvaj (trāmvaj), m. trāmvej (engl.
tramway)
třbuv (trbūv), m. třbuh
tréger, m. tréger, nōsāč (njem. Trä-
ger)
trēst, trésti (HN)
trēša, f. drēš, vřšalica (njem dij.
Tresch)
třganci, m. pl. trgānci (HN)
třpeza, f. třpeza, stól (grč. trápeza)
třpit, třpjeti
třtica, f. králježnica (DM)

třtnica, f. králjeřnica (Gz)
trúdan, trúdan (Nš, Mt, Zlj, DM)
trúljac, m. sudòpera (Nš, Zlj, Vj)
túde, tũ (Mt, Kš)
túdi, tũ (Nš, Sp)
túdikar, tũ (Pg, Sp, Oh)
tũdi (tũdi), tũdi

tũj (tũjka), tũ (Oh)
tũkar, tũ (Nš, Vj, Zlj, Pg, Cm, DM, Pb)
tũlkò, tolikò (Fč)
tũrit, tũriti (Mt, Zlj)
tũrkinja, f. vrsta bundeve (K)
tvarízat, otvarízati (Zlj, Sn)

U

ũc (ũjt), úci (HN)
udòvac, m. udòvac
ũfatit, ũhvatiti (Nš)
ũmřt (umřt), ũmrijeti (HN)
ũnić, unići (HN)
ũnterok, m. ũnterok, donja suknja
 (njem. Unterrock) (Oh, Mt, Zlj, Gz)
ũšnjāk, m. nàuřnica

ũřtekat, utāknuti (njem. stecken) (Oh)
utũřit se, udáviti se
ũvatit (uvātiti), ũhvatiti
uvážat, uvòziti (HN)
ũvenit (uvènit), ũvenuti
ũvũc, uvúci
ũřina, f. rúćak

V

vàhtārница, f. strážārница (njem. Wacht-
 haus) (Zlj)
vājnlīng, m. vājndling, posuda za pra-
 nje suda (njem. Weidling) (Oh, Mt,
 Nš)
vàlda, vàljāda
vāmo, òvāmo (Nš, Vj)
vāna, f. vāna, kāda (njem. Wanne) (Nš,
 Mt, Zlj, DM)
vāngīr, m. rukūnica (Fč)
vānjkuř, m. vānjkuř, jāstuk (mađ. vān-
 kos) (řn)
vāservāga, f. vāservāga, ràzulja (njem.
 Wasserwage) (Nš, Mt, Zlj, Fč, Oh)
vāřtiř, m. vāřtiř, stol za umivanje
 (njem. Waschtisch) (Nš, Fč, Zlj,
 Oh)
vèćera (većera), f. večera
većeras (većerās), večeras
vèřřtet, m. vèřřřtat, ràdionica (njem.
 Werkstatt) (Oh, DM, Mt, Zlj)
vèřel, vèřeo
vèřit, vīřjeti (Bř)
vèřlo (vèřlo), n. vèřlo

vèřta, f. vèřta, vuneni prsluk (njem.
 Weste)
vīdit, vīdjeti
vīdet, vīdjeti (SN)
vījor, m. vīhor
vīlica, f. vīljuřka (HN)
vīnkl, m. vīnkl, kūt (njem. Winkel)
 (Oh, Nš)
vīnklī, m. vīnkl, kūtómjer (njem. Win-
 kel) (Zlj)
vīř, vīře, pòvīře (Pg)
Vlāh, m. řřbin (Zlj)
vlakānce, n. vlakānce (Mt, Zlj, Nš, DM)
vòda (vòda), f. vòda
vòden, vòden (Nš, Mt, Zlj, DM)
vòdenī, vodènī (HN)
vòjvoda, m. vòjvoda
vòl, m. vò
vřāč (vřāč), m. vřāč
vřāta (vřāta), f. vřāta
vřebac, m. vřābac (Nš, Vj, Mt, Zlj, Sn,
 DM, Fč, K)
vřīř, iznad (Bř)
vřpa f. hřpa (řn)
vřpoljīt se, vřpoljiti se

Z

zâc, zâci (HN)
zâdruga, f. zâdruga
zâfrig, m. zâfrig, zâprška
Zâgôrje, n. Zâgôrje
zâključat (zaključat), zaključati (HN)
zâpečak, m. zâpečak
zâplest, zaplèsti (HN)
zâjtin, m. zâjtin, ûlje (tur. zeytin)
zèlen (zelên, zelën), *zèlen*
zèlenkast, zèlenkast
zîbânje, n. zîbânje
zîherica, f. zîherica, zapinjača (njem. Sichernadel) (Oh, DM, Mt, Zlj, Nš)
zmâj, m. zmâj
zôbka, f. bázga (Cm)

zârâst, zarâsti (HN)
zâstava, f. zâstava
zâtać, zataći (HN)
zâuvarno, prilično (DM)
zâvest, zavèsti (HN)
zdogovòrit se, dogovòriti se (Nš, Mt, Zlj, DM)
zobôlôvka, f. vrećica za hranjenje kornja (DM)
zòkna, f. sòkna, kratka čarapa (njem. Socke)
zvécit, zvécati (Pg, Kš, Mt, Cm, Kč, Sn)
zvònet, zvòniti (Bš, Šn)

Ž

žâlba, f. žalba (HN)
žèlit, željeti
žètveni, žètveni

žîto, n. pšènica
život (život), m. život

TEKSTOVI

U bilježenju tekstova služio sam se direktnom metodom i magnetofonom. Kod bilježenja direktnom metodom nastojao sam u svakom selu pronaći takve informatore koji još vrlo dobro govore starinskim govorom. Međutim, kod snimanja na magnetofonsku vrpcu nisam mogao pronaći najprikladnije osobe, jer u Našice, gdje sam vršio snimanje, nisu mogli ili htjeli doći najstariji ljudi ili žene iz pojedinih sela. U većini starinskih sela nije se moglo vršiti snimanje govora na magnetofonsku vrpcu jer u tim selima još nije bilo električne struje. Za informatore sam uzimao starije ljude i žene koji su stalno živjeli u svom mjestu, a nisu polazili neku srednju ili stručnu školu. Budući da se mnogi seljaci, govoreći pred mikrofonom, osjećaju nelagodno, to često nehotice ili hotimice unose u svoj govor neke književne riječi i izraze da bi im govor ispao nekako »ljepši« i pravilniji. Zato sam uz svaki tekst koji je snimljen na magnetofonsku vrpcu u napomeni označio kako se govore u dotičnom mjestu riječi koje je informator izgovorio pod utjecajem književnog jezika. U radnji su podvučeni naslovi onih koji su snimljeni na magnetofonsku vrpcu. Nejasno izgovorene riječi nisam unosio u tekst, nego sam takva mjesta označio s nekoliko tačaka.

Jā sam bījo kào u frõnti, na frõnti, òdnosno u Gàliciji. Petnēste gõdine sam àrukovo i dõšo sam . . . preko Karpátā sam prēšo i dõšo sam u Gàliciju. I tū sam jā ònda zàrobit. Zàrobit sam kod rékē Njēstra i tū sam otīšo ù Rusiju i bījo sam u Rūsiji, znāči fāli mēsec–dvā da nīje trī gõdine. I tū sam jā bījo u Mòskvi, na Krēmlu, glāvni trġg. Tū sam bījo kao kōčijāš, vòzijo *prodūkte*, znāči, za bólnicu i tākò dālje. I tū sam jā proživijo dõbro. Ótud sam òtišo, i ònda su nas zadržāli seljāki kao za njīov rād. Tākò sam òtišo ònda u sēlo i tāmò sam rádijo po sēlima. I tākò sam dõšo do . . . I tākò sam tū proživijo, u Mòskvi nēko vrēme, gõdinu dánā. Ónda smo òtišli za sēlo i tāmò smo rádili kod seljākā u pōlju. Rádili smo pōlje ðakāko i ònda proživijo sam dõbro, i tākò . . . Bīla je rāna dõbra, òdlična, nī tākò bīlo lōšo i bīlo svē dõbro, a dālje smo ònda òpeda, veç kākò çu rēç . . . bījo sam dvē gõdine, i tō na sēlima, i u sēlu sam bījo, zvālo se Bāriš, drūgo sēlo zõvē se Pītohovo. Ísto bīla *hrāna* òdlična, dõbra, mēsa bīlo i svēga da nīsmo bīli glādni. I òni su nās jākò poštivali, kao nās zarobljenīke, nīsu nam bīli lōši. Mī smo se š njīma slágali, i òni s nāma, i òni su bīli s nāma zādovōljni. I ònda . . . bīlo je sà mnóm vīše nās ljūdī iz vīše sēla: iz Lāciça sēla bīlo . . . nēki Zēlenič Mārjan sà mnóm bījo, Vřbošič Nāco, bīlo je tū . . . Dūgaliç Fābijan. I mī smo na sēlima rádili, i òrali, i kōpali i tākò dālje. I tū smo tākò ònda bīli, dvē gõdine sam bījo tāmò. I tū smo mī ònda svõje završīli i mī smo krénuli kào za kūçi. Tō je bīlo osamnājste gõdine kōncem ràta. Krénuli smo kūçi i tākò smo dõšli u lāger i tāmò smo bīli nēko vrēme i òtale smo krénuli za svõju dòmovinu. I mī smo krénili ònda kūçi. Tākò smo dõšli do grānice. Na grānici zõve se grād Bāriš. Tū smo prēšli preko grānice u nāšu dòmovinu. I tākò smo doputovāli do Nõvog Sāda, Petrovāradīn i tū smo ònda krénulī sa Dūnavom, sa Drávom za Ósek i tū su nas doçekali ísto dõbro. I tākò smo nastúpili òpe u svõje rēdove. Ótišli smo ònda kūçi, tākò smo dõbili *òsustva* dvādeset dánā. Potòm smo se povrátīli nātrag, i nātrag kad sam se povrátijo, òpet bīlo mēsec dánā. I tākò je ònda bījo (ònda) rāspust vójskē, i ònda je bīlo završeno osamnājste gõdine kōncēm desētog, *jedānājstog* mēseca.

(Bokšić, muškarac 71 godina)

Napomena. Podvučene rijeçi u tekstu (*hrāna*, *òsustva*, *jedānājstog*) stariji svijet u Bokšiću izgovara ovako: *rāna*, *ürlab*, *jedanājstog*. Suglasnik ç izgovara se nešto umekšano (slično kao u kajkavskom dijalektu). Imenica *produkt* ne upotrebljava se u govoru starijeg stanovništva toga sela.

Kad sam *ostao* od škole, onda sam išo i svinje čuvat u pašnjaku. Pašnjaka je i te koliko bilo više nego sad. U tri *predjela* bilo je pašnjaka. Svaki je kraj sela tere svoje blago na onaj pašnjak di mu je prigodno. I bilo je mnogo više blaga nego sada, bilo odnosno svinja više, govoda bilo duplo više nego sad, konja je bilo isto više, i opće svēgā je bilo više nego sad što ima. *Pōsto* nam je pašnjak māli, i onda narod nē može da drži sada toliku stoku. I tō je tako življenjē krásno bilo da su tū svirke svirale kod ti čuvārā, *pjesme se pjēvale*, i tō je tako bilo da je tō bilo divota iz tōga života. Čuvō sam i blago, govoda isto tako. *Živili* smo krásno, jāko dobro smo živeli. Bila je mārva ūvek dobro debela *pōsto* je bilo dōsta pašnjaka, i bilo je pāše dōsta i u tōmu je seljāk jāko *uživao*. A sada je mālo poteškōca po tōmu što nēma toliko pašnjaka, a mārve imādē prilično, prāma tōme nēma koliko je bilo prijašnji gōdina, prije dvadeset gōdina i trideset, ūpravo polovicu mānje nego što je prije bilo. *Djeca*, čim su ostāla od škole, ōdma su išli čuvati blago. Nēko je čuvō svoje vlastito, a nēko je čuvō svoje i ōpe čuvō je tūde tako da kōji novčić zarādi. Isto svinje, govoda, a uvēče konje tō je čuvō jedān svetskī, cēloga sela čuvō je na tōm pašnjaku. Govoda su išla jēdna na jēdnu stranu, druga na drugu, di im je bilo pri rūki, svinje isto tako. U pašnjakima smo imāli *rijēku* di su se napājala govoda. Pašnjāk jedān se *zvaō* Gātār, jedān se *zvaō* Gājić, a jedān se *zvaō* Gāj. Pašnjaki su bili udāljeni do . . . ōko od sela ōko kilometar do dvā, jedān prema drugom kōji kākō udāljit od sela. E, pa trēfilo se da kīme uginē u pašnjaku, a trēfilo se i konječe da uginē. U šumu nismo tērali *pōsto* smo imāli pašnjāka izobilja. A stāri su ljūdi tērali u šumu, kakō su mēni pripovēdali. A u žirje tēralo se tako ako žir urōdi na brdu digōd. Onda su ōni kōji imādu sāmī svoje vlastite svinje, ti su tērali u žir u brdo i tāmō su ōni svinje uzgājali preko zīmē, nīsu mōrali rānu svoju trōšiti. Jedāmput sam tēro govoda kūči, dōma odnosno, i preko rēkē su govoda išla, a jēdnā mi je jūnica bila metiljava, pa je išla ostrāg, nīsam ju tēro. I jā ōdem kūči, a tā jūnica ūnišla u rijēku i tāmō se zavālja i utūšila se je. Kad sam dōšo kūči, otāc me je psōvo, a jā njēmu kākem: »Pa ne mōgu ju tērati za gōvedi kad je ōna slāba.« I kad smo dōšli u rēku, utūšena. I štā sad? Izvūčemo je iz rēkē i zakōpamo ju. Išō sam šest gōdina u škōlu, četiri tázreda. Kad je trēbalo da ostānem od škole, onda sam . . . nīsu nas nīkoga otpūstili, i dvī sam gōdine išō u opetōvnicu četrtak i *nedilju* dopōdnē. Kad sam ostō svinje čuvati, onda ūjutro ōdem, ponesēm si jēsti krūva i slānine, nēgda pēčem, a nēgda i prēsno pojēdem i do mrāka būdem. Tāmō se nās više sakūpi i tāmō mī i ūzinamo i pripovēdamo kōji štā znā i tako se zabāvljamo cēli dān kod svinjā. Išō sam krāvama dvī gōdine, tako smo isto činili rādit. Onda sam nastāvijo ōpe svinje čuvat do osāmnājst gōdina. Kad sam osāmnājst gōdina navršijo, onda sam svinje ostāvijo, onda sam se

oženijo. Do osamnajst godina sam čuvō svinje, ōnda sam se *oženijo*, ōnda sam ostō kod kŭće. Kad sam imō pōsla kod kŭće, rādijo sam. Kad nīsam imō, ōnda sam išo u nādnicu da kōji nōvčić zarādim. Išo sam rāditi spailuku, a išo sam rāditi u ribnjak u Lŭg. Tāmo se kōpo ribnjak i tāmo sam rādijo prēko zīmē i kad nēmam kōd kuće pōsla tāko nŭznoga. Kad ĩmam kōd kuće pōsla nŭznoga, ōnda sam kōd kuće rādijo do dvādeset godina i jēdnu dok nīsam ōtišo u rāt.

(Šaptinovci, muškarac 69 godina)

Napomena. Podvučene riječi u tekstu najstariji svijet u Šaptinovcima izgovara ovako: ostō (mj. ostāo), prēdela (mj. prēdjela), pēsme (mj. pjēsme), pēvale (mj. pjēvale), živeli (mj. živili), uživō (mj. uživao), dēca (mj. djēca), rēku (mj. rijēku), zvō (mj. zvāo), nedēlju (mj. nedīlju), oženijo (mj. oženijo). Stariji svijet u Šaptinovcima izgovara suglasnike č i ć kao nešto umekšano č. Riječi pošto i uopće stariji svijet toga sela ne upotrebljava u govoru.

Cvijetak na vodi

Tāko je bila jēdna žena pa ĩmala trī ćeri. I ōnda je nāpravila ū šumi kŭćicu i tŭ su ćeri mōrale svāki dān sjēdit i svīlu prēst. Ōnda jēdan krāl jšo ū lov i tŭ kŭćicu vīdijo. Kad unīde unūtra, a tŭ trī cŭre lijēpe. Ōnda se ōn zaljŭbi u nājmlādu sēstru i tŭ je ōstō jēdno trī dāna. A kad je mātī dōšla, ōnē sēstre pripovijēdaju da je tŭ bījo krāl j i zaljŭbijo se u nājmlādu sēstru. A mati uvati za ruku najmlādu ćer pa ju odvēdē k vōdi i progōvori njēkake nerazŭmljive rijēči i rīne ju ū vodu.

Kad je krāl j ōpēt dōšō, ōn pīta dē je nājmlāda sēstra, a sēstre kāžu da ju je māt rīnila ū vodu. Ōnda je krāl j ōde trāžit ōko vodē pa čŭje da njēko lijēpo pjēva. Ōn ōnda ōde pa na čamac sjēdne pa ājd s vodōm i svē bliže čŭje glās. Kad je dōšō na pōl vodē, ōnda nē čuje vīše pjēsme. A ōn vīdi jēdan lijēp cvijetak dē iscvō na pōl vodē. Ōnda ōn kāže:

— Bārem ću tāj lijēp cvijetak ōtkinit pa ću ga odnijēti i mētnit u zlātnu čāšu, nek tāmo bŭde.

Tāko je i urādijo i mētnijo ga na tīpezu. A kad ōn ōde ōpēt ū lov, a tō se stvōri od tōga cvijetka lijēpa cŭra i pōsprema svē kōd kuće. Kad krāl j dōđe kŭći, kōmšije njēmu kāžu da je lijēpa cŭra kōd njegov sprēmala. Ōnda ōn drŭgi pŭtā pōđe ū lov pa se vrāti i sākrije. A kad zbīlja: ōno se stvōri od onog cvijetka cŭra lijēpa pa rādi, sprēma, mētē. Kad je cŭra ōslā dōnēt vodē, ōn bāci vōdu iz čaše, a čāšu sākrije. A kad je ōna dōnela vōdu, ōna pīta dē je njēzina čāša. Ōnda krāl j kāže:

— Nēma čāše. Tī mōraš sād bīt mōja žena!

Ōna je plākala i ōnda svēdno ōn ju je umīrijō, i ōstala je njēgova žena.

(Klokočevci, žena 72 godine)

Napomena. U tom selu se samoglasnik *ě* u skupu *-ije* (od *jata*) izgovara reducirano. U tekstu nije zabilježen takav izgovor iz tehničkih razloga.

U prvom svjetskom ratu

Jā Bijùklič Īvān, rōden devedèset i pēte gōdine, sam u vōjsku pōšo pētnājste gōdine i tāmō sam bījo u Osijēku. Iz Ősijeka sam ōtišo u Zāgreb. U Zāgrebu sam slūžijo kod jēger-bātaljōna. Iz Zāgreba sam ōčo u Kārlovac. Tāmō sam slūžijo kod devedèset i pēte *pjēšāčke* vōjskē. I kād sam svršijo tāmō mūštru, ōnda sam ōčo na frōntu i na frōnti sam bījo dvī gōdine. Tāmō prōbavijo svēga i svāčega i ōndale sam ōtišo i ōnda sam ōčo u bōlnicu. Kād sam dōšo u bōlnicu, bījo sam . . . tōliko prōpō dā sam imō četrdèset i pēt kīla kao jēdan pūrān. I kād sam dōšo iz bōlnice, ōpet sam dōšo nātrag kāderu i kod kādera sam bījo svōji dvā *mjēseca*, krompīre gūljijo i tākō dōk su me suprovitīrali da ĩdem kūć. I dōšo sam kūć na šēst mesēcī. Šēst mesēcī bījo sam kōd kuće. U tīm se trēfijo dāklem ōnāj prēokret, ōnā revolūcija, i ōnda sam kād sam se vrātijo ōndale, ōnda sam ōtišo ōpet ū Osijēk. Tāmō su me pōzvāli. I kad sam dōšo ĩz Osijēka nātrag, ōnda sam se i ustanōvijo kōd kuće, i tō da sam bījo slōbōdan. I ōnda bījo sam ĩsto u Tirōlu, Šīdtirōlu, i tāmō sam lēžo na *snijēgu* svōji dvā *mjēseca*. Dāklem tākō je dūbok *snījeg* bījo da sam mōgo mētar i pōl tūriti jēdnu štāngu. I u tōm sam se prelādijo i ōnda sam se vrātijo nātrag. Kad smo snīšli dōle, ōnda sam bījo u Fijúmī. Tāmō sam bījo u bōlnici. Iz Fijūme dōšo sam u Abāciju, dākle sād nē znam kākō se zōve, ōnda se zvāla Abācija. I bījo sam tāmō dvādeset i pēt i šēst dāna i ōnda sam ōdaslan ōpet u Slōvēniju, u Ljubljānu. I u Ljubljāni sam lēžo svōji mēsec dānā, i kad sam svršijo tāmō, ōnda sam dōšo ōpet u Slōvēniju. U Slōvēniji bījo sam ĩsto, sād jā vam nē znam prāvo kāzati u kōjemu . . . bōlnici i kākō . . . već kākō se zōve, sāmō sam bījo tāmō. I ōnda su me odāslali na kāder. I kād sam dōšo na kāder, ōnda sam lēžo ĩsto tāmō na kāderu svōji mēsec dānā. Kād su vīdili da s mēne nīje nīšta, pōslali su me dō kuće. I kād sam kūć *stīgao*, i ōnda su me dāklem dŕžāli tākō. U tīm se trēfilo da je bīla ōnā . . . ōnaj prēokret, ōnā već štō je *kāo* revolūcija, i ōnda sam od ōtoga stigo u Ősek. Zvāli su me i bījo sam u Osijēku svōji dvā mēseca. I kād sam bījo u Osijēku, i ōnda sam dōšo kūć, i ōnda sam kada sam dōšo kūć, ōžēnijo sam se, i ōnda sam ōstō tāmō kōd kuće do nēko *vrijēme*.

(Donja Motičina, muškarac 67 godina)

Napomena. Informator miješa u tekstu ekavski i jekavski govor. Najstariji svijet u Donjoj Motičini još i sada govori ekavski, ali u taj ekavski govor pod utjecajem škole i štampe snažno prodiru jekavske riječi. Tako mjesto: *pjēšāčke*, *mjēseca*, *snijēgu*, *snijeg*, *vrijēme* stariji svijet govori: *pēšāčke*, *mēseca*, *snēgu*, *snēg*, *vrēme*. Mjesto *Ősijek* govorilo se prije *Ősek*, ali u današnje vrijeme se najčešće može čuti oblik *Osijek*. Mjesto *stīgao*, *kāo* govore najstariji stanovnici toga sela *stīgo*, *kō*. Informator je i sam prije govorio kao najstariji svijet u tom selu, ali je kasnije pod utjecajem govora mlađeg stanovništva donekle »predrugojačijo« svoj govor.

Kād sam se jā udávala, ònda su bíli drùgi òbičaji nego dānas. Dānas kad se djèvōjka ùdāje, ònda znādū i trī sèla, a kad sam jā . . . , tō je bíla vèlika tājna i tō ònda níje znāo nītko, níje smìjo znāt u sèlu, sàmo mladòženja i djèvōjka. Drùgi nītko níje smìjo znāt u sèlu, a dānas kad se ùdāju, znādū i tri sèla, i to cijèlo . . . svī znādū. I kad je mladòženja dòšō da zárūči djèvōjku, òn je dōnevo nōvac pēt forínti u māranci ùmotāno i dādē djèvōjki, í dādē flāšu od lítre rākije, i òna nāzdravi i ònda se digne i svē pòljūbi. Tākì su bíli òbičaji. A sūtra òpēt dōlazi svèkrva i òna òpēt nōsi kòlāč, i òpēt líttru rākije, i òpēt pēt forínti nōvaca. I sāda na ùpis. I kād smo se upísali, i víkali, i vjèncali, ònda se nītko níje sūdbeno vjèncō, sàmo ù crkvi. I kād su bíli svātovi, svātovi su se pòkupili kod mladòženje i dòšli po djèvōjku, i tū i dòčekali i òtpremili. I tū se nòsilo prāse pèčeno u Nāšice i rākije, bālōn rākije, burénca nēki od òsam líttri. Tō se nārēdi čèp i òtale svī piju. I u nāšōj ùrbāriji u šūmi tū se stāne i svī piju. i jèdu, i ìgraju, i pjèvaju, vesèlē se. I sād kād smo dòčekali, tū su nas dòčekali, i tū je lijepo svādba pròbavljena, ali níje bílo kao dānas. Dānas svī kōjì ìdu ù svatove ponèsū dār djèvōjki, al ònda níje tākò bílo: ònda je djèvōjka mórala svīma dār dāt, djèvōjka svīmā svātovima. Bílo i je oko, nè kážem, sàmo trídeset, a bílo je i vīše. Svākome je djèvōjka mórala dāt pèškīr, ali jā nísam dòbila ali ništa od nīkoga. Tākì su bíli òbičaji kòd nās, a i nà drugome mjèstu. Kād je mladòženja djèvōjku zarúčijo, ònda tek kāk sam rèkla, svèkrva dōlazi sūtradān još sa jèdnōm žènōm i nōsi mēni kòlāč, i rākiju, i vīna i tū òpēt mālo se provesèlē. A dālje svāku drùgu nèdjelju, dok nè idemo se vjèncat, svāku drùgu nèdjelju svèkrva dōlazi i donosi kòlāč cūri. A sāda kad su svātovi, svātovi su se svī pòkupili kod mladòženje i s kòlima dòšli do djèvōjke. A kād su dòšli do djèvōjke, tū su i òpēt lèpo dòčekali i počástili sa svímē, svē je bílo prìpravljeno. I tū su píli i jèli i pjèvali i *plésali*, i ònda ajde ù kola. Kād smo ù kola dòšli, ìdemo u Nāšice da se vjèncāmo. A kād smo se vjèncāli, ònda ìdemo poláko nātrag pjèvajūci. Kād smo dòšli, čim smo ùnišli na sèonjački pūt, dòšli smo do šūme. Tū se stālo i tū se pūni vālda dvā sāta tū su ìzredali pèčènicu. *Tkō* je mògo, òpēt je jèvo. I koláča, i vīna, i rākije i svēga je bílo. Dālje, pòkupe se pastíri, svinjári, govedári na ònom nāšem pāšniku, svī dōbiju i pīt i jèst. I kād smo se tū provesèlili, ònda smo òpēt ìšli do mladòženje, do njègove kūce. Tū su nas lijèpo dòčekali. Svèkrva dòčeka snāju i òna njū uvèdē ù kuću. A kad me je dōvela ù kuću, tū su mi na stòlu dāli u rúke dvā krūva, dvī lítre rākije, i jā tō mōram dònijet ù sobu na stól. Tō su bíli tākì ònda òbičaji da jā tō jèdnōm nòsim, al jā sam tō mórala, kad éu ù kuću, òdma dònijet dvā krūva i dvī lítre rākije u svāku rúku po jèdnu, i tō dònēt òdma na stól. I ònda su dālje drùgi svī svātovi dōlazili i sjèdali oko stòla, i tū se je svíralo, tū se je *plésalo*, tū se je vesèlilo svē do pòla nōci. Kād je bílo pòla nōci, kážu: Sāda mlāda mōra dār dijélit svātovima«. Tū su dvā djèvera dònijeli dŕvo

preko rāmena i nà tome dr̄vetu peškírā za svè svätove. Tû je bilo nāj-
mānje trideset i pēt, a i više, a i òni kòji su ròdbina, práva rodbina od
mladòženje, kòji nísu mògli dôc ù svatove, kòji su dāli, tî su svî dôbili
dāra. Svāko je mórō dôbit peškír, i dijéte, i òdrāsli, kùmovi òsobito
donèsū i djècu sà sobom, i svāko dijéte môra dôbit tāj peškír. Tākī su
ònda òbičaji bíli. Trínēste gòdine tō je bilo. Svätovi su trājali dvā dāna
i dvî nòci. Trèci dān kad je svānijo i ùjutro ònda je kùm pr̄vī i dr̄gi
òdlazili i nji se je òtpratilo, i dālje su se ònda svî ràzišli.

(Seona, žena 69 godina)

Napomena: Mjesto plésat i tkò stariji svijet u Seoni govori igrat, kò.

Frkljevački muzikaši

Kāžu da je bījo jèdan màgarac. Dok je bījo mlād, dótle ga je gāzda
držo, a kad je òstarijo, više nije zà njega mārījo. Màgarac je pòšo u
svījet. Na pútu sùsretne psā i pīta ga:

– Kūda ćeš tī, jādniče?

Övaj mu se pòtūži:

– Èto, vīdiš, dok sam bījo mlād, čúvō sam gāzdi kùcu, a sād sam glúv
i stār, sād me više nè treba.

– Ājde sà mnóm, – rēce mu màgarac, – jā sam čūo da se u Fr̄kljevci
dòbro zarādīva.

I pòđu skūpa. Pútēm sùsretnu gusāka. I òn se pòtūži da ga više nè
trebaju. Òni ga pòzovu sà sobom. Zājedno su pòšli dālje. Sùsretnu pijétla.
I njēga povèdū sà sobom. Dālje sùsretnu máčka dē mrnjāuče nà cesti.
Pītaju ga štā mu je. I òn im se isto pòtūži da je istjeran od svōga gāzde.
I pòđu svī skūpa. Dòšli su u jèdnu šūmu i vīdili jèdnu kùcu. Pògledaju
kroz prózor i vīde gđē rāzbojnici sjedē za stòlom i večeraju. A òni se
zdogòvore da i mālò razvèsele, da im mālò zāpevaju, pa se pòpnu jèdan
na dr̄goga. Màgarac stāne, a pās se pòpne nà njega, a gūsāk na psā, a
pijéto na gusāka, a máčak na pijétla, pa svī skūpa zāpjevaju po svōme.
Rāzbojnici se pòplaše, pa ùteknu ù šumu, a òni ùđu unútra i sād će da
òni večeraju. Máčak se pòpeo na stól, pās je glābo kòsti, pijéto je kùpijo
mřvice, màgarac je òšo ù štalu trāžit sijēna, a gūsāk nije imō štā da jēde,
òn je mórō da pásē trávu. Kād su se nājeli, sād će da idu spávat. Dē će
kò? Pās će pred vrátima, pijéto će na peškíru, máčak će na ògnjīštu,
màgarac će íc ù štalu. Kad su se ponāmješćali svāki na svōje mjēsto,
rāzbojnici ù šumi su se dogovarali:

– Tjèli bi znāt kàko je sād kod naše kùce. Ājde, brāco, kòji će da ide
vīdit?

Jèdan se iznāde kòji će da ide vīdit. Kād je dòšo pred vrāta, pās nije
zà njeg òsjetio. Ūnišo je unútra da vīdi je l ĩma još štògod na stòlu da
jēde. Nije ništa našo. Īde da zāpāli cigāru na ògnjīštu. Vīdi jèdnu žīšku

đe se sjáji. Míslí da je žéga. Tûri cigáru, ali níje u žégu, nego máčku u ôko. Máčak mu skôči ù oči i pògrába ga. Ôn skôči do peškíra da se ôbriše, a pijéto mu skôči nà glavu. Ôn ístrče nàpolje iz kuće, a pàs ga zgrábi, a gùsák ràširi kríla i skôči mu nà glavu. Ôn bjèži ù štalu da se tàmò sàkrije, ali màgarac nà njega nògama, jèdva je žív ùteko. Dòšo je ù šumu do svòjì rázbojnika i rèko im je:

– Bjèžite, bràčo, kùd kô znâ! Víše se ù našu kùću nè smijemo zavrátit jel tàmò je nèšta što nísmo níkad vídili ni mògli pòmíslit!

I svè njim íspripòvijeda štà mu se dogòdilo ù kući. I rázbojníci se ràširili svàki svòjòj kùći da se víše nísu skùpa sàstajali.

(Zoljan, žena 67 godina)

U prvom svjetskom ratu

Četnájste gòdine kàd smo se . . . kàd je bíjo oblízírung, ònda bãš je bíla nèdilja i Svèta Ána. Ònda smo u ponèdiljak *krénuli* na káder u Ôsijek. Ònda smo fàsovali kònje i ràtni mòst. Ònda smo u jedànājst sáti u nòci krénili sa ràtnim mòstom na Vínkovce i na Brčko. Ònda smo ùdarali kroz . . . prèko na Bàtar na Drínu. Sa Drínè nísmo mògli dôc jer je bíla jákà vàtra, pùcnjava. Ònda smo òtišli òpe nàtrag na Bàtar. Ònda smo nàtjerali tàmò kònje u jèdan vèliki kukùruz i pontóne bàcali u Drínu, al i tamo smo dòbili téšku vàtru; pàlo nas je dvádeset momákà i šèst pári kónjã. Ònda smo, kàd je ćuprija bíla gòtova, ònda smo se pòvùkli nàtrag, ònda su nas òtjerali sa Drínè. Ònda smo òpe íšli na Cřni vrh, tàmò smo fòrikovali, a i tamo smo pàdali. Ònda, kàd je dòšo Nijémac, ònda nas je òn spásijo: ònda je òn tèro svòje ljúde na Cřni vrh, a mí smo òšli máló u rězèrvu. Ali ní tò níje tràjalo dùgo. Najedàmput dòbijemo bèfèl i svì nàpolje iz Sřbije. I ònda smo dòšli u Srèm. Tàmò smo bíli sa kónjima u Bèčkerekú. Ònda smo dòbili òpet naredénjè bãš na pràvoslávni Úskrs vagonírat i òtišli smo na Rùsiju. Tàmò smo bíli dvè gòdine na Dnjístru òpet sa ràtnim mòstom. Ònda smo tàmò dòbili àpleuz mí stári i ídemo na Cřnu Gòru. U Cřnoj Gòri bíjo sam kao žàndar gòdinu dánã. Ònda smo krénili na Álbániju. Tàmò nas je ùvatijo prèokret u Álbániji. Ònda smo se krénili nàtrag sa Álbánije i òpè u Cřnu Gòru. Tàmò smo bíli gòdinu dánã jòš dok se níje svè svřšilo, a ònda je dòšlo dà smo se ujedínili. Ònda smo dòšli kùći kad je bílo gòtovo. A na svù srècu rànit nísam bíjo. Kàd smo dòšli u Álbániju na fròntu, tàmò je bílo nájopàsnije: čim víde Albanézi jèdnòga čòveka, ili dvã, òdma òtvore vàtru i skínu ga, ùbiju ga za jèdnu šibicu. Tàmò smo bíli i bíli, kad jedàmput dòbijemo naredénjè. Ònda je nãša kompanija, båtáljon, òtišli prèd nama, a mí smo òstali u štélungima. Mí smo u štélungima bíli òsam dánã. Ònda jedàmput dòbijemo naredénjè i mí. Ònda sam bíjo kod mašíngévèrè. Dòbije mašíngévèra naredénjè da ídemo i mí. Dok nísmo òpè ízašli iz Álbánije, ùnišli u Cřnu Gòru, i ònda je tò svè bílo već prìpravito dà smo se ujedínili. I ònda na Bòku

Kõtorsku smo izašli nàpolje. Kad smo mì dõšli na Bòku Kõtorsku, ònda tàko Crnogórci su nas ràzoruzali tàmo, ùzeli nam i mašingevére i levòrvere, uòpće svè, i ùzeli nášeg majóra kònja i òtjerali nàtrag sèbi. Tàmo smo ònda čekali, prenòcili smo tàmo, dvâ dâna i dvê nòci dok je dõšla lâða. Ònda smo se ùkrkali u lâðu i išli smo svàki svòjõj kùci. Dok smo dõšli do Sàrajeva, ònda smo òpe tàmo počivali pâr dánā dok nismo òpet dòbili vèzu da tàko dòdemo kùci svòjõj.

(Našice, muškarac 74 godine)

Lisica i kurjak

Išo rìbar kroz sèlo. Kad je izašo nà drum, ònda je vïdijo lisicu da lèži mrtva. Òn ùzme lisicu pa ju mètني ù kola pod àsuru do rìba. A òna je bìla živa pa nàkupi sèbi rìba na gùzvama nà vrat. Ònda kad je rìbar dòšo dò šume, òna skòci pa ù šumu. Dòde do jèdnõg pòtoka, a kùrjak vïdi da òna jède rìbu. Òn kâže lisici nek i njèmu dádè rìbe. A òna kâže kùrjaku nek òn tûri rèp ù vodu pa kad bùde tèško, nek ga vùcè. A kad òn pòvùko, a tû nêma ništa. Ònda mu òna kâže da ga dõži dũgo u vòdi. Òn je dõžo dũgo, a rèp mu se zàmrazo. Ònda òn povùcè, a rèp mu se ògùli. Lisica je dótłè pòpela rìbu. Ònda òna vïdi da blízò vãtra gòri, svinjári što su nalòžili. Na pútu òna nâde kùčine pa kùrjaku zãviije rèp. Kad su dòšli do vãtre, òna kâže:

– Ājmo priskòcit prikò vatre!

Ònda je òna priskòčila, a òn zà njõm, al njègove kùčine ùvatile pa izgòrile, jõš se i pòpurijo. Ònda òna kâže:

– Ājmo! Já znâm dī su svãtovi pa cemo jèst mēsa.

Kad su išli, dòdu do òbale. Ònda òna priskoçi, a òn zàpane u škrãklje. I òna òde pa je jèla mēsa. Jède òna mēso pa cùje da ìde njèko, a òna ùtekne. Ònda òna òpet dòde dò šume i òpet vïdi drũgog kùrjaka. I tõga je zvála:

– Ājde sã mnom pa cēs jèst mēsa!

Òn je dòšõ i jèli su. Kad cùju da njèko ìde, a òni bīž. Òna je ùtekla, a njèga su túkli. Kad je òtišla dãlje, òna je njèg čekala. Kad je òn dòšõ dò njè, kâže òna njèmu:

– Ājde tī mēne nòsi!

Sãd pòpne se òna njèmu na léða pa ònda zãpjeva:

– Bòlestan zdrãvu nòsi! Bòlestan zdrãvu nòsi!

Kùrjak ju pãta:

– Kàko tī tõ pjèvaš?

– Kàko znâm!

I òdu u jèdnu šũmu. U tõj šũmi jèdna jãma i ù tũ jãmu òdu i sãd su tàmo.

(Vukojevci, žena 70 godina)

Gajdaš Jakob

Täko jëdan bëjo dëčko pa se učijo za gajdáša. Svíró bi, ali në zna, në može se naučit. Őn píta jednõg gajdáša, tõ bëjo dõbar gajdãš, píta õn njëga kàko bi se õn naučijo svírat. Ovãj je njëmu rëko:

– İdi u mlãdu nëdelju na krstopũće prije sũnca pa stãni na krstopũće pa svíraj.

A õn ĩde na krstopũće i stãne svírat. Kad õn svíra, nëkakvi ljũdi rašírili rũke, pa trčë k njëmu, pa se vãtaju u kõlo, pa ĩgraju, a na glãví ĩmaju vëlike kãpe s vëlikim përvazom. Tõ je bílo u šũmi. Őni ĩgraju, õn svíra. A õnda kad jedãmput ĩde òpet jëdan, a tãj ĩma ko ambrël vëliku kãpu. Kàko ĩde, täko šíri rũke, u kõlo se vãta. A mõj Jãkob, täko mu bílo ĩme, gãjde pod rũku pa bëži dõma. I õnda ga ùvati grõznica od strã. Põtlet je õnda znão dõbro svírat.

(Podgorač, muškarac 84 godine)

Pogrebni obiãaji

Na prímer kõd nas je tõ, kãd sam se jã . . . ako je spróvod, nëtko je ùmro, jel na prímer ùmro je tãmo kõme je bílo kõleda . . . I tũ se, jãсно, zõvu kũmovi, prijatelji i, në znam, kõmšije i täko da tãj, da tõga põkojnika prvënstveno ùrëde, dã ga obúkũ i täko dãlje. I õnda kad je vëc tõ svë u rédu, skũpe se i õstali, drũgi, pa tãmo, jãсно, da sjëde, príçaju. A sãd bëde tõ, dõde nãveče, nõc je. Őstanu po nõci, sjëde, razgovãraju pa õnda štã ce, dũgotrãjno je, ùzmu kãrte pa se kãrtaju. Pa õnda kad jedãmput vëc i tõ dõdija kãrtanje, dũgačka je nõc, pa domãcin sãd prema tõme kãko je kõ mogúcan, ko imãde mogúcnosti, tãmo donëse mãlo rãkije, mãlo vína i täko nëšt. Mãlo põpiju pa òpet se dãlje kãrtaju täko dok ne svãne. Jëdnu nõc tõ je ùvek täko õbaveza da prenõce ako je tõ põtrebno. mõzda i dvë bëde tõ, tõ se dogõdilo. I õnda dãlje sãd štõ se tíce tãmo põgreba sazõvu tãmo kõmšije da ĩdu kõpat rãku, a tõ, kãžu, trëba bãt trĩ çõveka, i tõ da ne svrše dãnas, nego mórãju dãnas mãlo, sũtra nãstavit õpe jer kãžu da tõ nĩje u rédu dã se u jëdan dãn tõ zãvrši jer õnda, kãžu, nëma tãj blãgoslova kõji je ùmro. Sutrãdan odvëzu ili odnësu põkojnika na grõblje i tãmo ga zakõpaju.

(Kršinci, muškarac 52 godine)

Napomena. Po kazivanju informatora stari stanovnici Kršínaca govorili su ikavski s nešto ekavskih elemenata. Najmlãdi stanovnici toga sela govore danas jekavski s nešto ekavskih elemenata. Informator uglavnom govori jekavski, ali ponekad upotrijebi i koju ekavsku riječ. Suglasnike č i ć izgovara stariji svijet kao umekšano č, dok informator te suglasnike već izgovara dosta pravilno (kao u književnom jeziku).

U mjestima koja su na karti označena kao hrvatska ili srpska ne stanuju danas isključivo Hrvati ili Srbi, već su u njima prije završetka prvog svjetskog rata u većini stanovali Hrvati ili Srbi. Tako danas ima nešto Srba u Orahovici i Đurđenovcu, koja mjesta su na karti označena kao hrvatska. U Čačincima, Barama, Granicama i Ostrošincima ima danas preko polovina Hrvata, Mađžara i Čehoslovaka, a u Londžici i Gornjoj Pištani ima gotovo polovina Hrvata. I u ostalim srpskim naseljima ima ponešto Hrvata, jedino u Gracu i Budimcima stanuju sami Srbi.

U područje starije akcentuacije uvrstio sam ona mjesta gdje je još posve ili djelomično očuvana starija akcentuacija. U nekim od navedenih mjesta (Bš, Šn, Kš) još je vrlo dobro očuvana starija akcentuacija, dok je u ostalim mjestima sačuvana samo djelomično. U starinskim hrvatskim naseljima koja se nalaze na području novije akcentuacije mogu se naći i ostaci starije akcentuacije. Ta mjesta sam uvrstio u područje novije akcentuacije, jer u njima ipak u velikoj mjeri prevladava novija akcentuacija.

U hrvatskim naseljima jekavskog područja (označenog na karti) ne govori se čisto jekavski, već u govoru starijeg svijeta ima još dosta ekavizama. U ekavskom području našičkog kraja ima u govoru mnogo jekavizama, a ponešto i ikavizama. Naročito mnogo jekavizama ima u govoru Kršinaca, Podgorača i Donje Motičine, gdje mlađi svijet već govori više jekavski nego ekavski.

U području gdje se upotrebljava komparativ pridjeva na -eji već se kod mlađeg svijeta (osobito u Zdencima) može čuti i komparativ na -iji. Oblik 3. l. pl. prezenta na -eju (-iju) može se djelomično čuti i u ostalim hrvatskim naseljima toga kraja (Pg, Kč, Zlj, Šn, DM, Mt), ali ogromna većina stanovništva tih sela upotrebljava danas književni oblik, pa sam zato ta mjesta uvrstio u područje s nastavkom -u ili -e u 3. l. pl. prezenta.

U dijalektološkim kartama označen je govor starosjedilačkih i starijih kolonističkih naselja, a govor novijih naselja (osnovanih poslije prvog svjetskog rata) nije zabilježen. Govor tih novijih naselja nisam zabilježio zbog toga što je taj govor vrlo raznolik s obzirom na porijeklo stanovništva i što taj govor dosada nije imao gotovo nikakva utjecaja na starinski govor toga kraja.

Dijalektološke karte označuju dakle u prvom redu govor starijeg stanovništva u starosjedilačkim i starijim kolonističkim naseljima, a samo donekle i govor mlađeg svijeta u tom kraju.

